

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
Analysis of Concepts and Value of the Important Buddha Images
in Thai Society.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย
The Important Buddha Images : Concepts, Values and
Influences in Thai Society.

โดย

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

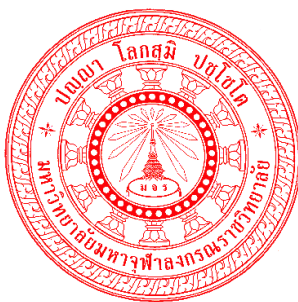
นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760208

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
Analysis of Concepts and Value of the Important Buddha Images
in Thai Society.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย
The Important Buddha Images : Concepts, Values and
Influences in Thai Society.

โดย

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

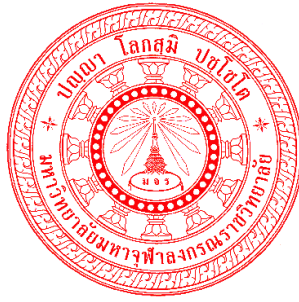
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760208

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sub - Research Report 2

Analysis of Concepts and Value of the Important Buddha Images
in Thai Society.

Under research plan

The Important Buddha Images : Concepts, Values and
Influences in Thai Society.

BY

Mr.Chetniphat Phithianuwat

Mr. Pornpirom Yodboon

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Buddhasothorn Buddhist College.

B.E.2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760208

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
ผู้วิจัย: นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์, นายพรภริมย์ ยอดบุญ
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร
ปีงบประมาณ: ๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย เพื่อศึกษาคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และเพื่อวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน ๑๗ รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผลการศึกษาพบว่า

๑. แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า พระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหากัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยลดบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังปรารถนา สามารถคุ้มครองปกป้องอันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้

๒. คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ๑) คุณค่าด้านจิตใจ พระพุทธรูปสำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีที่พึ่งพิงทางใจให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจ สบายใจ และเป็นสิ่งเตือนใจในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง ๒) คุณค่าด้านสังคม ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดที่มีความหลากหลาย ตลอดจนความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และมีความเชื่อพื้นฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม ๓) คุณค่าด้านวัฒนธรรม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญที่มีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ช่วยก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นั้นๆ แต่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกัน มาจากรุ่นสู่รุ่น ๔) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ช่วยทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดดีขึ้น เมื่อประชาชนหลั่งไหลกันมาสักการะ ก็จะมีการจับจ่ายใช้สอยร้านค้าต่าง ๆ ช่วยทำให้ชาวบ้านในบริเวณโดยรอบมีอาชีพ มีรายได้

๓. การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า พระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหากัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยลดบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังปรารถนา

สามารถคุ้มครองปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบวชบวชนภานภานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จ ในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้ แต่การเข้าไปอาศัยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อหวังอำนาจดลบันดาลให้ เกิดโชคลาภเป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา และขัดกับหลักความไม่ ประมาท ดังนั้นจึงควรทำตนให้เป็นที่พึ่งแห่งตน เพราะการหวังอำนาจดลบันดาลทั้งหลาย เป็นการพึ่ง สิ่งภายนอก ขัดต่อหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้สามารถพึ่งตนได้ และสอนแนวทางแห่งความหลุดพ้น

คำสำคัญ : แนวคิด, คุณค่า, พระพุทธรูปสำคัญ

Research Title: The Important Buddha Images: Concepts, Values and Influences in Thai Society.

Researchers: Mr.Chetniphath Phithiyauwat
Mr. Pornpirom Yodboon

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddhasothorn Buddhist College

Fiscal Year: 2560/2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research are to study values and importance Buddha statues in Thai society and to analyze concepts, beliefs and values of them. The population sample used for this research includes 17 people such as abbots, community leaders, religious scholars, experts on history of Buddhist arts and devotees who come to pay respect the statues. Research tool for this study is in-depth interview.

The result found that;

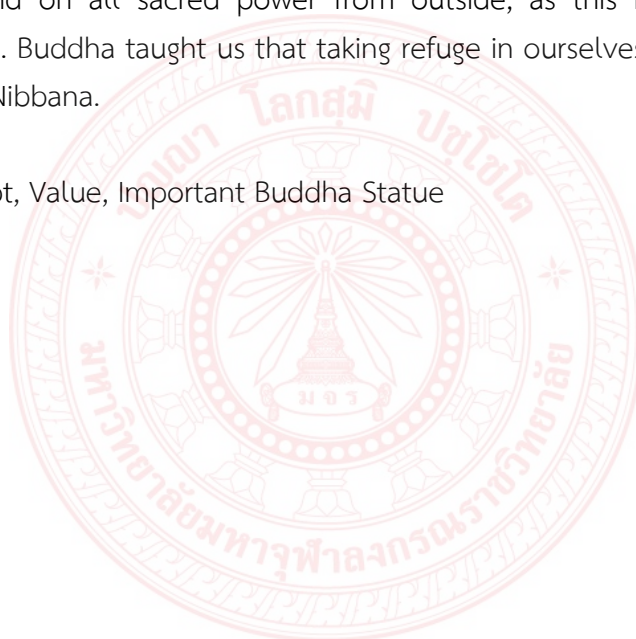
1) Concepts and Values of each important Buddha statues are connected together according to historic record. Most of important statues are related with rivers. They have been found travelling by the river routes. When people found statues they took them to the town. The statues become the town privileges of cities. People believed them too much. Statues become the center of devotee's attraction as for their blessing or protection from danger and granting wishes of the devotees etc.

2) Values of Buddha statues in Thai Society relate to; that of the mind value as Buddha statues become a refuge the mind of Buddhists. They feel safe, warmth, peace, and it symbolizes when they are doing good or avoiding from doing all evil; that of the social value as all of the social and cultural activities of each provinces are most concerned with statues. Even though people have diversity in lives still the basic beliefs to spend their life with happiness and united with each other in society is the same; that of the cultural value as the Buddha statues are the most respected by the people on creating different tradition and culture from generation to generation; that of the economics values as the statues bring tourism for the provinces around the country. It begins with tourist coming to visit the statues.

With the tourists comes the revenue and results in expenditures, jobs, etc. and the business grows every day. The income spreads to all people who live nearby.

3) Analysis of concepts beliefs and Values of important Buddha statues in Thai Society found that most of Buddha statues have histories linked to each other. They are concerned with river routes. They are symbols of cities, people respected them too much. Statues are the refuge of people's mind. People have belief in the sacred power of statues as their wishes were granted. In another way, they have been protected from several dangers, helped them to reach their aims and brought good luck etc. This behavior is against the principles of Buddhism because the Buddhism has emphasized on mindfulness. Therefore, Buddhist should take refuge in ourselves, should not depend on all sacred power from outside, as this is in conflict with Buddhist discourse. Buddha taught us that taking refuge in ourselves is the way to get rid of suffering or Nibbana.

Keywords: Concept, Value, Important Buddha Statue

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนและอนุมัติงบประมาณเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ช่วยให้คำแนะนำในการจัดทำโครงการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณพระเดชพระคุณพระราชาปริยัติสุนทร ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร พระครูปริยัติปัญญาธร, ดร. รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร ดร.สมศักดิ์ สายหยุด รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ คณะผู้บริหารและคณาจารย์ ที่ให้การส่งเสริมบุคลากรเพื่อการพัฒนาทักษะด้านการวิจัย ขอขอบผู้เข้าร่วมพระเถรานุเถระ พระสงฆ์ นักวิชาการ และพุทธศาสนิกชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในกระบวนการวิจัยในทุกด้าน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

คุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบให้เป็นความดีความชอบแก่วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระเถรานุเถระ พระสงฆ์ นักวิชาการ พุทธศาสนิกชนที่ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยทุกท่านทุกประการ

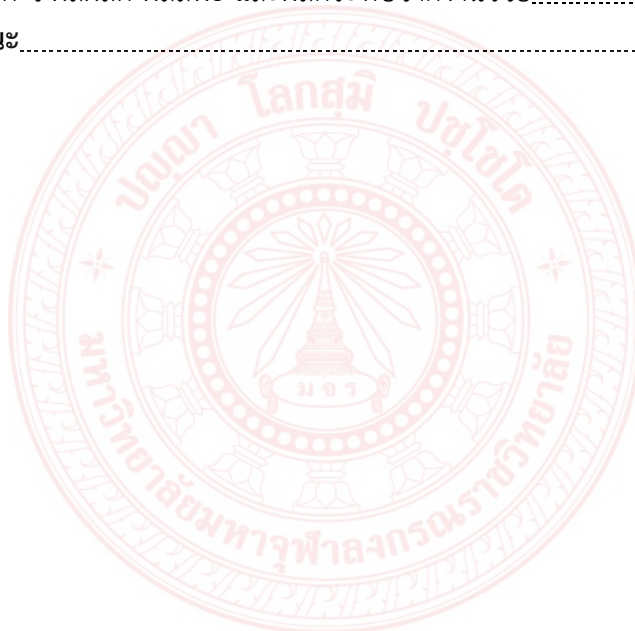
นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และคณะ

๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญแผนภูมิ.....	ช
คำอธิบายการใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์.....	ซ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	๕
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อ.....	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศรัทธาในพุทธศาสนา.....	๒๑
๒.๓ แนวคิดเรื่องคุณค่าในพระพุทธศาสนา.....	๓๕
๒.๔ แนวคิดเรื่องคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม.....	๓๗
๒.๕ คุณค่าของพระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์.....	๓๙
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๔
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๖
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๙
๔.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย.....	๕๙
๔.๒ คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย.....	๖๙
๔.๓ การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญใน สังคมไทย.....	๗๑
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๗๓

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๗๖
๕.๑ สรุปการวิจัย.....	๗๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๗๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๘๑
บรรณานุกรม.....	๘๒
ภาคผนวก.....	๘๖
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๘๗
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๑
ภาคผนวก ค รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๑๐๑
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๐๕
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๐๗
ประวัติผู้วิจัย และคณะ.....	๑๐๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๗๕

คำอธิบายการใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

คำย่อภาษาไทย

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในรายงานการวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ดังตัวอย่าง เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๘/๑๕๕. หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวารวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๒๐๘ หน้า ๑๕๕

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อัฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช โดยแผ่เข้ามาในยุคสมัยของอาณาจักรทวารวดี ถ้าพิจารณาแล้วการแผ่ขยายเข้ามาของพระพุทธศาสนาที่มากพร้อมกับชาวอินเดีย นั้น ได้นำเอาแบบแผนวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติทั้งพระพุทธศาสนานิกายมหายานและเถรวาท รวมทั้งอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ด้วย การผสมผสานนี้อาจจะดำเนินต่อมาจนในสมัยที่นิกายเถรวาทมั่นคงขึ้น ใน พ.ศ. ๑๖๙๖ เมื่อพระเจ้าปรีกรมมหาราชแห่งลังกา จัดการทำสังคายนาพระไตรปิฎกเพื่อชำระพระธรรมวินัย ทำให้พระพุทธศาสนาเฟื่องฟูขึ้น พระสงฆ์ของไทย มอญ พม่า ได้พากันไปศึกษาแล้วนำมาเผยแผ่ในประเทศของตน ต่อมาใน พ.ศ. ๑๘๐๐ พระสงฆ์ไทยได้นำลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาตั้งที่เมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาแผ่ขยายมาสู่ขุขันธ์ จึงประดิษฐานมั่นคงต่อมา

ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยตามทฤษฎีใหม่ของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีบางกลุ่มมีแนวโน้มว่า ชาวไทยได้เคยตั้งหลักแหล่งอยู่ในแหลมทางมาก่อนที่จะทำการอพยพขึ้นไปทางตอนใต้ของจีนและในที่สุดก็ถูกจีนผลักดันจากแคว้นยูนนานหรือฮุนหนาลงมาสู่แหลงเดิม จนสามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นแน่นหนา ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา เป็นการปลูกฝังรกรากลงในเป้าหมายทางวัฒนธรรมอันประกอบด้วยวัฒนธรรมของชาวอินเดีย มอญ ละว้า ขอม ศรีวิชัย และลังกา จนมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและศิลปวัฒนธรรมอยู่ชั่วระยะหนึ่งจึงมีชนชาติไทยอีกสายหนึ่งสร้างฐานอำนาจขึ้นและได้ตั้งอาณาจักรใหม่ในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมสลายอำนาจลงในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เพื่อถูกปิดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ ทหารและการเมืองจากกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแม้อำนาจของสุโขทัยจะมีดมนลง แต่แสงประทีปแห่งศิลปวัฒนธรรมยังมีการสืบทอดมาสู่กรุงศรีอยุธยาโดยมีเมืองพิษณุโลกและเมืองกำแพงเพชรเป็นศูนย์เชื่อมโยงให้วัฒนธรรมทั้งสองอาณาจักรมีความประสานกลมกลืนกันดุจดั่งศิลปวัฒนธรรมของกรีกที่มีอิทธิพลต่ออาณาจักรโรมัน หรือศิลปวัฒนธรรมจากเมืองสุธรรมวดีที่มีอิทธิพลต่ออาณาจักรพุกามของพม่า เป็นต้น^๑

สมัยประวัติศาสตร์ของไทยอันมีสมัยสุโขทัยเป็นสมัยแรกเริ่มและจัดเป็นยุคทองอันเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีความลุ่มลึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัจจัยพื้นฐานทางสังคมที่อุดมสมบูรณ์อีกด้านหนึ่ง ประกอบกับการสร้างพระพุทธรูปของชาวสุโขทัยไม่ได้มีเฉพาะปูนปั้นและเนื้อสำริดเท่านั้น มีปรากฏพระพุทธรูปขนาดใหญ่หลายองค์ที่หล่อด้วยโลหะที่มีทองคำเป็นส่วนผสมอยู่ด้วย ประดิษฐานเป็นพระประธานวัดต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

เห็นได้ว่า ชาวพุทธมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธรูปในฐานะเป็นอุเทสิกเจดีย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยเจตนาอุทิศต่อพระเจ้า พระพุทธรูปนั้นเริ่มมีการสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยคันธาระ

^๑ สงวน รอดบุญ, พุทธศิลป์สุโขทัย, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓), คำนำ.

ซึ่งเป็นแคว้นที่อยู่ทางตอนเหนือของอินเดียโบราณ ประมาณ พ.ศ.๕๐๐ - ๕๕๐ แต่เดิมนั้น พระพุทธศาสนาไม่มีรูปเคารพ ศาสนาพราหมณ์ หรือ ฮินดู ก็ไม่มีรูปเคารพเป็นเทวรูปเช่นกัน ซึ่งหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ต่อมาในปีประมาณ พ.ศ.๑๕๖-๑๕๘ พระเจ้า อเล็กซานเดอร์มหาราชของกรีก ได้ยกทัพผ่านแคว้นปากเตรีย (Bactria) เข้าแคว้นคันธาระ สู่มืองตักกศิลา^๒ หลังจากที่ชาวกรีกได้เข้ามาครอบครองอยู่แคว้นคันธาระระยะหนึ่งแล้วเกิดมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงเป็นผู้สร้างพระพุทธรูปขึ้นมาขึ้นก่อน โดยถ่ายแบบอย่างจากการสร้างเทวรูปที่ชาวกรีกเคยเคารพนับถือกันมาสร้าง ก่อให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างอารยธรรมตะวันตกและตะวันออก เกิดเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรหรือพระพุทธรูปปางต่างๆ เพื่อยังความปิติศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นให้เกิดกุศลจิต แต่เมื่อคติการสร้างพระพุทธรูปแพร่หลายมายังดินแดนโบราณของประเทศไทยปัจจุบัน ความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อพระพุทธรูปก็มีความสำคัญที่แฝงให้เห็นถึงความเชื่อในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสืบเนื่องมาจากรากฐานความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทยที่มาจากแต่โบราณ

คติการสร้างพระพุทธรูปมีเรื่องราวในลักษณะตำนานว่ามีมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล ดังที่ปรากฏในรัตนพิมพวงศ์ แต่งเป็นภาษาบาลีโดย พระพรหมราชปัญญา พระภิกษุชาวล้านนา แปลโดย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิthur ว่า พระเจ้าปัสเสนทิโกศล ทรงสร้างพระพุทธรูปแก่นจันทร์ขึ้นเพื่อประโยชน์แก่คนทั่วไป หลังจากนั้น หลังพุทธปรินิพพานได้ ๕๐๐ ปี พระนาคเสนเถระได้สร้างพระแก้วมรกตขึ้นตามอย่างพระพุทธรูปแก่นจันทร์^๓ และในเรื่อง นิทานพระพุทธรูปสังข์^๔ แต่งเป็นภาษาบาลีโดย พระโพธิธรรมาจารย์ แปลโดย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิthur ก็กล่าวว่า เมื่อพุทธปรินิพพานได้ ๗๐๐ ปี ในเกาะสิงหลหรือประเทศศรีลังกา ก็มีกลุ่มกษัตริย์และพระอรหันต์หลายองค์ร่วมกันสร้างพระพุทธรูปสังข์ขึ้น โดยให้พญานาคตนหนึ่ง ซึ่งเคยเห็นพระพุทธเจ้าเนรมิตกายให้เป็นแบบในการหล่อพระพุทธรูป^๕ จะเห็นได้ว่า หลักฐานตำนานต่างๆ ได้เขียนยกย่องพระพุทธรูปในทำนองปาฏิหาริย์ เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญ ความศักดิ์สิทธิ์และพุทธานุภาพเป็นประการสำคัญ ในการเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธรูปแก่ประชาชน แม้ว่าพระพุทธรูปเหล่านั้นจะเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือสร้างโดยนายช่างธรรมดาของท้องถิ่นก็ตาม ตำนานพระพุทธรูปสำคัญเท่าที่ปรากฏจึงมีเรื่องราวอ้างอิงถึงที่มาจากประเทศอินเดียที่เป็นต้นกำเนิดพระพุทธศาสนา โดยมีพระอรหันต์ หรือเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ตำนานการสร้างพระพุทธรูปชินราชที่เล่าว่า พระอินทร์จำแลงลงมาเป็นนายช่างช่วยหล่อทำให้มีลักษณะงดงาม แต่โดยหลักฐานทางโบราณคดี พระพุทธรูปเริ่มทำขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๗ ในศิลปะคันธารรัฐ (อาจมีบางตำราว่า ทำครั้งแรกในศิลปะมถุราของอินเดีย) โดยก่อนหน้านั้นจะไม่มีการทำรูปพระพุทธเจ้า ในศิลปะอินเดียโบราณสมัยราชวงศ์โมริยะและสูงคะมีการทำภาพพุทธประวัติ เช่น ภาพสลักหินที่สาญจี เป็นภาพพุทธประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ์ก็จะทำเป็นรูปบุคคล คือ นายฉันทะวิ่งไปกับม้ากัณฐกะ แต่บนหลังม้าไม่มีรูปบุคคล เป็นหลังม้าเปล่าๆ โดยมีรั้วหรือฉัตรกางอยู่เบื้องบน แสดง

^๒พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *กาลานุกรมในอารยธรรมโลก*, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาคารพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

^๓พระพรหมราชปัญญา, ผู้แต่ง, แสง มนวิthur, ผู้แปล, *รัตนพิมพวงศ์ ตำนานพระแก้วมรกต*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่: หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๒.

^๔สุจิตต์ วงศ์เทศ, บรรณาธิการ, *พระพุทธรูปสังข์ “จริง” ทุกองค์ ไม่มี “ปลอม” แต่ไม่ได้มาจากลังกา*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๖), หน้า ๔๒ - ๔๓.

ความหมายว่ามีบุคคลสำคัญคือเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ตรงนั้น หรือภาพพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็จะเป็นรูปโลงศพ มีบุคคลกำลังแสดงอาการเศร้าโศก โดยมีได้มีภาพพระพุทธรูปองค์ปรากฏให้เห็น^๕

สำหรับในดินแดนสยามประเทศ ได้มีการสร้างศิลปกรรมอันเนื่องในพุทธศาสนาที่มีรูปแบบและลักษณะเฉพาะทางด้านประติมานวิทยา การสร้างพระพุทธรูปและศิลปกรรมลักษณะอื่นๆ กล่าวโดยรวมแล้วมีอยู่หลายสกุลช่างสำคัญ ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ สำหรับชาวพุทธแล้ว การสร้างพระพุทธรูปหรือการบริจาคเพื่อพุทธศาสนาถือเป็นการทำบุญสร้างกุศล แต่เนื่องด้วยพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทที่นับถือกันในสยามประเทศ ผ่านมาจากศรีลังกาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เมื่อตกมาถึงดินแดนสยาม ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา ก็เป็นเวลาอันนับพันปีห่างจากเวลาที่เกิดพระพุทธรูปในอินเดีย ความคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปในดินแดนแห่งนี้ก็ย่อมที่จะแปรเปลี่ยนไปบ้างจากความคิดเดิมที่ปรากฏในอินเดียด้วย^๖

พระพุทธรูปจึงเป็นสัญลักษณ์ให้เกิดพุทธานุสสติ คือ ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงมีพระพุทธรูปอันล้ำเลิศเพื่อประโยชน์สุขต่อมนุษยชาติและสัตว์โลกทั้งปวง นอกจากนี้ ชาวพุทธยังมีความเชื่อว่า พระพุทธรูปเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสักการะพระพุทธรูปเป็นสิริมงคลของชีวิต การขอพร หรือบนบานต่อพระพุทธรูปย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์สมตามความปรารถนา

พระพุทธรูปเป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสมมติให้เป็นเสมือนหนึ่งเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผลงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ที่ได้พยายามสร้างขึ้น ด้วยร่างกายและกำลังความคิด โดยประสงค์จะให้ เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งความระลึกถึงพระพุทธรูป และทำให้เกิดศิลปกรรมเพื่อเป็นสื่อศรัทธาที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม บรรดาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติหรือศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเพราะผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นมารับใช้ศาสนา^๗

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อในรูปแบบใดก็ตามย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนจำนวนมากทั้งส่วนที่เป็นพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อเป็นที่มาของพฤติกรรมและพัฒนาเป็นวัฒนธรรม เกิดรูปเป็นพิธีกรรมประเพณี ความเชื่อเหล่านี้มักจะเป็นสิ่งลบล้างได้ยาก แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้หากมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่าเข้ามาแทนที่ ความเชื่อสามารถส่งผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นได้จนเกิดเป็นความเชื่อหมู่ (Mass belief)^๘

คุณค่าและอิทธิพลด้านหนึ่งของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้เกิดความเคารพศรัทธาของประชาชนในสังคมไทยส่วนหนึ่ง คือลักษณะทางด้านพุทธศิลป์ตามยุคสมัยของศิลปวัฒนธรรมไทย

^๕ไชศรี ศรีอรุณ, พระพุทธรูปปางต่างๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูป ตั้งแต่มหานิกายจนถึงมหานิกาย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^๖เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓.

^๗เอ็ดเวิร์ด โคนซ์, พุทธศาสนาประวัติสังเขป, แปลโดย สภาการศึกษาหม่อมกุฎราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม, ๒๕๑๖), หน้า ๔๓-๔๖.

^๘สุภาวดี เจริญเศรษฐิม. ความเชื่อ : มิติแห่งเหตุผล และความมกมาย, วารสารรามคำแหง, ปีที่ ๒๒, ฉบับที่ ๓ (ก.ค. - ก.ย. ๒๕๔๘), ๗๔-๑๐๑.

อันแสดงถึงยุคสมัยและประวัติความเป็นมาในการสร้างพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แต่ละองค์ อธิพิลความเชื่อในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ด้านหนึ่งเกิดจากการผสมผสานแนวคิดในพระพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายาน ร่วมกับแนวคิดในลัทธิบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิวิญญาณนิยมที่เชื่อเรื่องผีसाงเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในธรรมชาติ รวมทั้งแนวคิดความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในศาสนาพราหมณ์

โดยในปัจจุบันมีการสร้างสิ่งอันเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า พระเครื่องหรือพระพุทธรูปองค์เล็กๆ อันเป็นสิ่งแสดงความระลึกนึกถึงและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้มีความเคารพในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แต่ละองค์แตกต่างกัน เช่น บูชาในฐานะเป็นเครื่องรางของขลังที่สามารถช่วยคุ้มครองป้องกันอันตราย, พกพาไปไหนเป็นที่รักใคร่ของผู้ที่พบเห็น, เป็นพุทธานุสสติ, เป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม มีการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา เป็นต้น^๔

ด้วยคุณค่าและอิทธิพลทางด้านพุทธศิลป์ ความเชื่อจากการผสมผสานแนวคิดในเรื่องผีसाงเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในธรรมชาติ รวมทั้งพระเครื่องหรือพระพุทธรูปองค์เล็กๆ อันเป็นสิ่งแสดงความระลึกนึกถึงและมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของผู้มีความเคารพในพระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ มีการระลึกเพื่อเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ที่จะศึกษาแนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปเผยแพร่ให้กับสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทยเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทยมีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการศึกษา ตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary

^๔รอบทิศ ไวยสุศรี, การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย จำนวน ๔ องค์ ดังนี้

ที่	รายชื่อพระพุทธรูป	วัด	จังหวัด	สมัย
๑.	หลวงพ่อโสธร	วัดโสธรวราราม วรวิหาร	ฉะเชิงเทรา	ล้านช้าง
๒.	หลวงพ่อดำไร่ชิง	วัดไร่ชิง	นครปฐม	ประยุกต์
๓.	หลวงพ่อดำ	วัดบางพลีใหญ่ใน	สมุทรปราการ	สุโขทัย
๔.	หลวงพ่อบ้านแหลม	วัดเพชรสมุทรวรวิหาร	สมุทรสงคราม	อยุธยา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

๑) ประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับหัวข้อการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๑๗ รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาการศึกษา จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือการสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเองเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ประกอบด้วย หลวงพ่อดำไร่ชิง จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อดำไร่ชิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อดำ จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๑๗ รูป/คน

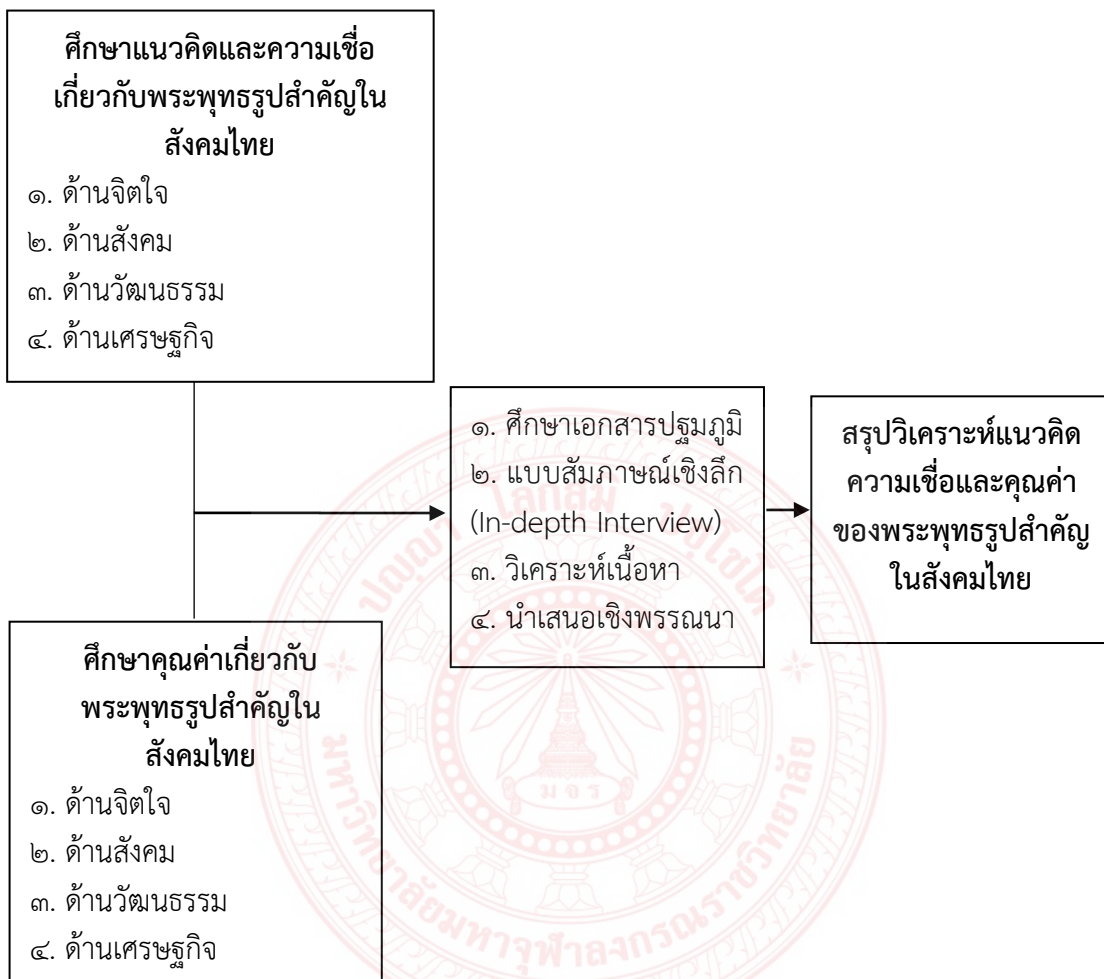
๑.๔.๓ พื้นที่และระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาในการศึกษา รวมทั้งสิ้น ๑๐ เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๕๙ ถึง กันยายน ๒๕๖๐

๑.๕ กรอบแนวความคิดในการวิจัย

พระพุทธรูปจัดอยู่ในอุทเทสิกเจดีย์ คือเจดีย์สร้างอุทิศพระพุทธรูปเจ้า ในโครงการวิจัยนี้ศึกษาในขอบข่ายของพระพุทธรูป ที่มีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา มีแนวคิดและคุณค่าต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย คณะผู้วิจัยทำการสำรวจพระพุทธรูปที่มีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา มีแนวคิดและคุณค่าต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ที่มีข้อมูลหลักฐานและความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเข้าข่ายของความเป็นพระพุทธรูปสำคัญ และคัดเลือกได้จำนวน ๔ องค์ ศึกษา

แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ดังแผนภาพที่ ๑.๑

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

พระพุทธรูปสำคัญ หมายถึง รูปเคารพ รูปปั้นที่สร้างขึ้นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่ ๑. หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. หลวงพ่อวัดไร่ขิง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ๓. หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ และ ๔. หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

แนวคิด หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ แง่คิด ความรู้และประสบการณ์ของบุคคลที่มีต่อพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ได้แก่ ๑. หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. หลวงพ่อวัดไร่ขิง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ๓. หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ และ ๔. หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

ความเชื่อ หมายถึง ความศรัทธา เคารพนับถือที่คนในสังคมยึดมั่น และยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ได้แก่ ๑. หลวงพ่อโสธร

วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. หลวงพ่อวัดไร่ขิง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ๓. หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ และ ๔. หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

คุณค่า หมายถึง สิ่งทีก่อให้เกิดประโยชน์หรือเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่สัมผัสได้ และสัมผัสไม่ได้ทางด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ได้แก่ ๑. หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. หลวงพ่อวัดไร่ขิง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ๓. หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ และ ๔. หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๗.๑ ได้ทราบแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๑.๗.๒ ได้ทราบคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๑.๗.๓ ได้ทราบข้อมูลบริบทจากการวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๑.๗.๔ เป็นประโยชน์เชิงวิชาการต่อการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศรัทธาในพุทธศาสนา
- ๒.๓ แนวคิดเรื่องคุณค่าในพระพุทธรูปศาสนา
- ๒.๔ แนวคิดเรื่องคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
- ๒.๕ คุณค่าของพระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อ

๒.๑.๑ ความหมายของความเชื่อ

ทัศนีย์ ทานตวณิช^๑ กล่าวว่า ความเชื่อ คือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มี หลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕^๒ ให้ความหมายไว้ว่า “เชื่อ” หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ และไว้ใจ

ธวัช ปุณโณทก^๓ ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ แม้ว่า พลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ความเคารพยำเกรง

นันทนา ขุนภักดี^๔ ได้ศึกษาความเชื่อของคนไทยในอดีตและกล่าวสรุปไว้ว่า ความเชื่อหมายถึงสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจ เห็นคล้อยตามและพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วนำไป

^๑ทัศนีย์ ทานตวณิช, **คติชาวบ้าน**, (ชลบุรี : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

^๒พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๒๕), หน้า ๒๗๔.

^๓ธวัช ปุณโณทก, **ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕๐.

^๔นันทนา ขุนภักดี, **การวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐), หน้า ๕.

ถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตามและปฏิบัติตามด้วย โดยไม่คำนึงว่าความเชื่อนั้น ๆ จะมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ก็ตามและ ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ เพราะความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว เมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจ

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์^๕ กล่าวว่า ความเชื่อ คือระดับสภาพจิตใจของบุคคลที่มอบความไว้วางใจ ความเชื่อใจ หรือความเชื่อมั่นต่อบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือ เชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิด เหตุผลที่พิสูจน์ได้ หรืออาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับ ศรัทธาโดยปราศจากเหตุผลหรือต้องพิสูจน์ใด ๆ ที่เป็นทั้งแนวทางในทางตัดสินใจเชื่อ ปฏิบัติ ละเว้นการปฏิบัติสิ่งใด ๆ โดยมีอิทธิพลเหนือจิตใจของบุคคลและมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์

แนวคิดหรือทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อ

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ ดังต่อไปนี้

จรัส พยัคฆราชศักดิ์^๖ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ พอสรุปได้ว่า มนุษย์จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับความเชื่อโดยมีอาจขาดความเชื่อได้ ชีวิตมนุษย์มีทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ เข้าใจได้ และพิสูจน์ได้ ความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจทำให้เกิดความสบายใจ และความเชื่อทำให้มนุษย์บรรลุถึงความสำเร็จได้

วิทย์ พิณคันเงิน^๗ ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มนุษย์โดยทั่วไปต้องการความปลอดภัยทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ความเชื่อต่าง ๆ นั้นมักได้รับคำบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลึกลับที่ จะช่วยคุ้มครอง

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธศาสนา

ความเชื่อในพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่ามีเหตุมีผลเพราะหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเน้นเรื่องความจริงอันประเสริฐและสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งนักวิชาการทางศาสนาหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดต่างๆไว้ดังนี้

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์^๘ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความเชื่อ” ในพุทธศาสนาที่ตรงกับภาษาบาลีว่า “สัทธา” และตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ไว้ว่า เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจ ในความจริง ความดี สิ่งดีงาม และในการทำ

^๕สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย**, (กรุงเทพมหานคร : , ๒๕๓๖), หน้า ๗.

^๖จรัส พยัคฆราชศักดิ์, **เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น**, (มหาสารคาม : ปริดาการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๓๔.

^๗วิทย์ พิณคันเงิน, **ความเป็นมาของมนุษยชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๓๙๗-๔๐๓.

^๘พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๘. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒๓.

ความดี ซึ่งประกอบด้วย ๔ อย่างคือ ๑.กัมมัสัทธา (เชื่อกรรม) ๒. วิปากัสัทธา (เชื่อผลของกรรม) ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔.ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคต)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^๙ ทรงให้ความหมายของสัทธา ว่า “ความเชื่อ” และทรงให้ความหมายของคำว่า “สัทธาสัมปทา” หมายถึง ถึงพร้อมด้วยศรัทธาคือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

จากความหมายและทรรศนะต่างๆจึงสรุปได้ว่า ความเชื่อในพุทธศาสนา หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างงมงาย เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม หรือเชื่อเรื่องบุญและบาป เป็นต้น และประการสำคัญ ความเชื่อทางศาสนาถือเป็นปทัฏฐานที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติธรรมขั้นสูงต่อไป

๒.๑.๒ ที่มาและประเภทของความเชื่อ

มณี พยอมยงค์ กล่าวว่า ความเชื่อมีที่มาจาก ๓ แหล่งด้วยกัน คือ

๑. ความเชื่อที่เกิดจากธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น พายุร้าย ฟ้าผ่า คนในสมัยโบราณไม่มีอะไรเพื่อใช้พิสูจน์ได้ ก็จินตนาการเอาว่าเป็นอำนาจของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งลึกลับ และมีอำนาจดลบันดาลให้เป็นไปจึงเกิดความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าลงมาทำโทษแก่ตน ด้วยความกลัวต่อมรณภัยนั้น จึงมีการกราบไหว้ บวงสรวงบูชาให้สิ่งเหล่านั้นหายโกรธและบันดาลความสุขสวัสดิ์แก่ตน

๒. ความเชื่อที่มากับศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้ที่ตนได้รับเกี่ยวกับคำสอนและพิธีการที่เจ้าของศาสนาบัญญัติไว้หรือพระสาวกปฏิบัติจนเป็นแบบอย่างสืบมา

๓. ความเชื่อเกิดจากความคิดของมนุษย์ เห็นได้จากความคิดแนวปรัชญาทางจิตวิทยา และจินตนาการอื่นๆ ตัวอย่างทฤษฎีคำสอนของเจ้าลัทธิศาสนาที่กล่าวถึงนรก สวรรค์ เป็นต้น^{๑๐}

เสรี พงศ์พิศ กล่าวว่า ความเชื่อนั้นถือเป็นบ่อเกิดของพลังชีวิตที่สำคัญที่สุดของคน โบราณความเชื่อเป็นบ่อเกิดของ “ความรู้” ที่สัมพันธ์กับชีวิตและจรรโลงชีวิตให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติซึ่งกฎเกณฑ์นั้นก็คือความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งของคนกับทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว สิ่งเหล่านี้มีทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม มีส่วนที่เห็น รู้สึก สัมผัสได้ด้วยหู ตา จมูก ลิ้น และมีส่วนที่สัมผัสได้ด้วยญาณที่ล้าลึกลงไปจากโสตประสาทอื่น ความรู้ของคนโบราณมี ๒ ลักษณะ ลักษณะแรก คือ รู้จากการสัมผัสและการคิดไตร่ตรอง ความรู้นี้ไม่ต้องอาศัยความเชื่อ เช่นเห็นคนเดินมาก็รู้ว่าเป็นคน คนนั้นกล่าวทักทายก็รู้ว่าเป็นคนนั้น ไม่เคยไปอังกฤษก็รู้ว่ามีประเทศอังกฤษ ความรู้เช่นนี้จึงไม่ต่างไปจากสิ่งที่ศาสตร์สมัยใหม่กล่าวถึง แต่ความรู้ลักษณะที่สองนั้นมาจากความเชื่อเป็นสำคัญ เชื่อเพราะ “รู้สึก” แตกต่างไปจากการสัมผัสอื่นๆ ในลักษณะ “ปกติ” เชื่อเพราะมีอะไรบางอย่างที่มากกว่านั้น และ

^๙สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **นวโกวาท**, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๔๕.

^{๑๐}มณี พยอมยงค์, **วัฒนธรรมล้านนาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙), หน้า ๒๘.

อะไรที่มากกว่านั้นเคยแสดงให้เห็นปรากฏในภาวะปกติแล้ว อย่างน้อยก็เท่าที่เล่าหรือบอกกล่าวสั่งสอนกันมา^{๑๑}

เสถียร โกเศศ ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะซ้อนทับกันอยู่ คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาต่างๆ ซ้อนอย่างรูปเจดีย์ คือ นับถือผีสงเทวดาเป็นพื้นฐานถัดขึ้นไปนับถือไสยศาสตร์ซึ่งมีอยู่ในศาสนาพราหมณ์และศาสนาฮินดู แล้วจึงนับถือพุทธศาสนา เป็นดั่งชั้นยอดของเจดีย์ ความเชื่อทั้งสามคตินี้นับถือคละเคล้ากันไป จะถ้อยอย่างไหนมากหรือน้อยกว่ากัน ก็สุดแล้วแต่ชาติชั้นและการศึกษาของคนในหมู่ซึ่งมีไม่เท่าเทียมกัน ใครจะถ้อยหนักไปทางไหน ถ้าไม่เป็นเครื่องเบียดเบียนหรือเดือดร้อนเสียหายแก่ตนหรือคนอื่นก็ถือไป ไม่มีใครว่าอะไร^{๑๒}

เรณู อรรถาเมศร์ แบ่งความเชื่อออกเป็น ๒ ระดับ คือ ๑. ระดับความเชื่อพื้นบ้าน และ ๒. ระดับความเชื่อในศาสนา โดยในส่วนของระดับความเชื่อพื้นบ้านนั้นมีการผสมผสานกัน ๒ กระแส ได้แก่ ความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณของธรรมชาติ โดยเข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติมีจิตวิญญาณหรือมีผู้บงการอยู่เบื้องหลังธรรมชาติ จึงปฏิบัติต่อธรรมชาติเสมือนว่าธรรมชาติมีชีวิต คือ มีการบูชา อ้อนวอน ขอบคุณ และความเชื่อเรื่องผีวิญญาณ ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่ ความเชื่อในผีสายตระกูล คือ ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ย่า ผีปู่ย่า และความเชื่อต่อผีอารักษ์เป็นลำดับแห่งความศรัทธาในลัทธิศาสนาที่ยิ่งใหญ่อันหนึ่ง สำหรับระดับความเชื่อในศาสนานั้นถูกอธิบายว่าเป็นความเชื่อที่มีเหตุผลมากขึ้นกว่าความเชื่อพื้นบ้านตามแนววิทยาศาสตร์ ซึ่งศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือก็ได้แก่ ศาสนาพุทธ^{๑๓}

ฉลาดชาย รมิตานนท์ อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ความเชื่อมีองค์ประกอบที่สำคัญแยกออกเป็น ๔ ด้านด้วยกัน ได้แก่

๑. เรื่องของความรู้ ความรู้ที่จะอธิบายโลก อธิบายจักรวาล อธิบายสรรพสิ่งต่างๆ ตายแล้วไปไหน เกิดจากอะไร สิ่งต่างๆ นานาเหล่านี้ นรกอยู่ตรงไหน สวรรค์อยู่ตรงไหน มีจริงหรือไม่ เหล่านั้นเป็นความรู้ที่มีการจัดระดับกันว่า เป็นความรู้ระดับสูง ระดับต่ำก็ว่ากันไป แต่ประเด็นสำคัญที่ของศาสนาคือความรู้ และความรู้ก็ปรากฏอยู่ในการสั่งสอนของศาสดา ซึ่งในศาสนาใหญ่ๆ มักมีการบันทึกเอาไว้ในรูปของพระคัมภีร์ ที่มักจะถือกันว่าเป็นแหล่งความรู้ที่สูงสุดและศักดิ์สิทธิ์ด้วยทั้งสิ้น

๒. พิธีกรรม เช่น เวลาไปวัด เวลาจะกราบพระจะต้องกราบ ๓ ครั้ง กราบ ๒ ครั้งไม่ได้ ถ้ากราบครั้งเดียวถึงว่ากราบคนตาย ต้องแบมือด้วย ถ้าเวียนเทียนต้องเวียนขวา ถ้าเวียนซ้ายถือเป็นเรื่องอัมงคล

๓. บุคลากรผู้ประกอบพิธีกรรม ในพิธีกรรมต่างๆ อย่างหนึ่งซึ่งขาดมิได้คือ ผู้ประกอบพิธีกรรม หรือเรียกง่ายๆ ว่า “พิธีกร” ยกตัวอย่างเช่นในศาสนาพุทธ พระสงฆ์จำนวนมากทำหน้าที่เป็นพิธีกรทางศาสนา เพราะส่วนใหญ่โอกาสที่คนทั่วไปจะเข้าถึงความรู้ที่ลึกซึ้งของพระพุทธศาสนานั้นอาจจะมีน้อย ฉะนั้น ตัวพระสงฆ์องค์เจ้าจำนวนมากจึงติดอยู่กับพิธีกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่

^{๑๑} เสรี พงศ์พิศ, “ไสยศาสตร์ในสังคมไทย”, ในเอกสารการสอนชุดวิชา ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๓๑๔.

^{๑๒} เสถียรโกเศศ, การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๕๓.

^{๑๓} เรณู อรรถาเมศร์, คติชนวิทยา, (เชียงใหม่: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๘.

ประกอบกับขบรวาสาหรือพุทธศาสนิกชนที่ไปวัดไปวาสนั้น ก็อาจจะไม่สนใจที่จะหาความรู้ที่แท้จริงที่ลึกซึ้งเพราะถ้าเป็นความรู้ที่แท้จริงที่ลึกซึ้งของศาสนาแล้ว จะต้องเป็นความรู้ที่ปฏิเสธหลายอย่างมาก ปฏิเสธความมีตัวตนของตัวเอง ปฏิเสธการดำรงอยู่ของตัวตนต่างๆ ต้องตัดกิเลส ต้องตัดบุญตัดนี้มากมาย ฉะนั้น การเข้าสู่ความรู้ที่แท้จริงมันทำไม่ได้ จึงเข้าสู่ในระดับพิธีกรรม ฉะนั้นพระสงฆ์องค์เจ้าทั้งหลายจึงมักจะทำหน้าที่เป็นพิธีกร

๔. การจัดองค์กร ซึ่งมักจะประกอบด้วยนักบวชและศาสนิกชน ว่ามีการจัดลำดับชั้น ความสำคัญและจัดความสัมพันธ์กันอย่างไร ใครทำหน้าที่อะไร บริหารปกครองกันอย่างไรเป็นต้นในทุกศาสนาต้องมีการจัดองค์กร มีระบบการบังคับบัญชาเป็นขั้นตอนลงมา เราเรียกในภาษาอังกฤษว่า “hierarchy” ซึ่งเป็นตัวบ่งสะท้อนว่า มันเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของบุคลากรที่อยู่ในศาสนานั้น

ในความเชื่อและศาสนาแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน แต่ส่วนที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้ ซึ่งความรู้ที่ลึกซึ้งของศาสนาแต่ละศาสนานั้น เช่นกรณีของพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนทั่วไปเข้าไม่ถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าไม่ได้บวชไม่ได้เรียน ฉะนั้น เมื่อผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้บวชเรียนผู้หญิงก็เข้าไม่ถึงความรู้ ถ้าจะเข้าถึงความรู้ต้องนั่งอ่านเอาเอง ต้องไปซื้อพระไตรปิฎกมาอ่านเอง ถ้าอ่านไม่ออกก็ต้องไปเรียนภาษาบาลี เพื่อที่จะอ่านบาลีได้ และเพื่อจะเข้าถึงความรู้ การเข้าถึงความรู้ สำหรับผู้หญิงถูกปิดกั้น ไม่เหมือนผู้ชายที่ได้รับอนุญาตตามจารีตประเพณีให้เข้าไปบวชได้ เมื่อไปบวชได้ ก็สามารถจะไปเรียนธรรมะบาลีไปพร้อมๆ กัน เมื่ออ่านภาษาบาลีได้ก็สามารถอ่านพระไตรปิฎกได้และสามารถจะเข้าถึงความรู้ได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าถูกตัดคือห้ามเข้าไปเลย ไม่ให้เข้าไปบวชได้ผู้หญิงก็ถูกตัดไม่ให้เข้าสู่ความรู้เสียตั้งแต่ต้น เมื่อเข้าสู่ความรู้ไม่ได้ ก็อธิบายโลกไม่ได้ อธิบายจักรวาลไม่ได้ อธิบายพระธรรมไม่ได้ อธิบายอะไรต่างๆ ไม่ได้ในคำอธิบายของศาสนานั้นๆ ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่มีอำนาจ^{๑๔}

พิธีกรรม โศตรสุโพธิ์ กล่าวว่า มนุษย์ต้องการที่พึ่งทางใจ เนื่องด้วยความเข้าใจในโลก ธรรมชาติและจักรวาลมีน้อย แต่เมื่อมีความเข้าใจโลก ธรรมชาติ และจักรวาลมากพอแล้ว มนุษย์ก็ไม่ต้องการศาสนามากนัก ศาสนาจึงได้วิวัฒนาการไปตามกาลเวลา ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ศาสนาในยุคหนึ่งก็แสดงภูมิปัญญาความรู้ ความสนใจ และสภาพของสังคมในยุคนั้นด้วย เนื่องจากศาสนามีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ แต่นักศาสนศาสตร์ก็ต้องการรู้ว่า ศาสนาที่เป็นต้นแบบดั้งเดิมนั้นเป็นแบบอย่างไร มีลักษณะพิเศษเช่นไร และได้วิวัฒนาการมาตามขั้นตอนอย่างไรบ้าง ซึ่งก็มีความเห็นแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ๔ พวก ดังนี้

๑. พวกธรรมชาตินิยม (Naturalism) นำโดย แมกซ์ มูลเลอร์ ชาวเยอรมัน บางทีเรียกว่า ทฤษฎีเยอรมัน เกิดจากการสังเกตว่า คนป่าเถื่อนมักมีท่าทีเกรงกลัวและเคารพบูชาปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ที่มีพลังน่ากลัว เช่นน้ำตก พายุฝน เป็นต้น และเชื่อว่าพลังลึกลับแบบบุคคลอยู่ในปรากฏการณ์นั้น

๒. พวกวิญญาณนิยม (Animism) นักปราชญ์ทางสังคมวิทยา มี เซอร์ เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ และ เฮอร์เบอร์ต สпенเซอร์ มีความเห็นว่า ศาสนาดั้งเดิมของมนุษย์น่าจะเป็น วิญญาณนิยม เพราะ

^{๑๔}ฉลาดชาย รมิตานนท์, “ผู้หญิงห้ามเข้า” จารีตและความเชื่อที่ต้องอธิบาย, (กรุงเทพมหานคร : พีเอ็นพี กรุ๊ป, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘ - ๒๐.

สิ่งที่มีกิจกรรมย่อมมีชีวิต สิ่งที่มีชีวิตไม่ว่าสัตว์หรือสิ่งของย่อมมีสิ่งที่เรียกว่า วิญญาณ แบบเดียวกับวิญญาณในตัวคนอยู่ภายใน เพราะเป็นชาวอังกฤษ เรียกว่า ทฤษฎีอังกฤษ

๓. พวกที่เชื่อว่าเกิดจากไสยศาสตร์ (Magic) นำโดย เจ ยี เฟรเซอร์ (John George Frazer) มีความเห็นว่า ศาสนาเป็นลูกของไสยศาสตร์ มนุษย์ยุคแรกพยายามควบคุมธรรมชาติโดยวิธีทางไสยศาสตร์ แต่เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จจึงหันไปใช้วิธีวิงวอน ซึ่งเป็นงานหลักของศาสนา

๔. พวกที่เชื่อว่าเกิดมาจากลัทธิโทเท็ม (Totemism) นำโดย เอมีล ดัวร์เกม นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ที่ถือทฤษฎีสหภูมิ (Collectivism) เชื่อว่า มนุษย์มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับสัตว์บางชนิด และมีข้อห้ามเกี่ยวกับสัตว์ชนิดนั้น เช่น ห้ามฆ่า นอกจากจะฆ่าในพิธีกรรมพิเศษแล้ว แจกจ่ายกันกินในสมาชิก นอกจากนี้ ยังตั้งชื่อคนตามชื่อสัตว์ชนิดนั้นอีกด้วย การไหว้โทเท็มเป็นการไหว้เผ่าชนและพลังแฝงในโทเท็มนั้น ซึ่งเป็นดังเทพเจ้าของเผ่า ดังนั้น สังคมกับเทพเจ้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๑๕}

สรุปได้ว่า ความเชื่อของสังคมนั้นเกิดจากความพยายามของมนุษย์ในการเข้าใจธรรมชาติ พวกเขาจึงเชื่อว่ามีพลังบางอย่างเข้ามากำหนดปรากฏการณ์ธรรมชาติและสร้างรูปธรรมของพลังดังกล่าวออกมาในรูปของ “ผี” ผีจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตตามธรรมชาติ เมื่อผีมีตัวตนและสามารถให้คุณหรือโทษได้ ผู้คนจึงประกอบพิธีเพื่อแสดงความเคารพและสร้างความพอใจแก่ผีเหล่านั้น พิธีกรรมเหล่านี้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในสังคม เราอาจกล่าวได้ว่า คติความเชื่อเรื่องผีเป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย เมื่อวัฒนธรรมอินเดียเผยแพร่สู่สุวรรณภูมิ ชนชั้นปกครองเลื่อมใสวัฒนธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับคติความเชื่อดั้งเดิม นั่นคือ คติความเชื่อศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ คติความเชื่อศาสนาพราหมณ์ตอบสนองความต้องการด้านพิธีกรรมของชนชั้นปกครอง ในขณะที่ความเชื่อศาสนาพุทธตอบสนองความต้องการทางจิตใจของคนทั่วไป

๒.๑.๓ ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณนิยม (Animism) เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่พัฒนามาถึงอีกระดับหนึ่ง สูงกว่าความเชื่อแบบพลังลึกลับ โดยเชื่อว่ามนุษย์ในโลกนี้มีพลังชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นหน่วยรวม ไม่ได้กระจายอยู่ทั่วไปเหมือนพลังลึกลับ หน่วยพลังนี้อาศัยอยู่ในคน สัตว์ พืช และสิ่งของเฉพาะอย่าง เป็นสิ่งที่รู้จักคิด มีความต้องการ มีการตัดสินใจได้ มีลักษณะเป็นตัวตนบุคคลที่สามารถจะแปรเปลี่ยนไปในทางดีหรือชั่วได้ด้วยการตัดสินใจของตนเองเรียกว่า วิญญาณ

ความหมายของวิญญาณของคำว่า “Animism” มาจากภาษาลาตินว่า “Anima” ซึ่งแปลว่า “วิญญาณ ภาษาอังกฤษ” ใช้คำว่า “soul” บ้าง “spirit” บ้าง คำว่า soul หมายถึงวิญญาณที่อยู่ในร่างกายของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นตัวตนแท้ของคน มีฐานของชีวิต เป็นอมตะไม่รู้จักตาย ส่วนจิตหรือใจภาษาอังกฤษเรียกว่า mind เป็นอาการหรือคุณสมบัติของ soul ที่มีการรู้จักคิด มีความรู้ และ คำว่า spirit หมายถึงวิญญาณที่ออกจากร่างกายเมื่อคนตายไปและคงอยู่ในโลกของวิญญาณ^{๑๖}

^{๑๕} พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, ศาสนาเบื้องต้น, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๓๙ -๔๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

วิญญาณตามลักษณะในพุทธศาสนา หมายถึงการรับรู้ที่เกิดชั่วขณะหนึ่งๆ ทางอายตนะทั้ง ๖ คือ เมื่อตาเห็นรูปเรียกว่า จักขุวิญญาณ หูได้ยินเสียงเรียกว่าโสตวิญญาณ จมูกดมกลิ่น เรียกว่าฆานวิญญาณ ลิ้นลิ้มรสเรียกว่า ชิวหาวิญญาณ การถูกต้องสัมผัสเรียกว่า กายวิญญาณ และใจคิดหรือรับอารมณ์ทางมโนภาพที่ไม่ผ่านทางระบบประสาทสัมผัสโดยตรง เป็นการคิดจินตนาการ เรียกว่า มโนวิญญาณ แต่การรับรู้ที่กล่าวนี้เป็นเพียงพฤติกรรมที่แสดงออกมาจากวิญญาณ นอกจากนั้นตามทัศนะทางพุทธศาสนายังเชื่อ ภวังควิญญาณ หรือภวังคจิต เป็นวิญญาณที่อยู่นิ่งๆในส่วนลึก ไม่ออกมารับรู้อารมณ์ แต่เมื่อมีสิ่งมากระตุ้นก็จะส่งวิญญาณที่มีหน้าที่รับรู้ออกไปทำหน้าที่ และเชื่อว่าวิญญาณมีหน้าที่ ดังที่ พิสิฐ คุตรสุโพธิ์ สรุปหน้าที่ของวิญญาณเป็น ๔ ประการ ดังนี้

- ๑) หน้าที่แรกเกิด เรียกว่า ปฏิสันธิวิญญาณ (จิตดวงแรกในการเริ่มต้นชีวิต)
- ๒) หน้าที่รักษาชีวิต เรียกว่า ภวังควิญญาณ (ศูนย์บัญชาการวิญญาณ)
- ๓) หน้าที่ปฏิบัติการ เรียกว่า วิถีวิญญาณ (จิตที่เข้าสู่ระบบการรับรู้อารมณ์)
- ๔) หน้าที่สุดท้าย (ตาย) เรียกว่า จุตวิิญญาณ (จิตดวงสุดท้ายในชีวิต)^{๑๗}

จะเห็นได้ว่า วิญญาณเป็นคุณสมบัติของสิ่งมีชีวิต คือ คนและสัตว์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตายไป

นักปรัชญากรีกสมัยโบราณสนใจในธรรมชาติและองค์ประกอบของวิญญาณ และแสดงความเห็นออกมาตามที่ตนเข้าใจ เช่น เอมพิโตเคลส บอกว่า วิญญาณ ประกอบไปด้วยธาตุต่างๆ แต่ละเอียดเป็นวิญญาณแต่ละชนิดที่ทำหน้าที่รับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับตน เช่น ธาตุดิน มีหน้าที่รับรู้ธาตุดินที่เป็นวิญญาณภายนอก เป็นต้น เฮราคริตุส กล่าวว่า วิญญาณเป็นกระบวนการแห่งไฟ แหล่งกำหนดสรรพสิ่งเป็นพลวัตเคลื่อนไหวตลอดเวลา อแนกซิมานเดอร์ กล่าวว่า วิญญาณเป็นอากาศหรือลมหายใจ

วิญญาณเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากร่างกาย อยู่คนละส่วน คนโบราณจึงแปลกใจว่า วิญญาณอยู่ที่ไหน และตรงส่วนใดของร่างกาย เมื่อสืบค้นไป ก็ได้คำตอบดังต่อไปนี้ ชาวซีไมต์ (Semites) เชื่อว่า ลำไส้เป็นที่อยู่ของวิญญาณ จึงเอาลำไส้บูชาเทพเจ้า ชาวฮินดู ในคัมภีร์อุปนิษัทกล่าวว่า หัวใจ หรือศีรษะ เป็นที่อยู่ของวิญญาณ สังเกตได้ในเวลาที่คนมีอารมณ์ ตื่นเต้น ตกใจ โกรธกลัว ดีใจ เสียใจ หัวใจเขาจะเต้นแรงและเร็ว เมื่อคนตายลงไป หัวใจหยุดเต้น แสดงว่า วิญญาณอยู่ที่หัวใจ

พระพุทธศาสนา ในคัมภีร์อิทธิธรรมกล่าวว่า หทัยวัตถุ คือหัวใจ เป็นที่อยู่ของวิญญาณ แต่หทัยวัตถุ ตามทัศนะของนักอภิปรัชญาสมัยหลัง หมายถึง สมอ คนในแถบเส้นศูนย์สูตร เชื่อว่า วิญญาณสัมพันธ์กับเงา เพราะเงาติดตามเจ้าของไปทุกหนทุกแห่ง ชาว Mossi ในแอฟริกา เชื่อว่า เงาเป็นส่วนหนึ่งของพลังชีวิต คนที่จวนจะตาย เงาของเขาจะเลื่อนหาย และไม่มีเงาปรากฏ

พิสิฐ คุตรสุโพธิ์ ได้จำแนกประเภทของวิญญาณเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) วิญญาณในอากาศ (Spirits of Airs) มนุษย์เชื่อว่า วิญญาณมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เช่นอยู่ในในอากาศ หรือปรากฏการณ์ต่างๆทางอากาศ เช่น ก้อนเมฆ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ต่อมา หมายถึงเอาวิญญาณของเทพเจ้า หรือคนที่ตายไปแล้วไปเกิดในท้องฟ้าเป็นเทพเจ้า

^{๑๗} อ่างแล้ว, พิสิฐ คุตรสุโพธิ์, ศาสนาเบื้องต้น, หน้า ๕๗.

๒) วิญญาณบนดิน (Spirits of Earth) ได้แก่ วิญญาณที่สิงสถิตอยู่ที่พื้นดินและปรากฏการณ์ต่างๆบนดิน เช่น ต้นไม้ ภูเขา ก้อนหิน น้ำ แม่น้ำ ลำธาร เป็นต้น ระยะเวลาแรกเชื่อว่าเป็นวิญญาณของสิ่งนั้นๆ โดยตรง เกิดประจำอยู่ที่นั้น ระยะเวลาหลังเชื่อว่า มีวิญญาณพิเศษมาสิงอยู่ เช่น ชาวไทยเชื่อเรื่อง ผีนางตะเคียน ผีนางตานี เป็นต้น

๓) วิญญาณคนที่ตายไป (Spirits of the dead) เมื่อคนเราตายไป มีสิ่งหนึ่งที่ไม่ตายตามร่างกาย แต่จะออกจากร่างกายไป สิ่งนี้มีมนุษย์เรียกว่า ผี หรือ Spirit ซึ่งได้แก่วิญญาณที่ออกจากร่างมนุษย์นั่นเอง

สิ่งที่ทำให้คนเรามีความเชื่อว่ามีวิญญาณ น่าจะมีสาเหตุดังต่อไปนี้

๑) ความฝัน ความฝันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดมาพร้อมมนุษย์ เป็นลักษณะเมื่อมนุษย์นอนหลับและฝันไป โดยในความฝันนั้นพบกับสิ่งต่างๆมากมาย แต่เมื่อตื่นขึ้นมากลับพบว่าตนเองยังนอนอยู่ในห้อง จึงทำให้คิดได้ว่าน่าจะมีอีกสิ่งหนึ่งในร่างกายออกไปเที่ยวเดินทางไป ซึ่งหมายถึง วิญญาณ

๒) ความคิดแบบนามธรรม ในขณะที่คนเราใช้ความคิดอย่างหนังก้อยู่ นั่น หรือกำลังคิดสูตรดูเหมือนว่าเขาลืมโลกภายนอกที่อยู่รอบข้าง แม้ว่าตาจะเห็นรูปหรือเหตุการณ์อะไรต่างๆรอบข้างแต่เขาไม่รู้สึก ไม่ได้ใส่ใจว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง แสดงว่าร่างกายและใจสามารถแยกกันทำงานได้

๓) ความหวาดกลัวต่อคนตาย เมื่อเราพบเห็นคนที่ตายใหม่ๆ โดยสาเหตุต่างๆ พอลกลับมาบ้าน นอนหลับตาจะมองเห็นภาพหลอนติดตา ทำให้เกิดความกลัว เหมือนว่าคนที่ตายไปมาปรากฏต่อหน้า ด้วยเหตุนี้คนเราจึงกลัววิญญาณคนตายมากที่สุด

๔) ประสบการณ์ทางวิญญาณแบบต่างๆ หลายคนเคยพบเห็นเพื่อนที่สนิท มาพูดคุย จำเวลาและเหตุการณ์อย่างชัดเจน แต่มาทราบภายหลังว่า วันเวลาที่ได้พบกันนั้น เป็นการจากไปของเขาแล้ว แสดงว่า วิญญาณของเขามาส่งข่าว^{๑๘}

จากความเชื่อในเรื่องวิญญาณนิยม ซึ่งเป็นความเชื่อในท้องถิ่น ทำให้เกิดรูปแบบศาสนา ที่เรียกว่า พระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhism) ซึ่งเป็นศาสนาในลักษณะที่ผสมผสานขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ จารีตดั้งเดิมกันอย่างลงตัว คือความเชื่อเรื่องผี ศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา ความเชื่อในลักษณะนี้จึงเน้นที่ความศรัทธา ทั้งนี้ก็เพื่อหาทางออกให้ความต้องการของมนุษย์ พระพุทธศาสนาที่พบอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในลักษณะที่ได้มีการผสมผสานกับความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีสังเทวดา และที่เกี่ยวกับคติของพราหมณ์ กล่าวคือได้ประนีประนอมแล้วให้เข้ากับความเชื่อพื้นบ้านในเรื่อง ผีบรรพบุรุษ ผีสังเทวดา ผีบ้านผีเรือน หรือความเชื่อในคติพราหมณ์ในเรื่อง ขวัญ พระภูมิเจ้าที่ การดูฤกษ์ยาม และเทพเจ้าต่างๆ เช่น พระอินทร์ พระพรหม เป็นต้น ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในความเชื่อและศาสนาระบบเดียวกันภายใต้ชื่อที่เรียกว่า พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน^{๑๙}

การยอมรับการแพร่กระจายของศาสนา คัมภีร์จากศูนย์กลางมาสู่ท้องถิ่นนั้นที่มีความเชื่อดั้งเดิมที่ยังลึกลอยอยู่ในระบบคิดและวิถีชีวิตของคนโดยทั่วไป และเมื่อศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา

^{๑๘} อ่างแล้ว, พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, ศาสนาเบื้องต้น, หน้า ๕๘-๖๐.

^{๑๙} อมรา พงศาพิชญ์, “หน่วยที่ ๗ พุทธศาสนาชาวบ้าน” ใน เอกสารการสอนชุด ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๗๑.

ได้แพร่เข้ามา ความเชื่อในศาสนาใหม่และความเชื่อเก่าได้เกิดการผสมผสานอยู่ด้วยกัน จึงสามารถพบเห็นว่า ความเชื่อที่มีบรรยากาศของความศักดิ์สิทธิ์ มีการผสมผสานของแนวคิดต่างๆอย่างลงตัว ในพิธีกรรมของสังคมไทยจึงมีระบบความเชื่อทั้งสามผสมผสานกันอยู่

โฮวาร์ด คอฟแมน (Howard Kaufman) ได้จำแนกพิธีกรรมในลักษณะพุทธศาสนาแบบชาวบ้านในสังคมไทย ออกเป็น ๔ แบบ ดังนี้

๑) พิธีกรรมทางพุทธศาสนา คือ การทำบุญที่วัดซึ่งเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ หรือพระพุทธรูปโดยตรง

๒) พิธีกรรมแบบพราหมณ์-พุทธ เช่น พิธีกรรมในประเพณีสงกรานต์ การสาดน้ำถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในพระยานาคให้น้ำก็เป็นความเชื่อตามตำนานพราหมณ์และการลอยกระทงเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์

๓) พิธีกรรมแบบพราหมณ์-ไสยศาสตร์ คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคน เช่น การเกิด การโกนจุก การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ และการตาย ส่วนมากประกอบพิธีกรรมมักทำกันที่บ้าน รวมทั้งการบูชาพระภูมิเจ้าที่ด้วย

๔) พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเซ่นผี และเจ้าพ่อเจ้าแม่ เช่น การเซ่นไหว้ของชาวประมงในการออกทะเล หรือการเซ่นไหว้ของชาวไร่ ชาวนา เพื่อให้พืชผลงอกงามดี เป็นต้น^{๒๐}

โดยสรุป ความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยม เป็นความเชื่อว่ามีวิญญาณที่อาศัยอยู่นอกกายมนุษย์ในธรรมชาติมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ทั่วไป และมีพลังอำนาจให้คุณให้โทษกับมนุษย์ได้ รวมไปถึงการยอมรับการทรงเจ้าเข้าผีเป็นสิ่งที่ควรให้ความเคารพบูชา

๒.๑.๔ ความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ฟิลิฮูร์ โคตรสุโพธิ์ กล่าวว่า อำนาจหรือพลังศักดิ์สิทธิ์ คือ อำนาจพิเศษ เป็นพลังที่อยู่ในคน สัตว์ พืช หรือธรรมชาติอื่นๆ พลังนี้ก่อให้เกิดความเกรงกลัว มีอำนาจน่าเกรงขาม เป็นพลังที่มองไม่เห็น แต่มีอำนาจแสดงออกมาให้ปรากฏได้ สามารถชักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ด้วยกรรมวิธีพิเศษที่เหมาะสม มนุษย์โบราณครั้งแรกนับถือศาสนาแบบธรรมชาติตรงๆ เพราะมนุษย์กลัวสิ่งใดเกรงสิ่งใด ก็แสดงการเคารพต่อมันโดยตรง เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม เป็นตัวเป็นตนเห็นได้ชัดแจ้ง เช่น เคารพฟ้า ดิน น้ำ ต้นไม้ ป่า และภูเขา เป็นต้น ยังมีได้คำนึงถึงพลังลึกลับอะไรว่า มีอำนาจบงการบันดาลอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้นๆ

ต่อมา เมื่อรู้จักสังเกตสิ่งที่ปรากฏอยู่รอบๆ ตัว เห็นความแตกต่างและความเหมือนในสิ่งต่างๆ เช่น ในมนุษย์ด้วยกัน บางคนมีอำนาจมาก มีศักดิ์ภาพน่าเกรงขาม บางคนมีอำนาจน้อยด้อยวาสนา อานุภาพไม่น่าเกรงขาม หรือในระหว่างสัตว์ทั้งหลาย สัตว์บางชนิดมีพลังมาก มีอำนาจมากน่าเกรงขาม แต่สัตว์บางชนิดก็ขาดพลังและอำนาจดังกล่าว รวมถึงในพืชและวัตถุที่ไร้ชีวิตก็มีความแตกต่างกัน จึงสรุปความเห็นว่า สาเหตุที่สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีความแตกต่างกันอาจเป็นเพราะมี “พลังลึกลับ” เป็นฐานสนับสนุน

^{๒๐}โฮวาร์ด คอฟแมน, อังโน อมรา พงศาพิชญ์, “หน่วยที่ ๗ พุทธศาสนาชาวบ้าน” ใน เอกสารการสอนชุด ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, หน้า ๒๖๙-๒๗๐.

นอกจากนี้ มนุษย์สังเกตเห็นความเหมือนกันของสิ่งที่มีพลังลึกลับพิเศษ เช่น คนที่ครอบครองหรือมีอำนาจของพลังลึกลับในตัว ก็มีคุณสมบัติคล้ายกับสัตว์ที่มีพลังอำนาจ หรือคล้ายกับพืชที่มีพลังอำนาจลึกลับโดยการทำให้คนหรือสัตว์เกิดความเกรงกลัวได้เหมือนกัน พลังที่ทำให้เกิดความรูสึกเกรงกลัวนี้แหละ น่าจะเป็นอะไรบางอย่างที่เป็นกลาง ๆ ที่คนสัตว์หรือพืชต่างก็มีร่วมกัน แนวคิดเช่นนี้ จึงเป็นความคิดที่นำไปสู่ความเชื่อเรื่องพลังมนะ (Mana) และพลังอำนาจคุณไสย(Magic)^{๒๑}

จากความเชื่อว่า ในโลกมีพลังแฝงอันลึกลับ ล่องลอยอยู่ทั่วไป เป็นพลังกลางๆ นำมาใช้ประโยชน์ก็ได้นำมาใช้ทำร้ายบุคคลที่ตนไม่พึงประสงค์ก็ได้ และพลังนี้ไม่มีชีวิตจิตใจ เป็นพลังแบบธรรมชาติแท้ๆใครสามารถควบคุมได้ คนนั้นก็ได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล แต่วิธีการควบคุมแตกต่างกัน จึงได้แบ่งประเภทของพลังออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. พลังมนะ (Mana) คำว่า มนะ มาจากภาษาเมลานีเซียน ชาวเกาะแถบมหาสมุทรแปซิฟิกภาคใต้ มนะนั้นแตกต่างจากความเชื่อในไสยศาสตร์ เพราะมนะมีความหมายถึงพลังเหนือสสารเหนือธรรมชาติ แต่ก็อาศัยสสารและธรรมชาติเป็นเครื่องแสดงออก เป็นของบุคคล คือไม่มีตัวตน กระจายแทรกซึมอยู่ทั่วไป ไม่มีความรู้สึกนึกคิด ไม่มีอารมณ์ ไม่มีความปลอดภัย เป็นกลางๆ ใครจะนำไปใช้ทั้งทางดีและทางชั่วก็ได้ เนื่องจากพลังมนะมีความเป็นกลางอาจแปรเป็นสิ่งที่ดีและชั่วได้ ก่อทั้งพลังสร้างสรรค์และพลังทำลาย จึงไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา เป็นประสบการณ์ก่อนศาสนา หรือ ศาสนาระดับปฐมภูมิ มากกว่าที่จะเป็นศาสนาตามที่ให้คำจำกัดความกัน การปฏิบัติต่อพลังมนะ ก็ไม่ต้องกราบไหว้วิงวอนบูชา เพียงแต่พยายามหาทางนำเอาพลังมาใช้เท่านั้น แต่ต้องพยายามหลีกเลี่ยงผลเสียที่เกิดจากพลังมนะ ด้วยกฎหมาย (Tabu) คือข้อห้ามต่างๆ เช่น ห้ามแต่งงานกันกับพี่น้องท้องเดียวกัน เป็นต้น การนับถือศาสนาชั้นพลังลึกลับมนะนี้ จึงยังไม่ยอมรับว่าเป็นศาสนา เพียงแต่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์เชิงศาสนาที่เรียกว่า “ไสยศาสตร์ (Magic)” เท่านั้น ซึ่งก็ยังคงมีอิทธิพลสืบมาจนปัจจุบัน

๒. ไสยศาสตร์(Magic) คำว่า ไสยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการใช้พลังลึกลับบางอย่างให้เกิดประโยชน์แก่ตน ทั้งในทางสร้างสรรค์และทำลาย เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยพลังของเวทมนต์และคาถาอาคม ตลอดถึงเครื่องรางของขลังต่างๆ ไสยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเวทมนต์คาถาอาคม ซึ่งได้มาจากพราหมณ์ไม่ใช่ศาสนาพุทธ^{๒๒} ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากอาถรรพเวทของอินเดียและพุทธตันตระ ซึ่งคนไทยนับถือคู่กับพระพุทธศาสนา ดังที่เรามักจะคุ้นเคยกับคำว่า “พุทธกับไสยต่างอาศัยกัน” ก็คือ ศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์

แสง จันทร์งาม ให้ข้อสังเกตว่า คำว่า ไสย น่าจะมาจากคำว่า ไศวะ (Shaiva) ซึ่งเป็นนิกายหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ คนไทยมักออกเสียงตัว ศ กับตัว ส รวมทั้งตัว ษ เป็นเสียงเดียวกัน และนิยมตัดเสียงปลาย คือ ย หรือ ว ออกเหลือแต่ ไศ ต่อมาภายหลัง ไศ ก็เป็น ไสย ไปเพราะคนไทยนิยมเรียนภาษาบาลีมากกว่าเรียนภาษาสันสกฤต^{๒๓}

^{๒๑}พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, ศาสนาเบื้องต้น, หน้า ๔๕.

^{๒๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), สถานการณ์พระพุทธศาสนา : กระแสไสยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๖.

^{๒๓}แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๓๙.

ไสยศาสตร์ จึงหมายถึง ความเชื่อว่ามีพลังลึกลับอะไรบางอย่างอยู่ในโลกนี้และมนุษย์สามารถนำเอาพลังนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งในทางดีและทางร้ายโดยกรรมวิธีทางไสยศาสตร์ ไม่ต้องเคารพบูชา ไสยศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์แฝง (Pseudo - science) เป็นวิทยาศาสตร์ปฐมกาล (Proto science) นักไสยศาสตร์ คือ นักวิทยาศาสตร์โบราณ เป็นความพยายามเบื้องต้นของมนุษย์ที่จะควบคุมพลังธรรมชาติ แต่เนื่องจากการขาดความรู้จริงเรื่องธรรมชาติ จึงตีความเป็นพลังเหนือธรรมชาติไปเสียและนำมาใช้โดยวิธีการควบคุมที่นึกคิดเอาแบบง่ายๆ ไสยศาสตร์ต่างจากศาสนา เพราะศาสนาเชื่อในพลังอำนาจที่เป็นบุคคล เช่น เทพเจ้า วิญญาณ เป็นต้น มนุษย์สามารถติดต่อพลังอำนาจนั้นได้ ด้วยการติดต่อระหว่างบุคคล ส่วนพลังไสยศาสตร์เป็นพลังของบุคคล ไม่มีตัวตน มนุษย์จัดการกับพลังนั้นในฐานะเป็นสิ่งไร้ชีวิตจิตใจ โดยวิธีการบังคับควบคุม ใช้ความสามารถของมนุษย์ฝ่ายเดียว แต่กับเทพเจ้ามนุษย์ควบคุมไม่ได้ ต้องใช้วิธีการกราบไหว้วิงวอนบวงสรวงเท่านั้น ลักษณะความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวไทย ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ เช่น เวทมนต์คาถา การสะเดาะโช้ ตรวน การสะกดคน การอยู่ยงคงกระพัน การทำเสน่ห์ เป็นต้น

อุปกรณ์ทางไสยศาสตร์ที่คนไทยคุ้นเคยและนำมาปลอมปนในพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นอุปกรณ์สำคัญที่สุดของไสยศาสตร์ เพราะเป็นเครื่องบรรจุพลังไสยศาสตร์ (เปรียบเหมือนแบตเตอรี่ที่บรรจุพลังงานไฟฟ้า) ที่สามารถนำติดตัวไปได้ทุกแห่ง เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “วัตถุมงคล” เครื่องรางของขลังมี ๓ ประเภท คือ

๑. ของขลังโดยธรรมชาติ คือวัตถุที่เชื่อว่ามีพลังไสยศาสตร์อยู่ในตัวของมันเอง เป็นสิ่งที่เรียกว่า วัตถุกายสิทธิ์ สามารถนำเอามาใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องประกอบพิธีใด ๆ หรืออาจประกอบพิธีเพิ่มก็ได้ ของขลังโดยธรรมชาติมีหลายชนิด คือ

๑.๑ ประเภทสัตว์เป็น ๆ นกเขา นกพิราบ นกอินทรี สุนัข แมว วัว ม้า เป็ด ไก่ หมู ช้างเผือก และสัตว์ที่ลักษณะพิเศษ

๑.๒ อวัยวะบางส่วนของสัตว์ เช่น หนังเสือไฟ กระดุกเสือ หน้าผากเสือ เล็บเสือ งาช้างเขากวางเขี้ยวหมูตัน ฟันปลาวาฬ ฟันจระเข้ เขาควางเผือก เขาควางฟ้าผ่า

๑.๓ ต้นไม้และพืชบางชนิด เช่น ไม้จัน ไม้โพธิ์ ใบหนาด ต้นมะยม ใบมะยม ใบหญ้าคา แก่นจิ้งจอก ใบมะตูม ต้นเงิน ต้นทอง ต้นนาก หัวขมิ้น ส้มป่อย ว่านชนิดต่างๆ กะเทียม เป็นต้น

๑.๔ แร่ธาตุบางชนิด เช่น เหล็กไหล เงิน ทองคำ นาก ชิน เหล็กเกือกม้า เพชรพลอยสีแก้ว โป่งขาม เป็นต้น

๑.๕ วัตถุมงคลเกี่ยวกับศาสนา เช่น พระเครื่อง ไม้กางเขน รูปภาพของบุคคลสำคัญทางศาสนา เหรียญรูปเหมือน เครื่องใช้ของบุคคลสำคัญทางศาสนา อัฐิธาตุและเถ้าของคนที่ตายแล้ว ดินจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา เป็นต้น

๒. ของขลังที่เกิดจากการปลุกเสก ได้แก่สิ่งของที่เตรียมไว้เป็นพิเศษ เช่น พระเครื่อง ลูกอม ตะกรุด ผ้ายันต์ เหรียญ เทวรูป ก่อนเข้าพิธีของเหล่านี้เป็นวัตถุธรรมดา เมื่อผ่านพิธีปลุกเสกแล้วกลายเป็นของขลังมีพลังศักดิ์สิทธิ์บรรจุอยู่ เป็นวัตถุมงคลที่สามารถอำนวยประโยชน์แก่ผู้ถือครอง

๓. ของขลังที่เป็นผลพลอยได้จากการปลุกเสก หมายถึงถึงวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่ใช้ในพิธีปลุกเสก แต่ไม่ใช่วัตถุมงคลโดยตรง เมื่อผ่านพิธีไปแล้วพลังศักดิ์สิทธิ์ก็อาจจะผ่านไปบรรจุอยู่ในอุปกรณ์เหล่านี้ด้วย เช่น ด้ายสายสิญจน์ที่พระสงฆ์ถือโยงในพิธีพุทธาภิเษก ดอกไม้แห้งที่บูชาพระแล้ว

น้ำตาเทียน เส้นหวายที่รองรับลูกนิมิตรอบพระอุโบสถที่ผูกพัทธสีมาใหม่ เป็นต้น^{๒๔} ถึงแม้ว่า พระพุทธศาสนาจะเป็นคำสอนที่ให้คุณผลปฏิบัติตามหลักของเหตุผล แต่เดิมเริ่มแรกไม่มีเรื่องไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ.๑๕๐๐ ได้ผสมกับลัทธิตันตระของฮินดู จึงกลายเป็น “พุทธตันตระ”^{๒๕} ถือการท่องบ่นเวทมนต์ ลงเลขยันต์ ในขั้นนี้พุทธศาสนาก็กลายเป็นไสยศาสตร์เต็มตัว ที่ประเทศทิเบต พระสงฆ์ (ลามะ) ปฏิบัติทั้งพุทธทั้งไสยศาสตร์ปนกันไปทั้งสวดมนต์ธารณีต่าง ๆ ละเขียนยันต์ ชาวพุทธไทยกับไสยศาสตร์เป็นของคู่กันหรือปฏิบัติควบคู่กันมานาน คนไทยสมัยก่อนมีค่านิยมว่า ใครมีความรู้ทางไสยศาสตร์ดี จะเป็นคนเก่งและมีคนเกรงกลัวแม้ว่าคนไทยจะนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว แต่เพราะเป็นวิสัยของปุถุชนผู้มีความหวั่นไหว เพราะความเชื่อเก่าแก่ดั้งเดิมที่ติดสังคมไทย และเพราะพระพุทธศาสนาไม่มีการบีบบังคับศรัทธา ชาวไทยจึงปฏิบัติศาสนาควบคู่ไสยศาสตร์^{๒๖} โดยเฉพาะด้านพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ของพระสงฆ์ที่ใช้ภาษาบาลีที่ไม่มีใครฟังออก จึงดูขลังและศักดิ์สิทธิ์ มีการทำน้ำมนต์ มีใบเงินใบทอง หรือฝักส้มป่อย ใส่ในหม้อน้ำมนต์ มีการโยงสายสิญจน์จากพระพุทธรูปไปที่หม้อน้ำมนต์และโยงไปถึงพระสงฆ์ทุกรูปเสร็จจากการสวดมนต์ จะมีพิธีประพรมน้ำพุทธรูปเพื่อไล่ผีและรับมงคล สิ่งที่ใช้ประพรมน้ำมนต์ต้องเป็นหญ้าคา หรือกำมะยม หรือของที่ถือว่าเป็นมงคลอย่างอื่นก็ได้ พิธีทำบุญของชาวพุทธไทยจึงมีลักษณะเป็นพิธีทางไสยศาสตร์ด้วย โดยถือว่า พระพุทธรูปเป็นแหล่งกำเนิดของพลังคุณไสย พระสงฆ์ทำหน้าที่แทนหมอไสยศาสตร์ บทสวดมนต์ทำหน้าที่เป็นคาถาอาคม น้ำมนต์ทำหน้าที่เป็นวัสดุไสยศาสตร์ที่มีพลังลึกลับสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ ก็มีพิธีปลุกเสก พิธีพุทธาภิเษก ถือว่าเป็นพิธีทางไสยศาสตร์ที่กลายรูปมา แต่เดิมคาถาอาคมเป็นของไสยศาสตร์โดยเฉพาะ แต่เมื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว จึงเปลี่ยนการบริการคาถาอาคม มาสวดพระสูตรบาลีแทน^{๒๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า การใช้หรือการยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ทั้งหลายนั้น จะพอยอมรับได้หรือไม่ ให้อะไรที่จุดสำคัญต่อไปนี้

๑. ดูที่เจตนาของผู้ปฏิบัติ ถ้ามีเจตนาใช้สิ่งเหล่านี้เป็นอุบายดึงหรือชักจูงคนที่ยังอยู่ห่างไกล ให้ขึ้นมาเข้าสู่ธรรมและใช้ภายในในขอบเขตที่จำกัดไม่ให้ขัดกับหลักการของพระพุทธศาสนา และมีการสอนธรรมไปด้วย ก็พอยอมรับได้ แต่ถ้าใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือปาฏิหาริย์ เพื่อจูงคนให้มาหลงติดหรือตัวเองก็หลงหมกมุ่นอย่างนั้น ก็ไม่อาจยอมรับได้ ยิ่งถ้าใช้ล่อคนเพื่อหาลาภสักการะผลประโยชน์ให้แก่ตน ก็ยิ่งเป็นการทำลายพระศาสนาหนักขึ้นไปอีก

๒. ดูว่าผิดหลักการของพระพุทธศาสนาหรือไม่ โดยตรวจดูหลักการสำคัญ ๓ อย่าง คือ

๒.๑ หลักกรรม คือ ความเชื่อในการกระทำให้เกิดผลตามเหตุปัจจัยด้วยความเพียรพยายาม ถ้าใช้ความศักดิ์สิทธิ์แล้วทำให้คนหมกมุ่นหวังผลสำเร็จจากการดลบันดาล งอมืองอเท้า นั่งนอนคอยรอผลก็ผิดหลักพระศาสนาอย่างเต็มที่ แต่ถ้าช่วยให้เขาเกิดกำลังใจ มีกำลังใจมาเสริมส่งเสริม

^{๒๔} พิสิฐ วัชรสุโพธิ์, ศาสนาเบื้องต้น, หน้า ๕๑.

^{๒๕} เสฐียร พันธรัชนี, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘๐.

^{๒๖} ทิพย์สุดา นัยทรัพย์, ภาษากับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยงานพิเศษ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๕), หน้า ๘๙.

^{๒๗} อ่างแก้ว, ศาสนาเบื้องต้น, หน้า ๕๔-๕๕.

ความเพียรพยายามทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม หรือทำกรรมดีด้วยความหนักแน่นจริงจังยิ่งขึ้น ก็พอยอมรับได้

๒.๒ หลักสิกขา คือ การที่มนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ต้องฝึกฝนพัฒนาตนให้เจริญงอกงามขึ้นทั้งในด้านพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต จิตใจและปัญญา ถ้าใช้แล้วกลายเป็นการล่อให้หลงหมกมุ่นเพลิดเพลินอยู่กับความหวัง ชัดขวางการฝึกฝนพัฒนาตนของคน ก็ใช้ไม่ได้ แต่ถ้าใช้เพียงเป็นสะพานหรือบันไดให้เขาก้าวหน้าไปในทางที่ถูกต้องต่อไป ไม่ชัดเจนขวางการฝึกฝนพัฒนาตนในศีล สมาธิ และปัญญา ก็พอยอมรับได้

๒.๓ หลักความหมายของความศักดิ์สิทธิ์ คือ การที่ความหมายของความศักดิ์สิทธิ์จะต้องพัฒนาให้ประณีตสมบูรณ์ขึ้น เปลี่ยนจากฤทธิ์เดชที่เกลือกกลั้วเกิดจากกิเลสมาเป็นความศักดิ์สิทธิ์สูงสุดแห่งความบริสุทธิ์ ความดีงามและปัญญาที่ลอยพ้นอยู่นอกกิเลส ถ้ายังมัววุ่นวายอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์เดชที่เกลือกกลั้วกิเลส เอาความศักดิ์สิทธิ์อภินิหารมาเสริมสนองโลภะ โทสะ โมหะ ใช้เป็นเครื่องมือแย่งชิงหาผลประโยชน์ทำร้ายเอาเปรียบกัน ก็เท่ากับถอยหลังกลับไปวนเวียนอยู่ในโลกยุคดึกดำบรรพ์ แล้วอารยธรรมจะพัฒนาไปได้อย่างไร ก็เหมือนกับเอาเทคโนโลยีและวิทยาการที่ก้าวหน้ามาใช้ทำสงครามหรือเบียดเบียนทำร้ายกัน อย่างที่เป็นปัญหากันมาจนบัดนี้ มนุษย์มองเห็นคุณค่าของศาสนาเพียงแค่นี้เท่านั้นเอง พระพุทธเจ้าไม่ได้ตั้งพระพุทธศาสนาไว้ให้คนเอามาทำกันอย่างนี้แน่ เพราะฉะนั้น จะต้องโอนย้ายจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกที่เติมไปด้วยกิเลส เข้ามาสู่คุณพระรัตนตรัย ซึ่งมีความความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากคุณธรรม ความบริสุทธิ์ และปัญญาที่อยู่เหนือกิเลสเพื่อให้มนุษย์เดินเข้าทางของการที่จะพัฒนาต่อไป ไม่ใช่ดึงเขาออกไปในทางตรงข้าม^{๒๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ว่าเกิดขึ้นจากฤทธาณภาพของเทวดาที่ปกป้องรักษาพระพุทธรูปนั่นเอง โดยอธิบายว่า สำหรับพวกที่เป็นชาวพุทธจริงนั้น เขามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเทวดา ซึ่งเข้าใจรู้กันอย่างเป็นระบบ ในที่นี้ควรทบทวนหลักที่เกี่ยวกับเรื่องเทวดาไว้ ๒ อย่าง คือ

๑. หลักความสัมพันธ์ระหว่างเทพทั้งหลายกับปุชนียวัตถุ

๒. หลักความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทวดาหรือระหว่างคนกับเทพ ปุชนียสถานในพระพุทธศาสนา

เนื่องจากในคติโบราณมีความเชื่อถือเกี่ยวกับการนับถือพระศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธชินราช หลวงพ่อโสธร เป็นต้น คนจำนวนมากก็เชื่อกันว่า องค์พระพุทธรูปนั้นศักดิ์สิทธิ์ แต่แท้ที่จริงก็คือพระพุทธรูปสำคัญและพระสถูปเจดีย์เหล่านั้น มีเทพผู้ใหญ่เฝ้าพิทักษ์รักษา และคอยดูแลคุ้มครองเหมือนเป็นผู้สนองงาน หลักเรื่องนี้สืบมาจากคติโบราณมีการจารึกไว้ในคัมภีร์ คือ เวลามีการสร้างสถานที่สำคัญ แม้แต่บ้านของชาวบ้าน พวกเทวดาก็จะมาจับจองยึดครองสถานที่ ถ้าเป็นบ้านเศรษฐีก็อาจจะไปอยู่ที่ซุ้มประตูบ้าน อย่างในครั้งพุทธกาล ที่บ้านของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ก็จะมีเทวดามาประจำอยู่ที่ซุ้มประตู หรือในตอนที่พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ เมืองปาฏลีบุตร เทวดาทั้งหลายก็จะมาครองสถานที่ต่างๆ ตามความเหมาะสมลัดหล่นกันไปตามศักดิ์ของตนๆ ต่อมา เมื่อ

^{๒๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวฤทธิ์ ปาฏิหาริย์**, (พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖ - ๑๘.

พระพุทธรูปศาสนาเจริญแพร่หลาย เทวดาจำนวนมากก็มานับถือพระพุทธรูปศาสนา หรือผู้นับถือพระพุทธรูปศาสนาแล้วไปเกิดเป็นเทวดา เวลาสร้างปูชนียสถานและพระพุทธรูปสำคัญ เทวดาผู้ใหญ่ที่เป็นชาวพุทธก็ไปอยู่ โดยเฉพาะในสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญๆ เทวดาก็ชอบเป็นธรรมดา เพราะจะได้ใกล้ชิดเฝ้าพระพุทธรูปเจ้าอยู่เสมอ แล้วก็ทำหน้าที่ดูแลรักษาไปด้วย เช่น เทวดาที่รักษาพระแก้ว ก็อาจจะอยู่ที่ฉัตร หรือที่ฐานพระ นี่เป็นคติที่ว่ามีเทวดาคุ้มครองรักษาพระพุทธรูปสำคัญๆ ที่นี้ที่ว่าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ บันดาลโนน บันดาลนี้ ก็คือเทวดาที่พิทักษ์องค์พระนั่นเองเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ พระพุทธรูปเจ้าไม่ทรงมายุ่งกับเรื่องกิเลสของชาวบ้าน ไม่มาเที่ยวบันดาลลาภ บันดาลยศให้ใครหรือ และพระองค์ก็ปรินิพพานไปแล้ว มันเป็นเรื่องของเทวดาที่รักษา แล้วก็ก็เป็นธรรมดาว่า เทวดาที่มาอยู่กับหลวงพ่อก็ก็นับถือพระพุทธรูปเจ้าอยู่ด้วย มีฤทธิ์เดชศักดิ์ดานภาพมาก พร้อมทั้งที่จะต้องเป็นเทพที่ดีด้วย คือมีเมตตากรุณาสูงมาก อยากจะช่วยเหลือคนทุกข์ยาก และไม่กลั่นแกล้งข่มเหงรังแกคน ไม่ใช่ว่าเทวดาร้ายหลายองค์ที่ยิ่งใหญ่ ก็ยิ่งเกรี้ยวกราดพิโรธเอาง่ายๆ คนก็เลยชอบไปหาหลวงพ่อกันไปบอกทุกข์ร้อนแก่หลวงพ่อกันแล้ว เทวดาที่นั่นก็จะดูแลรับสนองงานต่อไป ก็เป็นคติมาอย่างนี้^{๒๙}

ความเชื่อเรื่องธรรมชาตินิยม โดยสรุปก็คือ มีความเชื่อว่า มีพลังเหนือธรรมชาติแฝงอยู่ในธรรมชาติรอบตัวมนุษย์ และสามารถให้คุณให้โทษกับมนุษย์ได้ มนุษย์จึงควรให้ความเคารพนับถือบูชาพลังเหนือธรรมชาติ เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถดลบันดาลให้ชีวิตมนุษย์ดีขึ้นได้ รวมไปถึงการมีผู้ที่มีพลังวิเศษสามารถสื่อสารกับพลังเหนือธรรมชาตินั้นได้ ความเชื่อว่า พรหมสามารถลิขิตชีวิตมนุษย์ได้ โศกนาฏกรรมและดวงชะตามีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ตลอดถึงความเชื่อที่ว่าโหราศาสตร์ เป็นสิ่งที่สามารถทำนายชะตาชีวิตมนุษย์ได้จริง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศรัทธาในพุทธศาสนา

ก่อนจะกล่าวถึงประเด็นอื่นๆต่อไปควรศึกษาเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาซึ่งศรัทธานี้เองเป็นพื้นฐานทางความคิดที่ทำให้คนไทยมีความเชื่อในเรื่องกรรมผลกรรมความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนและทำให้คนไทยมีความเกรงกลัวและละอายต่อบาป

พระพุทธศาสนาวางหลักศรัทธาไว้ ๔ ประการคือ

๑. กัมมัสัทธา ๒. วิปากัสัทธา ๓. กัมมัสสกตาสัทธาและ ๔. ตถาคตโพธิสัทธา^{๓๐}

๒.๒.๑ ความหมายของศรัทธา

ศรัทธา (สัทธา) หมายถึงความเชื่อ, ความเลื่อมใส, เช่นสิ้นศรัทธาฉันมีศรัทธาในความดีของเขาบางทีก็ใช้ร่วมกับประสาทะเป็นศรัทธาประสาทะเชื่อ, เลื่อมใส, เช่นเขาศรัทธาในการรักษาแบบแพทย์แผนโบราณ^{๓๑}

ศรัทธา ๔ (ความเชื่อ, ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล - faith; belief; confidence)

^{๒๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), สนทนา คติจตุคามรามเทพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๔ - ๖.

^{๓๐}อง.สตุตท.๒๓/๔/๓.

^{๓๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๙๓.

๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริงคือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัย ก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไปการกระทำไม่ว่าเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอำนาจอนหรืออนนคยโชค เป็นต้น - belief in Karma; confidence in accordance with the law of action)

๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ ทำแล้วต้องมีผลและผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว - belief in the consequences of actions)

๓. กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน - belief in the individual ownership of action)

๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรง เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้น ได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง - confidence in the Enlightenment of the Buddha^{๓๒})

วิทย์เที่ยงบรรณธรรมได้ให้ความหมายของคำว่าศรัทธาในพจนานุกรมไทยไว้ว่า ศรัทธา หมายถึงความเชื่อถือ, ความเลื่อมใส, ความเห็นดี, ความไว้วางใจ, ความซื่อตรง, ความจงรัก, ความ ประสงค์, ความอยาก, ความบริสุทธิ์, ความเคารพนับถือ, ยินดี, เลื่อมใส^{๓๓}

พุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปในหนังสือชุมนุม เรื่องสั้นไว้ว่าเป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญหรือผู้นำของสังคมในเรื่องของศาสนา ทุกองค์ศาสนายกเว้นจากพระพุทธเจ้าสอนให้ยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งสาวกไม่มีความรู้พิสูจน์ว่าเป็นสิ่ง คักดิ์สิทธิ์สูงสุดเป็นผู้สร้างโลกและอำนวยสุขแก่สัตว์โลกเป็นที่พึ่งของตนให้นับถือบูชาสิ่งนั้นโดยแนบ แน่นปราศจากการพิสูจน์และทดสอบแต่อย่างใด^{๓๔}

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศรัทธาไว้ว่าศรัทธาหรือความ เชื่อนี้จะมิได้ประเภทศรัทธาประเภทที่ ๑ เป็นศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญาใช้วิธีปลุกเร้าหรือแม่แต่บังคับ ให้เชื่อและพอเชื่อแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิงห้ามถามห้ามสงสัยคอยรอทำตามอย่างเดียว ศรัทธาประเภทนี้ไม่ทำให้มีการสืบค้นทางปัญญาต่อไปในศาสนาต่างๆจะเน้นแบบนี้ศรัทธาประเภทที่ ๒ เป็นศรัทธาแบบสื่อนำสู่ปัญญาคือความเชื่อนั้นเป็นตัวชักนำให้สนใจเริ่มต้นศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลาย ในโลกนี้มีมากมายเมื่อยังไม่มีจุดเริ่มต้นว่าจะสนใจเรื่องใดแต่เมื่อเกิดศรัทธาต่อบุคคลหรือเรื่องราว

^{๓๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๒๓.

^{๓๓}วิทย์เที่ยงบรรณธรรม, **พจนานุกรมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ห.จ.ก. ประชุม ทอการพิมพ์๒๒, ๒๕๓๖), หน้า๖๒๘.

^{๓๔}พุทธทาส อินทปญญ, “เรื่องเรียนพุทธศาสนาใน ๑๕ นาที”, **หนังสือชุมนุมเรื่องสั้นพุทธทาสภิกขุ**, ๒๕๙๕, (เว็บไซต์พุทธทาส.คอม www.buddhadasa.com.)

หลักการใดศรัทธานั้นก็จะเป็นปัจจัยที่ทำให้มีจุดเริ่มต้นศรัทธาทำให้มีความสนใจและเข้าไปหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนก็เพื่อจะชักนำให้เข้าไปชักถามเขากการที่ศรัทธาในพระก็เพื่อจะเข้าไปหาและชักถามท่านเพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจความจริงยิ่งขึ้นไป^{๓๕}

พระมหาปรมโสภาโส (ทองคำ) ให้ความหมายของศรัทธาไว้ว่าศรัทธาคือความเชื่อซึ่งทำให้มนุษย์มีความหวังในการดำรงชีวิตในอนาคตและสัมปรายภพด้วยคือมนุษย์มีศรัทธาเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตและมีความผูกพันอยู่กับลัทธิและศาสนาเป็นสำคัญมนุษย์มีความเชื่อในสิ่งต่างๆพร้อมไปกับความเชื่อในเรื่องของศีลธรรมด้วย^{๓๖}

จะเห็นได้ว่าศรัทธาโดยทั่วไปนั้นหมายถึงความเชื่อหรือความเลื่อมใสที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและมักใช้กับความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลที่สำคัญของสังคมเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆที่ผู้คนส่วนมากพากันนิยมชมชอบเช่นสิ่งลึกลับเรื่องเหนือธรรมชาติฯลฯหรือใช้ในกรณีที่มีความพึงพอใจประทับใจและมั่นใจในความเชื่อลัทธิหรือศาสนาต่างๆ

ศรัทธาถือได้ว่าเป็นความเชื่อเฉพาะของบุคคลจึงทำให้บุคคลมีความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปเป็นการใช้ศรัทธาที่ไม่ได้เกิดจากความรู้ตามความเป็นจริงเมื่อเป็นความ เชื่อมักจะพึ่งพาอาศัยสิ่งที่อยู่ภายนอกกายคืออาศัยอำนาจดลบันดาลและการช่วยเหลือเชื่อว่าจะสามารถช่วยทำให้ทุกอย่างสำเร็จได้โดยไม่ต้องทำ เองและมีความไม่เชื่อมั่นในความสามารถว่าตนจะทำได้จึงทำให้เกิดขวัญกำลังใจไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่ศรัทธาว่าจะทำให้ได้ทุกอย่างตามความต้องการจึงทำให้ไม่ต้องดิ้นรนชวนขวยเพื่อจะให้เข้าถึงความจริงสูงสุดอย่างไรก็ตามหากศรัทธาที่เกิดขึ้นนั้นไม่ประกอบด้วยเหตุผลและปัญญามักจะเป็นไปตามอารมณ์ย่อมขาดความมั่นคงและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายตลอดเวลากล่าวคือเกิดขึ้นและดับหายไปได้ง่ายและอย่างรวดเร็วศรัทธาลักษณะนี้มักเป็นศรัทธาแบบงมงายที่มีความเป็นจริงน้อยมากหรือไม่มีเลยจึงกล่าวได้ว่าหลักศรัทธานี้เป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเชื่อในเรื่องต่างๆที่บุคคลต้องการอยากให้เป็นไปตามความเชื่อที่ตนอยากให้เป็นเท่านั้นและมักจะหยุดอยู่เพียงแค่ศรัทธาเท่านั้นศรัทธาในลักษณะนี้เป็นศรัทธาแบบงมงายไม่พัฒนาให้เข้าถึงความจริงแท้เป็นศรัทธาที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเป้าหมายของความเป็นจริงสูงสุดและไม่ใช่ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา

๒.๒.๒ ลักษณะของศรัทธา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเมื่อกล่าวถึงลักษณะของศรัทธาสามารถแบ่งตามลักษณะได้เป็น๒ลักษณะคือมีลักษณะทำให้ผ่องใสมีลักษณะทำให้เล่นไปด้วยดีซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๒.๑. ศรัทธามีลักษณะทำให้ผ่องใสหมายถึงศรัทธาเมื่อเกิดขึ้นย่อมข่มนิรวณไว้ได้จิตก็ปราศจากนิรวณผ่องใสไม่ขุ่นมัวเปรียบได้กับพระเจ้าจักรพรรดิที่เดินทางไกลไปพร้อมกับเหล่าทหารมีความจำเป็นที่จะต้องข้ามแ่งน้ำเมื่อข้ามไปแล้วทำให้น้ำนั้นขุ่นเพราะเหล่าช้างม้ารถและพลเดินเท้าทั้งหลายเมื่อจักรพรรดิมีความต้องการที่จะดื่มน้ำและพระราชาทรงมีแก้วมณีที่สามารถทำน้ำให้ใสได้สั่งให้คนไปตักน้ำใส่ภาชนะมาให้เมื่อใสแก้วมณีที่ใช้น้ำนั้นให้ใสลงไปในน้ำเพียงเท่านั้นบรรดา

^{๓๕}พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต), **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๑.

^{๓๖}พระมหาปรมโสภาโส (ทองคำ), **ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวไทยในปัจจุบัน**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า๑๑.

สาหร่ายจอกแหงก็เป็นอันหายไปและเกิดการตกตะกอนกลายเป็นน้ำใสไม่ขุ่นมัวสามารถนำมาดื่มกินได้จึงได้นำไปน้อมถวายแก่พระเจ้าจักรพรรดิ

เปรียบได้ว่าจิตเหมือนน้ำพระโยคาวจรเหมือนคนที่ไปนำน้ำมากิเลสทั้งหลายว่าเป็นเหมือนสาหร่ายจอกแหงและตะกอนศรัทธาว่าเป็นเหมือนแก้วมณีที่ใช้ทำน้ำให้ใสเมื่อเพียงแต่ใส่ลงในน้ำเท่านั้นสาหร่ายจอกแหงก็เป็นอันหายไปและตกตะกอนทำให้น้ำกลายเป็นน้ำที่ใสสะอาดผ่องใสไม่ขุ่นมัวปราศจากสิ่งเจือปนอย่างไรศรัทธาเมื่อศรัทธาเกิดย่อมข่มนิวรณ์ทั้งหลายได้จิตก็ปราศจากนิวรณ์ผ่องใสไม่ขุ่นมัวอย่างนั้นเหมือนกัน^{๓๗}

จิตที่ปราศจากนิวรณ์มีความผ่องใสเกิดขึ้นเป็นจิตที่มีศรัทธาทำให้บุคคลมีความคิดถูกต้องตามความเป็นจริงเกิดสัมมาทิฐิขึ้นอย่างที่ว่าวิสาขามิคารมาตาได้มีศรัทธาเกิดขึ้นในพระรัตนตรัยมีจิตที่ปราศจากนิวรณ์มีความผ่องใสเกิดกุศลจิตมูลขอพร ๘ ประการ^{๓๘}

จากพระพุทธเจ้าด้วยนางเห็นถึงอำนาจประโยชน์และอานิสงส์ของพร๘ประการเมื่อสำเร็จแล้วนางย่อมระลึกถึงบุญกุศลนั้นก็เกิดความปลื้มใจก็จะเกิดอิมใจทำให้กายสงบมีความสุขจิตย่อมตั้งมั่นที่จะได้อบรมอินทรีย์^{๓๙} พละและโพชฌงค์^{๔๐} พระพุทธเจ้าจึงได้อนุญาตพร ๘ ประการแก่นางด้วยพระคาถาว่า

สตรีใดเมื่อให้ข้าวและน้ำก็เบิกบานใจมีศีลเป็นสาวิกาของพระสุตตรอบงำความตระหนี่ให้ทานซึ่งเป็นหนทางสวรรค์เป็นเครื่องบรรเทาความโศกนำสุขมาให้สตรีนั้นอาศัยหนทางที่ไม่มีธูลีไม่มีกิเลสขวนใจย่อมได้กำลังใจและอายุทิพย์เธอผู้ประสงค์บุญมีความสุขมีพลานามัยย่อมปลื้มใจในชาวสวรรค์ตลอดกาลนาน^{๔๑}

จะเห็นได้ว่าศรัทธามีความทำให้ใจผ่องใสเป็นลักษณะหมายถึงจิตที่บริสุทธิ์ผ่องใสไม่ขุ่นมัวปราศจากนิวรณ์มีผลทำให้มนุษย์เกิดสัมมาทิฐิจะสร้างความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างศรัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายด้วยอาศัยศรัทธาเป็นเครื่องนำทางให้ตนสามารถบรรลุธรรมในขั้นสูงสุดจนถึงเป้าหมายได้

^{๓๗}มหามกุฏราชวิทยาลัย, **มิลินทปัญหาฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

^{๓๘}วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐-๓๕๒/๒๒๑-๒๒๕.

^{๓๙}อินทรีย์ความเป็นใหญ่, สภาพที่เป็นใหญ่ในกิจของตน, ธรรมที่เป็นเจ้าการในการทำหน้าที่อย่างหนึ่งๆเช่นตาเป็นใหญ่หรือเป็นเจ้าการในการเห็นหูเป็นใหญ่ในการได้ยินศรัทธาเป็นใหญ่ในการครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา เป็นต้น , พละโดยความหมายว่าเป็นกำลังให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงซึ่งธรรมที่ตรงข้ามแต่ละอย่างจะเข้าครอบงำไม่ได้; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๕๖ - ๓๕๗.

^{๔๐}โพชฌงค์๗ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้) ๑. สติ (ความระลึกได้สำนึกพร้อมอยู่ใจอยู่กับกิจจิตอยู่กับเรื่อง) ๒. ธัมมวิจยะ (ความเพียรธรรม, ความสอดส่องสืบค้นธรรม) ๓. วิริยะ (ความเพียร) ๔. ปีติ (ความอิ่มใจ) ๕. ปัสสัทธิ (ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ) ๖. สมาธิ (ความมีใจตั้งมั่นจิตแน่วแน่ในอารมณ์) ๗. อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง) แต่ละข้อเรียกเต็มมีสัมโพชฌงค์ต่อท้ายเป็นสติสัมโพชฌงค์ เป็นต้น ; พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐๕.

^{๔๑}วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐-๓๕๒/๒๒๑-๒๒๕.

๒.๒.๒.๒. ศรัทธามีลักษณะทำให้แล่นไปด้วยดี หมายถึงเหมือนกับว่าพระโยคาวจรพอเห็นจิตของผู้อื่นพันพิเศษจากกิเลสอาสวะแล้วย่อมแล่นไปด้วยดีในพระโสตปาตติผลบ้างในพระสกทาคามีผลบ้างในพระอนาคามีผลบ้างในพระอรหัตตผลบ้างย่อมทำความเพียรเพื่อบรรลุธรรมที่ตนไม่บรรลุแล้วเพื่อให้บรรลุธรรมที่ตนยังไม่ได้บรรลุแล้วเพื่อให้แจ้งธรรมที่ตนยังไม่ได้ทำให้แจ้งแล้ว^{๔๒}

ดังที่พราหมณ์ชื่อชาณูโสณินทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตมกุลบุตรทั้งหลายมีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเจาะจงท่านพระโคตมท่านพระโคตมทรงเป็นหัวหน้าของกุลบุตรเหล่านั้นเป็นผู้มีอุปการะมากเป็นผู้แนะนำให้ถือตามชุมชนนั้นถือเอาแบบอย่างท่านพระโคตมหรือ” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น ...ชุมชนนั้นถือเอาแบบอย่างเรา”^{๔๓}

จะเห็นได้ว่าความสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของพระพุทธองค์เป็นลักษณะศรัทธามีความทำให้แล่นไปด้วยดีทำให้บุคคลสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายโดยมีจุดเริ่มต้นอยู่ที่มีศรัทธาต่อพระผู้มีพระภาคก่อนคือมีความเชื่อต่อปัญญาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเชื่อต่อสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคที่มีความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและสามารถบรรลุธรรมคือมรรคผลนิพพานได้เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าศรัทธาในพระธรรมของพระพุทธเจ้าว่าเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาปัญญาและนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นปฏิเวธอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาแต่ในปัจจุบันสังคมสมัยเปลี่ยนแปลงไปการตีความตามคัมภีร์ในบริบทของสังคมแตกต่างกันและในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอย่อมทำให้เกิดการผิดพลาดขึ้นได้พระพุทธองค์ทรงวางแนวตรวจสอบหลักศรัทธาเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนจากการตีความและความเชื่อต่างๆด้วยกาลามสูตร ๑๐ ประการดังนี้

๑. มาอนุสสเวนอย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
๒. มาปรมปรายอย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆกันมา
๓. มาอิติกริยาอย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
๔. มาปิฎกสมปทานอย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
๕. มาตกุกเหตอย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ
๖. มานยเหตุอย่าปลงใจเชื่อด้วยการอนุโลม
๗. มาอาการปริวิตกเอนอย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล
๘. มาทัญญูนิชฌานกขนติยาอย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้
๙. มาภพพรูปตยาอย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

๑๐. มาสมโณโนครุอย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือที่ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา มาสมโณโนครุอย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือที่ท่านสมณะนี้เป็นครูของเราเมื่อใดที่ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่าธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลธรรมเหล่านี้มีโทษธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเถียนธรรมเหล่านี้ใครสมทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เพื่อทุกข์เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสียท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่าธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรพริยธรรมเหล่านี้ใครสมทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อสุขเมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรเข้าถึง

^{๔๒}มิลินท. (ไทย) ๑/๑๑/๓๙.

^{๔๓}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๔/๓๓-๓๔.

ธรรมเหล่านี้ขึ้นอยู่กับกาลามชนทั้งหลายอริยสาวกนั้นมิจิตไม่มีเวรอย่างนี้มิจิตไม่มีความเบียดเบียนอย่างนี้มิจิตไม่เศร้าหมองอย่างนี้มิจิตผ่องแผ้วอย่างนี้ย่อมได้รับความอนุโลม ๔ ประการในปัจจุบันว่า

๑. ถ้าปรโลกมีจริงผลวิปากของกรรมทำดีทำชั่วมีจริงเหตุนี้เป็นเครื่องให้เราเมื่อแตกกายไปจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

๒. ถ้าปรโลกไม่มีผลวิปากของกรรมทำดีทำชั่วไม่มีเราไม่มีเวรไม่ความเบียดเบียนไม่มีทุกข์เป็นสุขบริหารตนอยู่ในปัจจุบันนี้

๓. ถ้าเมื่อบุคคลทำอยู่เชื่อว่าทำบาปเราไม่ได้คิดความชั่วให้แก่ใครๆ ไหนเลยทุกขจักมาถูกต้องเราผู้ไม่ได้ทำบาปกรรมเล่า

๔. ถ้าเมื่อบุคคลทำอยู่ไม่เชื่อว่าทำบาปเราก็ได้พิจารณาเห็นตนว่าเป็นคนบริสุทธิ์แล้วทั้งสองส่วน^{๔๔}

๒.๒.๓ กัมมสังคทา

กัมมสังคทา หมายถึง (เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือเชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไปการกระทำไม่ว่าเป็นเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอำนาจอนาวนหรืออนอคอยโชค เป็นต้น - belief in Karma; confidence in accordance with the law of action)^{๔๕}

กรรมในพระพุทธศาสนา (ภาษาสันสกฤต : กรรม, ภาษาบาลี : กम्म) แปลว่า "การกระทำ" ได้แก่ กระทำทางกาย เรียกกายกรรมทางวาจา เรียก วาจกรรม และทางใจ เรียกมโนกรรม

กรรม แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. กรรมดีเรียกว่ากุศลกรรมหรือ บุญกรรม

๒. กรรมชั่วเรียกว่าอกุศลกรรมหรือ บาปกรรม

กรรม (การกระทำ, การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ทางกายก็ตาม ทางวาจาก็ตาม ทางใจก็ตาม - Kamma: action; deed)

๑. อกุศลกรรม (กรรมที่เป็นอกุศล, กรรมชั่ว, การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาดไม่เกิดจากปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต หมายถึงการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือโมหะ - Akusala-kamma: unwholesome action; evil deed; bad deed)

๒. กุศลกรรม (กรรมที่เป็นกุศล, กรรมดี, การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดจากปัญญาส่งเสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คืออโลภะอโทสะ หรืออโมหะ -Kusala-kamma: wholesome action; good deed)^{๔๖}

กัมมสังคทาความเชื่อเรื่องกรรม, ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม, ความเชื่อที่ว่ากรรมมีอยู่จริงคือความเชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยเจตนาคือจงใจทำทั้งรู้ย่อมเป็นกรรมคือเป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตนเป็น

^{๔๔} อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๔๙/๓๑.

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒๘.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๘.

เหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไปการกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการสำเร็จได้ด้วย การกระทำมิใช่ด้วยอำนาจหรืออนรรคอยู่ในโชคชะตา^{๔๗}

ดังพุทธภาษิตว่าคนทำกรรมใดไว้อย่อมเห็นกรรมในตนคนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดีคนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วคนหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น^{๔๘}

บุคคลเชื่อกรรมก็ได้ชื่อว่าเชื่อกฎแห่งกรรมดังในพุทธภาษิตที่ได้ยกมานี้จะเห็นได้ว่ากรรมที่บุคคลใดได้กระทำไปแล้วไม่ว่าดีหรือชั่วหากมีเจตนาเป็นตัวประกอบในการกระทำแล้วถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีสูญเปล่าและผู้รับผลกรรมก็คือตัวผู้กระทำกรรมนั้นๆ นั่นเองบุคคลมีเจตนาที่ดีประกอบกรรมดีผลกรรมนั้นก็จะเป็นผลที่ดี

ดังที่อุปาสกสาวกอนาถปิณฑิกคหบดีได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าใครในการยินดีถวายทาน^{๔๙} ก็เพราะการทำ ทานของอนาถปิณฑิกคหบดีต่อพระพุทธเจ้าและสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งบรรลุโสดาบันมีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดาเป็นผู้จะตรัสรู้ในภายหน้าอย่างแน่นอนด้วยการพิจารณาธรรมที่พระพุทธตรัสสอนแล้ว^{๕๐} อันเป็นไปตามกฎแห่งกรรมดีที่ได้ทำ

ส่วนกฎแห่งกรรมชั่วนั้นเป็นเรื่องที่ตรงกันข้ามกับกรรมดีมีผลเป็นทุกข์และมีทุกติเป็นที่ไปเมื่อสิ้นชีวิตเมื่อใดที่ภยเวร๕ประการ (บุคคลผู้ฆ่าสัตว์๑บุคคลผู้ลักทรัพย์ ๑๑ บุคคลผู้ประพฤตินิดในกาม๑๑ บุคคลผู้พูดเท็จ๑๑ บุคคลผู้ตั้งอยู่ในความประมาทเพราะเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย๑๑) นี้ของบุคคลสงบแล้วเมื่อนั้นบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรมที่เป็นองค์แห่งโสดาปัตติผล๔ประการ (ผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า๑๑ ในพระธรรม๑๑ ในพระสงฆ์๑๑ ผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะปราธนา๑๑) และความถูกต้องชอบธรรม (ญาชธรรม) อันประเสริฐ^{๕๑} ที่บุคคลนั้นเห็นดีแล้วแทงตลอดดีแล้วด้วยปัญญาบุคคลนั้นหวังอยู่สามารถที่จะพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่าเป็นผู้ไม่ไปเกิดในนรกไม่ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานไม่ไปเกิดเป็นเปรตวิสัยไม่ไปเกิดในภูมิกำเนิดที่ปราศจากความเจริญไม่มีทุกติไม่มีสภาพตกต่ำเป็นโสดาบันมีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดาเป็นผู้จะตรัสรู้ในภายหน้าอย่างแน่นอน^{๕๒}

ดังตัวอย่างที่พระนางมหาปชาบดีโคตรมีทรงเกิดพระทัยเพื่อถวายผ้าใหม่คู่หนึ่งแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อทรงอนุเคราะห์พระมารดาทรงมีพระดำรัสว่าพระนางมหาปชาบดีนี้เกิดเจตนา ๓ ประการคือบุพพเจตนาสันนิษฐานปกเจตนาอปราปรเจตนาเพราะปรารถนาเราเจตนาเหล่านั้นของพระนางจงเกิดขึ้นปรารถนาก็มีภิกษุสงฆ์เกิดเมื่อเป็นเช่นนี้เจตนา ๖ ประการของพระนางก็จะรวมเป็นอันเดียวกันเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขตลอดกาลนาน^{๕๓}

พระอานนที่ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “พระนางทรงอาศัยพระองค์แล้วจึงได้ขอลงซึ่งพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์เป็นสรณะทรงเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์การลักทรัพย์การประพฤตินิด

^{๔๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๑๐.

^{๔๘}ช.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๔๔/๑๐๓.

^{๔๙}อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๔๙/๓๑.

^{๕๐}วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๕/๑๑๒-๑๑๕.

^{๕๑}ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๔๑/๘๓.

^{๕๒}ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๔๑-๔๒/๘๓-๘๘.

^{๕๓}ม.อุ.อ. (บาลี) ๑๒/๓๗๖/๑๘๓.

ในกามการพูดเท็จการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาททรงอาศัยพระผู้มีพระภาคแล้วจึงทรงมีความเลื่อมใสแน่วแน่ในพระพุทธเจ้าในพระธรรมในพระสงฆ์ผู้มีศีลที่พระอริยะยินดีทรงอาศัยพระพุทธเจ้าแล้วจึงเป็นผู้หมดความสงสัยในทุกข์ทุกขสมุทัยทุกขนิโรธทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา^{๕๔}

พระผู้มีพระภาคอธิบายถึงเหตุพร้อมอานิสงส์แห่งทักษิณาทานว่าผู้ใดปราศจากราคะแล้วได้ขอมาโดยธรรมมีจิตเลื่อมใสเชื่อกรรมและผลของกรรมอันยิ่งใหญ่จึงให้ทานในท่านผู้ปราศจากราคะทานของผู้ที่นั่นนั่นแหละว่าเลิศกว่าสิ่งของทั้งหลายเมื่อเกิดความเบาใจและน้อมใจยินดีในการทักษิณาสงฆ์ข้อนี้มันจะเห็นถึงความสำคัญของกัมมัสถาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายที่เกิดขึ้นคือเมื่อเข้าใจและเชื่อในกรรมดีว่าย่อมได้รับผลดีตอบแทนบุคคลย่อมยินดีในการทำดีแล้วอาศัยกัมมัสถาเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเลื่อมใสยึดมั่นในพระรัตนตรัยเป็นสรณะมีศีลเป็นเครื่องรักษาตนให้เป็นปกติพัฒนาตนจนเกิดปัญญาและปัญญาที่เกิดขึ้นแล้วจะทำหน้าที่ต่อจากศรัทธาเป็นตัวนำส่งต่อให้บุคคลเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดก็ด้วยอาศัยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างนี้

สรุปได้ว่า บุคคลที่เชื่อกรรมเชื่อกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วเมื่อมีความเข้าใจจึงเกิดศรัทธาต่อพระรัตนตรัยเพื่อยึดมั่นถือมั่นเป็นสรณะประพุดิตตนเป็นผู้มีศีลเป็นเครื่องระวังรักษาตนให้ตนบริสุทธิ์จากอกุศลและกิเลสที่ทำให้ตนเศร้าหมองเกิดปัญญาด้วยรู้เห็นตามความเป็นจริงในอริยสัจและความสำคัญของกัมมัสถาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายที่เกิดขึ้นคือเมื่อเข้าใจและเชื่อในกรรมดีว่าย่อมได้รับผลดีตอบแทนทำให้สืบทอดในการบรรลุเป้าหมายคือนิพพาน

๒.๒.๔ วิปากสัทธา

เชื่อวิปากเชื่อผลของกรรมเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงคือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผลและผลต้องมีเหตุผลดีเกิดจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว^{๕๕}

วิปากแปลว่าผล, ผลผลิต, ผลที่เกิดขึ้น, ผลที่ติดตามมาจากเหตุวิปากในคำวัดหมายถึงผลกรรม, ผลที่เกิดจากกรรมที่ทำไว้ก่อนไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ล้วนมีวิปากคือผลทั้งสิ้นโดยกรรมดีมีวิปากเป็นสุข กรรมชั่วมีวิปากเป็นทุกข์ ใช้ซ้ำกันเป็นผลวิปากหรือวิปากผลก็มี

วิปากโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าหมายถึงผลทางชั่วคือทุกข์อย่างเดียว ส่วนวิปากทางดีไม่นิยมใช้พูดกัน เช่นพูดว่า

“วิปากกรรมตามทันแล้ว จึงทำให้เขาตกยากลงอย่างทันตา”

“กรรมวิปากเป็นเหตุให้ต้องตกนรก”

วิปากในคำไทยใช้หมายความว่าลำบาก, ทุรกันดาร เช่น หนทางวิปาก, ประสบความ

วิปาก^{๕๖}

^{๕๔}ม.อ. (ไทย) ๑๔/ ๓๗๖/๔๒๔-๔๒๕.

^{๕๕}พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

^{๕๖}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิตพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คนทำบาปถึงจะเหาะขึ้นไปในอากาศก็ไม่พ้นจากบาปกรรมถึงจะต่ำลงไปกลางทะเลก็ไม่พ้นจากบาปกรรมถึงจะเข้าไปหลบตัวในซอกเขาก็ไม่พ้นจากบาปกรรมเพราะไม่มีแผ่นดินสักส่วนหนึ่งที่คนทำบาปยืนอยู่แล้วจะพ้นจากบาปกรรมได้

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้อีกว่าสัตว์พวกหนึ่งย่อมเกิดในครรภ์พวกที่ทำบาปกรรมย่อมไปนรกพวกทำดีย่อมไปสวรรค์ส่วนผู้ที่ไม่มีอาสวะย่อมนิพพาน”^{๕๗}

จะเห็นได้ว่าผลดีผลกรรมที่ยังไม่ส่งผลบุคคลมักมีความเห็นผิดว่าทำดีแล้วไม่ได้ดีหรือทำชั่วทำไมไม่ได้ดีด้วยความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความจริงจึงทำให้บุคคลทำกรรมชั่วบ้างดีบ้างในบุคคลที่มีความคิดเห็นที่ถูกต้องเพราะใช้ปัญญาเข้าประกอบกรรมกรรมที่คิดกระทำนั้นจึงเป็นกรรมดีส่วนในบุคคลที่มีความคิดเห็นที่ผิดเพราะไม่ได้ใช้ปัญญาเข้าประกอบกรรมกรรมที่คิดกระทำนั้นจึงเป็นกรรมชั่วเมื่อตายไปผลของกรรมนั้นทำให้ไปเกิดในนรกส่วนผู้ที่ทำกรรมดีนั้นได้ไปเกิดในสวรรค์ส่วนผู้ที่ไม่มีอาสวะแล้วนั้นจะเป็นผู้หลุดพ้นเป็นอิสระจากวัฏฏสงสารมีนิพพานเป็นที่ไป

ดังที่พระเวททัตถุกอัสถธรรม๓ประการมีความปรารถนาชั่วความมีมิตรชั่วบรรลुकุณพิเศษขั้นต่ำครอบงำจิตใจต้องไปเกิดในอบายต้องไปเกิดในนรกดำรงอยู่ชั่วกาล -นานแก้ไขไม่ได้ก็เพราะประทุษร้ายเบียดเบียนพระพุทเจ้า^{๕๘}ทำสงฆ์ให้แตกกัน^{๕๙}ความสำคัญวิปากสังฆาคือพวกที่ทำบาปกรรมย่อมไปนรกดังเช่นพระเวททัตถุกอัสถธรรม ๓ ประการมีความปรารถนาชั่วความมีมิตรชั่วบรรลुकุณพิเศษขั้นต่ำครอบงำจิตใจต้องไปเกิดในอบายต้องไปเกิดในนรกดำรงอยู่ชั่วกาลนานแก้ไขไม่ได้ก็เพราะประทุษร้ายเบียดเบียนพระพุทเจ้า^{๖๐}ทำสงฆ์ให้แตกกัน^{๖๑}ก็เป็นผลแห่งกรรมชั่วของพระเวททัตถ และพวกทำดีย่อมไปสวรรค์ดังเช่น การเป็นโสดาบันเพราะทำการละสังโยชน์ ๓ ประการให้สิ้นไปเป็นสกทาคามีเพราะสังโยชน์ ๓ ประการให้สิ้นไปและเพราะระคาอะโทสะโมหะเบาบางเป็นอนาคามีเพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ประการสิ้นไปดำรงอยู่ในอภัตตผลเพราะละสังโยชน์ได้ทั้ง๑๐ประการ^{๖๒}เป็นผู้หลุดพ้นแล้วเป็นความเชื่อในผลดีที่เกิดจากการกระทำดี

และสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิปากสังฆากับเป้าหมายได้คือในด้านที่เป็นผลชั่วย่อมมาจากการทำกรรมชั่วเท่านั้นและไม่เป็นเหตุให้หลุดพ้นจากวัฏฏะได้และต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในอบายภูมิอีกโอกาสที่จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์และบรรลुकุณถึงเป้าหมายนั้นไม่มีแต่เมื่อใดที่เชื่อผลดีต้องเกิดจากการทำดีบุคคลจะเกิดศรัทธาเพราะมีความเชื่อมั่นว่าต้องนำสุขมาให้ทั้งยังสามารถพัฒนาตนให้บรรลुकุณได้ตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุดคือนิพพาน

พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องความเป็นพราหมณ์ของบุคคลว่าบุคคลจะเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรมอันประเสริฐนี้คือตบะพรหมจรรย์สัญญาะทมะกรรมอันประเสริฐนี้ นำความเป็นพราหมณ์ที่สูงที่สุดมาให้^{๖๓}นิพพานคือเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาอันเป็นผลที่เกิดจากการประพฤติพรหมจรรย์

^{๕๗}ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๒๖/๗๐.

^{๕๘}ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๘๙/๔๕๘-๔๖๐.

^{๕๙}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๐๙/๔๔๑-๔๔๓.

^{๖๐}ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๘๙/๔๕๘-๔๖๐.

^{๖๑}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๐๙/๔๔๑-๔๔๓.

^{๖๒}พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

^{๖๓}ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖๖๑/๖๕๔.

ของบุคคลเมื่อบุคคลศรัทธาผลคือนิพพานจึงกระทำการที่เป็นไปเพื่อนิพพานดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสถึงการอยู่อย่างผาสุกของภิกษุภิกษุณีอุบาสก อุบาสิกาว่าภิกษุภิกษุณีชื่อนี้มรณภาพแล้วได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่าท่านรูปนั้นดำรงอยู่ในอหัตตผลเพราะได้เห็นเองหรือได้ฟังมาว่าท่านรูปนั้นเป็นผู้มีศีล...มีธรรม^{๖๔} ...มีปัญญา ...มีวิหารธรรมอย่างนี้ท่านรูปนั้นเป็นผู้หลุดพ้นแล้วอย่างนี้ท่านรูปนั้นเป็นโอบปาติกะ^{๖๕}...ท่านรูปนั้นเป็นสกทาคามี ... ท่านรูปนั้นเป็นโสดาบัน ... เพราะได้เห็นเองหรือได้ฟังมาว่าท่านรูปนั้นเป็นผู้มีศีล ... มีธรรม ... มีปัญญา ... มีวิหารธรรม ... เป็นผู้หลุดพ้นแล้วอย่างนี้ภิกษุภิกษุณีนั้นเมื่อระลึกถึงศรัทธาศีลสุตะจาณะและปัญญาของท่านรูปนั้นก็จะมีจิตไปเพื่อศรัทธา

อุบาสกอุบาสิกาในศาสนานี้ได้ฟังว่าอุบาสกอุบาสิกาชื่อนี้ตายแล้วได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่าท่านผู้นั้นเป็นโอบปาติกะ ... ท่านผู้นั้นเป็นสกทาคามี ... ท่านผู้นั้นเป็นโสดาบัน ... เพราะได้เห็นเองหรือได้ฟังมาว่าท่านผู้นั้นเป็นผู้มีศีล ...มีธรรม ...มีปัญญา ... มีวิหารธรรม ... เป็นผู้หลุดพ้นแล้วอย่างนี้อุบาสกอุบาสิกานั้นเมื่อระลึกถึงศรัทธาศีลสุตะจาณะและปัญญาของท่านผู้นั้นก็จะมีจิตไปเพื่อศรัทธา^{๖๖}

ตามทีพระผู้มีพระภาคได้พยากรณ์สาวกทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วในภพที่เกิดทั้งหลายว่าสาวกชื่อนั้นเกิดในภพนั้นสาวกชื่อนั้นเกิดในภพนั้นด้วยความประสงค์ว่าคนจะได้รู้จักพระพุทธเจ้าด้วยเหตุนี้ก็ไม่ใช่เพราะผู้ที่มีศรัทธามีความยินดีปราโมทย์มากก็มีอยู่เมื่อบุคคลได้ฟังคำพยากรณ์นั้นแล้วก็จะเกิดการน้อมจิตไปเพื่อศรัทธาเมื่อเกิดศรัทธาแล้วยอมเป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความทุกข์แก่บุคคลผู้มีศรัทธานั้นตลอดไปสิ้นกาลนานจะเห็นได้ว่าวิปากสัทธาที่มีความสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายคือเป็นจุดเริ่มต้นเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ให้ถึงเป้าหมายการสร้างความสัมพันธ์ของวิปากสัทธา กับเป้าหมายเกิดจากความเชื่อผลของกรรมดีศรัทธาเป็นพื้นฐานของโสดาปัตติเมื่อบุคคลมีความเข้าใจดีแล้วด้วยความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจทำให้บุคคลกระทำกรรมดีเพื่อให้ได้รับผลดีเมื่อบุคคลปรารถนาในนิพพานอันเป็นผลของการทำกรรมดีที่สุดในทางพระพุทธศาสนาบุคคลจะต้องกระทำกรรมที่เป็นไปเพื่อนิพพานคือมรรค ๘ เท่านั้นจึงจะสามารถสร้างความสัมพันธ์ให้ถึงเป้าหมายได้แต่หากบุคคลกระทำกรรมชั่วผลที่ได้นั้นไม่ใช่ในนิพพานอันเป็นเป้าหมายแต่จะเป็นผลของกรรมชั่วคือทุกติเป็นผลตอบแทนบุคคลเกิดวิปากสัทธาดีมีจิตศรัทธาพระรัตนตรัยสมบรมด้วยไตรสิกขาพัฒนาตนจนถึงเป้าหมายสูงสุด

จะเห็นได้ว่า ความเชื่อในผลกรรมที่ว่าผลดีเกิดจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมชั่วเพราะมีความเชื่อเช่นนี้ทำให้บุคคลเกิดศรัทธาในพระรัตนตรัยยึดเป็นสรณะให้เกิดขึ้นในตนอาศัยการปฏิบัติตนด้วยไตรสิกขา (ศีลสมาธิปัญญา) จนทำให้เห็นแจ้งด้วยปัญญาด้วยตนเองทำให้บรรลุถึงเป้าหมายคือนิพพาน

^{๖๔}ผู้มีศีลอย่างนี้ในที่นี้หมายถึงศีลที่เป็นทั้งโลกียะและโลกุตระผู้มีธรรมอย่างนี้ในที่นี้หมายถึงธรรมอันเป็นไปเพื่อสมาธิ; ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๖๙/๑๓๕.

^{๖๕}ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๑๓๑/๑๔๙, อัง.ติก.อ. (บาลี) ๒/๘๗-๘๘/๒๔๒.

^{๖๖}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๙-๑๗๒/๑๙๐-๑๙๕.

๒.๒.๕ กัมมัสสกตาสัทธา

กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน - belief in the individual ownership of action)^{๖๗}

ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนเชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตนดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นตนมีกรรมเป็นทายาทมีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยกรรมย่อยจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน^{๖๘}

จะเห็นได้ว่ากรรมเป็นเครื่องกำหนดหรือเครื่องนำพาการเป็นไปของบุคคลตามกรรมที่ตนกระทำไว้แล้วหมายความว่าเมื่อบุคคลทำกรรมอะไรไว้กรรมนั้นจะทำให้บุคคลเป็นไปตามกรรมที่ตนได้กระทำทั้งที่ยังมีชีวิตและเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วกรรมนั้นก็ยังส่งผลต่อการนำเกิดในภพภูมิใหม่ด้วยเช่นกัน แต่จะเกิดเป็นอะไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่กระทำเมื่อยังมีชีวิตด้วย

กรรมเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเป็นเหตุตามารพรหมมนุษย์หรือแม้แต่สัตว์เดรัจฉานนรกเปรตอสุรกายกรรมยังเป็นเครื่องจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกันบุคคลกระทำกรรมใดไม่ว่าดีหรือเลวกรรมนั้นเมื่อเป็นผลแล้วจะเป็นของใครอื่นไม่ได้นอกจากของผู้ที่กระทำเท่านั้นและยังติดตัวของบุคคลไปทุกที่ไม่สามารถที่จะส่งมอบหรือยกให้เป็นของคน

อื่นได้เพราะเป็นสมบัติติดตามตัวของเฉพาะบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้กระทำกรรมนั้นไว้ดังที่พระสารีบุตรได้ธรรมจักขุอันปราศจากฐีสปราศจากมลทินได้เกิดขึ้นก็เพราะได้ฟังธรรมปริยายจากพระอัสสชิ^{๖๙} เพราะผลกรรมที่เกิดจากการฟังธรรมจึงทำให้พระสารีบุตรเกิดปัญญาบรรลุโสดาปัตติผล^{๗๐} และเมื่อบวชในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าบรรลุพระอรหัตผลถึงที่สุดแห่งพระสาวกบารมีญาณตามที่ตั้งความปรารถนาไว้^{๗๑} ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีปัญญามาก^{๗๒} เพราะมีปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญามากย่อมนำไปสู่ความมีปัญญามาก^{๗๓} ทั้งในอดีตชาติพระสารีบุตรก็ได้สั่งสมบารมีในสมัยพระผู้มีพระภาคพระนามว่าอโนมทัสสีครั้งนั้นพระสารีบุตรเกิดเป็นดาบสสุจริตด้วยกรรมที่ได้ทำบุญญาธิการแต่พระศาสนาพระนามว่าอโนมทัสสีสำเร็จบารมีในจำนวนคุณทั้งสิ้นชื่อว่าเป็นกรรมที่ทำไว้ดีแล้วกรรมที่พระสารีบุตรได้ทำไว้ในกาลที่จะกำหนดจำนวนไม่ได้ได้แสดงผลแล้วในอภิปุสสุทท้ายของพระสารีบุตร^{๗๔}

^{๖๗}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิตยสถานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์
ชุดคำวัต, (กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘), หน้า ๖.

^{๖๘}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๓๕๐.

^{๖๙}วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๓๒-๓๔.

^{๗๐}ช.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๒๘๗/๔๖.

^{๗๑}สารตถ.ฎีกา. (บาลี) ๓/๖๒/๒๗๗.

^{๗๒}อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๘๙/๒๕.

^{๗๓}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๗/๓๕๖-๓๕๗.

^{๗๔}ช.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๑๗๑-๒๗๔/๓๐-๔๔.

ทั้งกรรมเก่าและกรรมใหม่ที่พระสารีบุตรได้กระทำล้วนมีผลต่อเนื่องส่งต่อและมีความสัมพันธ์กันระหว่างภพใหม่กับภพเก่าจึงทำให้พระสารีบุตรได้มาบรรลุเป็นพระอรหันต์ในภพปัจจุบันอันหมายถึงบุคคลมีกรรมนำเกิดและมีกรรมเป็นทนายาติเป็นเผ่าพันธุ์จึงเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนสมดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วนั้น

ความสำคัญก็มีสสกตาสัทธาต่อการเข้าถึงเป้าหมายความเชื่อที่ว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของของกรรมจะต้องรับผิดชอบปรับผลเป็นไปตามกรรมของตนกรรมจำแนกบุคคลว่าดีหรือเลว “สุภมาณพโตทยยบุตรได้ถามพระผู้มีพระภาคถึงเหตุที่เป็นปัจจัยให้สัตว์ที่เกิดเป็นมนุษย์ปรากฏเป็นคนเลวและคนดีคือมนุษย์ทั้งหลายมีอายุสั้นบ้างยืนบ้างมีโรคมากบ้างน้อยบ้างมีผิวพรรณทรามบ้างดีบ้างมีอำนาจน้อยบ้างมากบ้างมีโศคน้อยบ้างมากบ้างเกิดในตระกูลต่ำบ้างสูงบ้างมีปัญญาน้อยบ้างมากบ้าง”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนมีกรรมเป็นทายาทมีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยกรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกันบุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายก็ตามถ้าเป็นผู้ฆ่าสัตว์เพราะกรรมนั้นหลังจากตายแล้วเขาจึงไปเกิดในอบายทุกติวินิบาตนรก^{๗๕} ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์จะเป็นคนมีอายุสั้นนี้เป็นปฏิปทา(ข้อปฏิบัติ) ที่เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้นๆ ถ้าเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้วสอบถามๆ จึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ... จะเป็นผู้มีปัญญามาก ... (๗)^{๗๖}

รวมความว่าข้อปฏิบัติเพื่ออะไรย่อมนำไปสู่ความเป็นอย่างนั้นสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนมีกรรมเป็นทายาทมีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยกรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกันด้วยประการฉะนี้^{๗๗}

ดังนั้นก็มีสสกตาสัทธาที่มีความสำคัญคือเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อการเข้าถึงเป้าหมายการกระทำปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญามากจึงจะมีผลสัมพันธ์กับเป้าหมายเพราะบุคคลกระทำกรรมตนให้เกิดปัญญาด้วยเป็นผู้ที่เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์ที่เขารู้และมีปัญญาแล้วสอบถามถึงเรื่องว่าอะไรเป็นกุศลหรือเป็นอกุศลอะไรมีโทษหรือไม่มีโทษอะไรควรเสพหรือไม่ควรเสพกรรมอะไรที่กระทำแล้วจึงจะไม่ให้เป็นทุกข์ตลอดกาลนานหรือว่ากรรมอะไรที่กระทำแล้วเป็นไปเพื่อความสุตลอดกาลนานหากเสียชีวิตจะได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใดๆ จะเป็นผู้มีปัญญามากก็ด้วยปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีปัญญามากนี้เมื่อบุคคลมีความปรารถนาที่จะเข้าถึงเป้าหมายปัญญาที่บุคคลได้กระทำอย่างสมบูรณ์แล้วจะเป็นตัวทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์กับเป้าหมายต่อไป

สรุปได้ว่า กรรมสัทธาหมายถึงความเชื่อเรื่องกรรมคือความเชื่อเรื่องการกระทำความเชื่อเรื่องผลของกรรมความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนความเชื่อในกรรมนี้เป็นกรรมที่มีความมุ่งมั่นสู่

^{๗๕} ชื่อออบายเพราะปราศจากความองงามคือไม่มีความเจริญหรือความสุขชื่อว่าทุกติเพราะเป็นคติคือเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ชื่อว่าวินิบาตเพราะเป็นสถานที่ตกไปของหมู่สัตว์ที่ทำความชั่วชื่อว่านรกเพราะปราศจากความยินดีเหตุเป็นที่ไม่มีความสบายใจ; ม.มุ.อ. (บาลี) ๑/๑๕๓/๓๕๘.

^{๗๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙-๒๙๖/๓๔๙-๓๕๔.

^{๗๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๗/๓๕๖ .

เป้าหมายทำให้เกิดศรัทธาต่อพระรัตนตรัยเป็นสรณะรักษาตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสตัณหาราคะด้วยศีล มีปัญญาเห็นในอริยสัจ ๔ ทำให้บรรลุถึงเป้าหมายในที่สุดคือนิพพาน

๒.๒.๖ ตถาคตโพธิสัทธา

เชื่อกุศลตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดีทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้หากฝึกฝนตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง^{๗๘}ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสในรัตนสูตรไว้ว่า

“บุคคลเหล่าใดในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าเป็นผู้ประกอบตนไว้ดีมีใจมั่นคงหมดความห่วงใยบุคคลเหล่านั้นชื่อว่าบรรลุอรหัตตผลหยั่งถึงอมตนิพพานรับรสความดับสนิทแบบได้เปลา่นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดิ”^{๗๙}

บุคคลผู้เป็นพระพุทธบริษัทล้วนมีความเชื่อมั่นในพระปัญญาการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคว่าเป็น^{๘๐}บุคคลที่ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคแล้วได้เกิดศรัทธาในตถาคตเมื่อมีศรัทธาแล้วย่อมจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนแต่การกระทำเช่นนั้นไม่ใช่ว่าจะทำได้ง่ายตายทำให้บางคนยินดีพอใจที่จะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตละทิ้งสมภพและเครือญาติทั้งหลายเพื่อจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนอาศัยความยึดมั่นในตถาคตโพธิสัทธาเป็นสรณะสำหรับตนพร้อมกับน้อมนำพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้สอนไว้แล้วมาปฏิบัติตามในกลุ่มของผู้ออกบวชเป็นบรรพชิตได้ถือเอาแบบอย่างของพระผู้มีพระภาคแล้วสามารถที่จะบรรลุอรหัตตผลและเข้าถึงนิพพานได้ตามอย่างพระผู้มีพระภาคดังที่มีพระอรหันตสาวกสาวิกาจำนวนมากและได้รับการยกย่องจากพระผู้มีพระภาคให้เป็นเลิศในแต่ละด้านต่างกันไปถึงคฤหัสถ์ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา^{๘๑}ที่พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงรับรองในการบรรลุธรรมและเป็นผู้เลิศในด้านต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

ในการประพฤติปฏิบัติของคฤหัสถ์พระผู้มีพระภาคได้มีหลักธรรมและการปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักของธรรมที่เหมาะสมอย่างคฤหัสถ์ดังเช่นเรื่องของผู้ชดสนนพระเวฬุวันสถานที่ให้เหยื่อกระแตเขตกรุงราชคฤห์ที่นั่นพระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลายเรื่องเคยมีมาแล้วในกรุงราชคฤห์นี้เองได้มีบุรุษคนหนึ่งเป็นคนชดสนเป็นคนกำพร้าเป็นคนยากไร้แต่เขายึดมั่นศรัทธาศีลสุตะจาณะและปัญญาในธรรมวินัยที่เราประกาศแล้วหลังจากตายแล้วจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์คือความเป็นสหายของเทพชั้นดาวดึงส์เทพบุตรองค์นั้นรุ่งเรืองกว่าเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศพวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันกล่าวโทษติเตียนท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ว่าท่านผู้นิรทุกข์ท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวโทษต่อเทพบุตรนี้เลยเพราะเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์นั้นเขาได้ยึดมั่นศรัทธาศีลสุตะจาณะและปัญญาในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วได้ตรัสศาถาว่าผู้ใดมีศรัทธาในพระตถาคตตั้งมั่นไม่หวั่นไหวมีศีลงามเป็นศีลที่พระอริยะชอบใจและสรรเสริญมีความเลื่อมใสในพระสงฆ์และมีความเห็นตรงบัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่าเป็น

^{๗๘}พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

^{๗๙}ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๗/๑๑.

^{๘๐}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๑๐/๔๔๖.

^{๘๑}อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๘๘-๒๖๗/๒๕-๓๓.

คนไม่ขัดสนชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่าเพราะฉะนั้นบุคคลผู้มีปัญญาเมื่อระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายควรหมั่นประกอบศรัทธาศีลความเลื่อมใสและการเห็นธรรม^{๘๒}

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีตถาคตโพธิสัทธาจึงเปรียบได้ว่ามีสิ่งประเสริฐสุดสำหรับชีวิตเพราะอาศัยตถาคตโพธิสัทธาเป็นสิ่งที่นำพาชีวิตของบุคคลให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีศีลที่ประกอบด้วยมรรคและผลเลื่อมใสในพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์และเห็นสังจธรรม ๔ ประการ (ทุกข์สมุทัยนิโรธมรรค)^{๘๓}ตามหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนไว้ดีแล้วปฏิบัติยึดมั่นตามอย่างมั่นคงสม่ำเสมอไม่มีความกังวลใจว่าตนจะมีหรือจนไม่คำนึงว่าตนจะอยู่ในสถานะบรรพชิตหรือคฤหัสถ์มีความมุ่งมั่นที่จะกระทำความบริสุทธิ์ให้เต็มกำลังความสามารถของตนเพื่อทำให้เกิดการหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงจนสามารถที่จะบรรลุนิพพานตั้งแต่โสดาบันไปจนถึงอรหัตต์และนิพพานได้ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ก็ตามถึงแม้ว่าจะยังไม่สามารถบรรลุนิพพานในภพมนุษย์ได้เมื่อเสียชีวิตก็มีภพใหม่อยู่อย่างไม่ขัดสนหากมีตถาคตโพธิสัทธาอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหวสั่นคลอนการมีชีวิตก็เจริญรุ่งเรืองและการจากไปล้วนแล้วแต่เป็นไปด้วยดีในสุคติสวรรค์และประเสริฐเมื่อได้มีโอกาสกลับมาเป็นมนุษย์อีกแต่ถ้าสิ้นอัสวะกิเลสทั้งหลายก็ได้นิพพานเป็นที่สุด

ความสำคัญตถาคตโพธิสัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายพุทธบริษัท ๔ ได้อาศัยตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื้อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตเป็นแนวทางเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุนิพพานตั้งแต่ขั้นต้นไปจนถึงขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเมื่อเกิดศรัทธาก็ขอวชบางท่านก็ขอเป็นอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาด้วยการถึงพระรัตนตรัย^{๘๔}เป็นสรณะเพื่อปฏิบัติตนให้ได้ถึงที่สุดแห่งการบรรลุนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาและไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์หากฝ่ายใดถ้าประพฤติปฏิบัติชอบก็จะสามารถพ้นทุกข์ได้เช่นกันแต่หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถ้าประพฤติปฏิบัติผิดก็ต้องถูกดำเนินและไม่สามารถพ้นทุกข์ได้เช่นกัน^{๘๕}

ภิกษุปัญจวัคคีย์ได้เชื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตั้งใจในการฟังเพื่อรู้อย่างเมื่อทราบชัดถึงโทษในสิ่งที่มี ความเกิดเป็นธรรมดาด้วยตนแล้วจึงแสวงหานิพพานที่ไม่มีความเกิดอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมได้บรรลุนิพพานที่ไม่มีความเกิดอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมแล้วเป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดาฯลฯเป็นผู้มีความเจ็บเป็นธรรมดาฯลฯเป็นผู้มีความตายเป็นธรรมดาฯลฯเป็นผู้มีความเศร้าโศกเป็นธรรมดาฯลฯเป็นผู้มีความเศร้าหมองเป็นธรรมดาฯลฯภิกษุปัญจวัคคีย์เหล่านั้นได้เกิดญาณทัสสนะ (การหยั่งรู้) ขึ้นมาว่า “วิมุตติของพวกเราไม่กำเรบชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายภพใหม่ไม่มีอีกต่อไป”^{๘๖}

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าตถาคตโพธิสัทธาที่เกิดในพุทธบริษัททั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ความศรัทธาที่มีกำลังแรงกล้าทำให้ถือเอาแบบอย่างของพระผู้มีพระภาคเพื่อนำมาปฏิบัติตนให้ถึงความหลุดพ้นเหมือนกับบุคคลต้นแบบที่ทรงประเสริฐที่สุดศึกษาและปฏิบัติตามหลักพระธรรม

^{๘๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๖๐/๓๘๐-๓๘๑.

^{๘๓} อ.จตุกก.อ. (บาลี) ๒/๕๒/๓๔๙.

^{๘๔} ช.ช. (ไทย) ๒๕/๐/๑.

^{๘๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๖๓/๕๘๔.

^{๘๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๘๖/๓๑๑-๓๑๔, วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๒๔/๑๘-๓๑.

คำสอนด้วยไตรสิกขาซึ่งจะมีความแตกต่างกันของธรรมสำหรับบรรพชิตแล้วจะอาศัยศีลเป็นจุดเริ่มต้นก่อนจึงสร้างสมาธิให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นปัญญาและพัฒนาต่อให้ถึงเป้าหมายส่วนของคุณวิเศษนั้นจะเริ่มจากทานก่อนเพราะเมื่อจิตที่ไม่ยึดติดในสิ่งใดๆว่าเป็นของของตนสามารถละสิ่งของนั้นให้กับบุคคลอื่นได้ด้วยการทำทานทำให้จิตใจสงบระงับอกุศลสร้างกุศลด้วยศีลจนเกิดปัญญารู้เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงและพัฒนาสู่เป้าหมายคือนิพพาน

๒.๓ แนวคิดเรื่องคุณค่าในพระพุทธศาสนา

คำว่า “คุณค่า” ในภาษาไทย ตามคำนิยามของราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีค่าสูง^{๘๗} ตรงกับภาษาอังกฤษว่า value ซึ่งเป็นคำสำคัญอันดับแรก ๆ ในปรัชญาจริยธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะที่แท้จริงและความสำคัญของคุณค่าทั้งเชิงสัจนิยมและสุนทรียศาสตร์^{๘๘} ตามทัศนะทางปรัชญาตะวันตกนั้น มองว่า มีส่วนประกอบและพื้นฐานเดียวกับ “การประเมินค่า” หรือ “valuation” เมื่อนำมาใช้มักจะมีความรู้สึกสับสนกัน แต่ก็มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมร่วมสมัย ไม่เพียงแต่ในทางเศรษฐกิจและทางปรัชญาเท่านั้น แต่ยังใช้เป็นการเฉพาะกับวิทยาศาสตร์ทางสังคมอื่น ๆ และในมานุษยวิทยาด้วย^{๘๙}

ส่วนในทางพระพุทธศาสนา คำสอนต่าง ๆ มีเนื้อหาที่แบ่งออกเป็นส่วนได้ ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นอภิปรัชญา กล่าวถึง ความจริงของจักรวาล ของโลกและสรรพสิ่ง กล่าวถึง ธรรมชาติและกฎของธรรมชาติเป็นสำคัญ อีกส่วนหนึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่สอนให้มนุษย์เข้าใจ ความหมายของชีวิต สอนให้มนุษย์รู้จักดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นด้วยความไม่ประมาท สอนให้รู้จักใช้ชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติและสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ^{๙๐}

เกี่ยวกับคุณค่านั้น หากพิจารณาตามความหมายในทั่วไปแล้ว เมื่อมาเทียบกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจะพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องประโยชน์หรือเป้าหมายที่มนุษย์ต้องการได้รับ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูงสุดนั่นเอง การศึกษาเรื่องคุณค่าตามทัศนะพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นในเรื่องของหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความดี ความชั่วโดยตรง โดยที่ความดี คือ สิ่งที่น่ามาซึ่งประโยชน์หรือสุข ส่วนความชั่วเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งโทษหรือความทุกข์นั่นเอง

คำว่า “คุณค่า” ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นผลดีที่ได้รับจากการปฏิบัติดี หรือที่เรียกว่า “อรรถะ” หรือ “อานิสงส์” นั่นเอง ดังที่พระธรรมธีรราชกุมาร (โชดก ญาณสิทธิ) ได้ อธิบายความหมายของคำว่า “คุณค่า” ไว้ว่า หมายถึง ราคาที่ได้ หมายถึง ประโยชน์ หมายถึง

^{๘๗}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๒๕๓.

^{๘๘}ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑.

^{๘๙}Paul Edwards (Editor-in-Chief), *The Encyclopedia of Philosophy*, vols. 8, (London : Collier-Macmillan Limited, 1967), page 18-25.

^{๙๐}สุวัณน์ จันทร์จำนง, ปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๗.

อานิสงส์ หมายถึง ผลที่เราจะได้รับ นั่นเรียกว่า คุณค่า โดยใจความคือ ประโยชน์หรืออานิสงส์หรือผลที่จะได้รับนั่นเองเรียกว่า คุณค่า^{๑๑}

ตามนัยนี้ จะเห็นได้ว่าคุณค่าตามหลักพุทธศาสนาคือการถือเอาประโยชน์จากสิ่งนั้น เช่นคุณค่าของหลักธรรม จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และบุคคลอื่นก็ต่อเมื่อได้นำเอาหลักธรรมนั้นไปประพฤติปฏิบัติ แต่ถ้าไม่ได้นำเอาไปปฏิบัติต่อให้ธรรมะนั้นวิเศษขนาดไหนก็ตามจะหาค่าอะไรไม่ได้เลย จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบธรรมะซึ่งเป็นสิ่งประกอบด้วยคุณค่าที่มีอยู่แล้วในโลกนี้ ทรงนำคุณค่าที่พระองค์ค้นพบนั้นมาบอกต่อให้แก่พระสาวก ถ้าพุทธบริษัทปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์แล้ว ก็จะไปถึงคุณค่าเหมือนอย่างที่เราจะค้นพบ โดยที่หลักสำคัญของเรื่องคุณค่าอยู่ที่การปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏในโลก ๔ จำพวกเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นจำพวก ๑ ผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนจำพวก ๑ ผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นจำพวก ๑ ผู้ปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตนทั้งเพื่อประโยชน์ผู้อื่นจำพวก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่อนไม้ที่ทิ้งอยู่ในป่าช้า ไฟ ติดสองข้าง ตรงกลางเปื้อนคูล ย่อมไม่สำเร็จประโยชน์แก่เครื่องไม้ในบ้าน ทั้งไม่สำเร็จประโยชน์ แก่เครื่องไม้ในป่าฉนั้นใด เรากล่าวบุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นนี้เปรียบฉนั้น^{๑๒}

แนวคิดเรื่องคุณค่าตามทัศนะทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ ซึ่งมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจอีกกว่า อะไรคือประโยชน์ ประโยชน์มีกี่ระดับ มีลักษณะอย่างไร แต่โดยสาระสำคัญแล้ว การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทุกประการถือว่าเป็นสิ่งมีประโยชน์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะในหลักการดำเนินชีวิตนั้น หากจะกล่าวโดยสรุปก็ได้แก่ การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นลักษณะของการดำเนินชีวิตที่มีเป้าหมายแน่ชัด เป็นทางที่ต้องดำเนินด้วยปัญญา จึงเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ คือ เริ่มด้วยความเข้าใจปัญหาของตนและรู้จุดหมายที่จะเดินไป โดยมีความรู้และความมีเหตุผลเป็นแนวทางแห่งการรู้เข้าใจ ยอมรับและกล้าเผชิญกับความจริง กล้าที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองโดยตนเอง โดยไม่ต้องคอยหวังพึ่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์หรือฤทธาณาพดลบันดาลจากภายนอก ทำที่แห่งความมั่นใจเช่นนี้แหละคือลักษณะอย่างหนึ่งของความเป็นทางสายกลาง^{๑๓}

ดังนั้น เกณฑ์สำคัญในการตัดสินคุณค่าในการปฏิบัติต่าง ๆ จึงอาจนำเอาหลักธรรมมาเป็นเครื่องตัดสินได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในการบูชาพระพุทธรูปก็อาจถือเกณฑ์นี้เป็นเกณฑ์สำคัญได้ และสอดคล้องกับที่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านได้แสดงทัศนะไว้ว่า การบูชาพระพุทธรูปต้องเป็นลักษณะ

^{๑๑}พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), “คุณค่าของการปฏิบัติธรรม,” ออนไลน์, <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=jummaip&month=04-2007&date=14&group=9&gblog=339>.

^{๑๒}ที.ปา. ๑๑/๒๗๕/๒๔๕.

^{๑๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๕๘๓.

ทางสายกลาง ไม่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่งเกินไป และอยู่บนฐานของปัญญาความรู้ความเข้าใจ ความมีเหตุผล^{๔๔} ไม่ม่งมาย หรือกระทำกันในลักษณะที่ถือปฏิบัติตาม ๆ กันมาอย่างขาดเหตุผล

นอกจากหลักทางสายกลางแล้ว พระพุทธศาสนายังมีหลักธรรมที่เกี่ยวกับคุณค่าซึ่งสามารถนำมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินพฤติกรรมทางจริยธรรมได้อีกมากมายหลายหลักการ โดยที่แต่ละหลักการล้วนมีความเกี่ยวข้องและไม่ขัดแย้งกัน แต่อาจจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันเท่านั้น ซึ่งเมื่อว่าโดยเป้าหมายแล้ว ก็ล้วนมุ่งสู่ประโยชน์สูงสุด คือ ความพ้นทุกข์อันเป็นเป้าหมายเดียวกันกับทางสายกลางเพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนา และนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของการบูชาพระพุทธรูป ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและขอแนะนำเสนอเกณฑ์การตัดสินคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมโดยละเอียดตามแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกส่วนหนึ่งในลำดับถัดไปนี้

๒.๔ แนวคิดเรื่องคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

คำว่า “คุณค่าแท้” (essential value) และ “คุณค่าเทียม” (artificial value) นี้ เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันมากในสมัยปัจจุบัน เพราะผลงานทางวิชาการของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ซึ่งดูเหมือนว่าท่านเป็นบุคคลที่ใช้คำนี้ก่อนใครในแวดวงวิชาการทางพระพุทธศาสนาปัจจุบัน^{๔๕} และท่านได้ให้ความสำคัญกับคำนี้มาก โดยได้จัดเรื่องคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมไว้เป็นข้อหนึ่งในวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๑๐ ประการ ดังที่ท่านอธิบายไว้ในวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมว่า

คุณค่านี้ จำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

๑) คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรงหรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงามและความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจ หน้าที่ รถยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจการงาน ความเป็นอยู่ การบำเพ็ญประโยชน์สุข ควรมุ่งเอาความสะอาด ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น

๒) คุณค่าเทียม หรือคุณค่าพอกเสริม หมายถึง ความหมาย คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเสวยเวทนา หรือเพื่อเสริมราคาเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองตัณหาก็คือได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนานเป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้ หรูหรา รถยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความโก้ มั่งมี มุ่งเอาความสวยงามและความเด่น เป็นต้น^{๔๖}

^{๔๔}สัมภาษณ์ พระอนิลมาน ธรรมสาภิโย, รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

^{๔๕}สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา, อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

^{๔๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๖๙๔.

จากคำนิยามข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้คำนิยาม ความหมายของคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมได้อย่างชัดเจน ซึ่งหากพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไป จะพบว่า หลักคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมนี้ สามารถใช้ได้กับพฤติกรรมของมนุษย์ได้ทุกเรื่อง มิใช่ เฉพาะแต่เรื่องการอุปโภคบริโภคเท่านั้น หากเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เกิดจากการเลือก การตัดสินใจที่จะ ทำ ก็สามารถนำหลักนี้เป็นเกณฑ์ตัดสินได้ เพราะการที่บุคคลตัดสินใจหรือเลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมเกิดจากความต้องการหรือแรงจูงใจให้ทำ ประกอบกับการเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดจากการ กระทำนั้น ซึ่งเข้ากันได้กับหลักคิดดังกล่าวนี้ ดังที่พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ ว่า

วิธีคิดแบบนี้ ใช้พิจารณาในการเกี่ยวข้องกับปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ทั่วไป...โดยมุ่งให้เข้าใจ และเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อ ประโยชน์สุขทั้งแก่ ตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้ นี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิต อย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลแก่ ความเจริญงอกงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ เป็นต้น ทำให้พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุ เพราะเป็นการเกี่ยวข้องกับ ปัญญา และมีขอบเขตอันเหมาะสม มีความพอเหมาะพอดี ต่างจาก คุณค่าพอกเสริมค้นหา ซึ่งไม่ค่อยเกื้อกูลแก่ชีวิต บางที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต ทำให้อกุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฏฐิ ตลอดจนการยกตนข่มผู้อื่นเจริญขึ้น ไม่มีขอบเขต และเป็นไปเพื่อการแก่งแย่งเบียดเบียน^{๙๗}

จากคำอธิบายนี้ ทำให้สามารถเห็นความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้มากขึ้น เพราะแสดงให้เห็นว่า คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม มีลักษณะที่มีความชัดเจนอยู่ในตัว และสามารถ พิจารณาเป็นเกณฑ์การตัดสินได้ ดังนี้

๑) คุณค่าแท้

เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ บนฐานของปัญญา มีเหตุผล เป็นกุศลธรรม นำมาซึ่ง ความเจริญงอกงามคุณธรรมจริยธรรมในตัวบุคคลและเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตนและบุคคลอื่น ๆ

๒) ส่วนคุณค่าเทียม

เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ บนฐานของตัณหา ขาดเหตุผล นำมาซึ่งความเจริญขึ้น พอกพูนขึ้น แห่งอกุศลธรรมทั้งหลายในตัวบุคคลและเป็นโทษทั้งส่วนตนและบุคคลอื่น ๆ นั่นเอง

ลักษณะดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ที่กล่าวถึงคุณค่าแท้ ในแง่ที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและเป็นการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา ส่วนคุณค่าเทียมเป็น ลักษณะก่อให้เกิดความมกมาย ไร้เหตุผล ไม่เป็นการพึ่งตนเองหรือพัฒนาตนเอง แต่หวังพึ่งอำนาจ ภายนอก หวังพึ่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ทัศนะที่ว่า “คุณค่าแท้ก็ คือ การ บูชาพระพุทธรูปด้วยปัญญา ระลึกถึงพุทธคุณ การสร้างพระพุทธรูปมานั้นเป็นการสร้างพุทธคุณซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เพราะคนมันรู้ด้วยตาหรือรับเรื่องรูปธรรมได้ง่ายกว่าที่จะรู้ด้วยใจ ส่วน คุณค่าเทียมของการบูชา ก็คือ การทำตามกันมาโดยไม่เข้าใจ”^{๙๘}

^{๙๗} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๙๔.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษจางงศ์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิตราชบัณฑิตยสถาน, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

จากนัยดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของการตัดสินคุณค่าอยู่ที่จิตใจเป็นสำคัญ และความมีคุณค่านั้นมีได้หมายถึงผลที่ได้รับอย่างเดียวนั้น หากแต่ยังหมายถึงตัวการกระทำเอง ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะได้รับผลแห่งการกระทำนั้น หากเหตุเกิดจากจิตที่เป็นกุศล ประกอบด้วย ธรรม ผลที่ควรได้รับย่อมได้แก่ ความสุข ความสงบ ความอิมใจ ฯลฯ ซึ่งเป็นภาวะที่จิตใจที่ตั้งาม รมเย็นเช่นนี้

๒.๕ คุณค่าของพระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์

พระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์ ประกอบด้วย ๑) หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวราราม จังหวัด ฉะเชิงเทรา ๒) หลวงพ่อวัดไร่ขิง วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ๓) หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ และ ๔) หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม พระพุทธรูป แต่ละองค์มีคุณค่าตามประวัติแตกต่างกันดังนี้

๒.๕.๑ หลวงพ่อโสธร

ศรัทธาในกฤษฎาภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธร^{๙๙} เป็นที่ขจรขยายไปทั่ว อาจเป็นเพราะมนุษย์โดยทั่วไปยังมีความปรารถนาในเรื่องลาภยศสรรเสริญและความสุข ความเชื่อถือ ในพุทธานุภาพที่ช่วยคลายทุกข์ บารมีอันคุ้มครองให้เกิดความสุข และอัศจรรย์บันดาลที่ดลให้เกิดความ เจริญรุ่งเรือง จึงเป็นสิ่งร้อยรัดจิตใจของผู้คนไว้อย่างแน่นเหนียว เมื่อใดที่เกิดความสิ้นหวังหรือทุกข์ ร้อนในชีวิต ชาวบ้านมักใช้วิธีบนบานศาลกล่าวกับหลวงพ่อที่ตนเคารพนับถือ เพื่อให้ได้สิ่งอันต้อง ประสงค์หรือเพื่อขจัดความทุกข์นั้น ครั้นเมื่อตนได้สิ่งอันประสงค์ ความเลื่อมใสศรัทธาก็ยิ่งเพิ่มทวี จน องค์หลวงพ่อยกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจและที่พักพิงของคนไทยทั่วทั้งประเทศ

ตามหนังสือประวัติหลวงพ่อโสธร ที่ท่านพระราชเชมากร (ก่อ เชมทสสี ป.ธ.๗) อดีต เจ้า อวาสวัดโสธรได้เขียนไว้ มีความตอนหนึ่งว่า เมื่อหลวงพ่อย้ายมาประดิษฐานอยู่ในวัดโสธรแล้ว ประชาชนชาวเมืองนับถือมาก กล่าวกันว่าถ้าได้บอกหลวงพ่อยแล้วสินค้าที่ซื้อขายคล่องเป็นเทน้ำ เทท่า ครั้นต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้นจึงมีผู้คนไปนมัสการมากขึ้น ผู้ใดเจ็บไข้ได้ป่วยก็ มาขอความคุ้มครองรักษาจากหลวงพ่อโสธร มักจะได้ผลสมความปรารถนาเป็นส่วนมาก มูลเหตุอีก อันหนึ่งที่เกิดศรัทธาความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธรได้แผ่ไพศาลไปในท้องที่ต่างเล่ากันว่า ในสมัยหนึ่ง บ้านโสธรเกิดทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพง ฝนแล้ง ข้าวกล้าในนา ผลไม้ในสวนเหี่ยวแห้ง สัตว์ พาหนะเกิดโรคระบาดล้มตาย ผู้คนทั้งเด็กและผู้ใหญ่เป็นโรคฝีดาษต่างพากันอพยพหนี ที่บ้านช่อง เอาตัวรอด ในกาลครั้งนั้นยังมีบุรุษหัวหน้าครอบครัวหนึ่ง เมื่อเกิดโรคระบาดนี้ขึ้น ตนหาที่พึ่งไม่ได้ก็ หันเข้าหาพระเป็นสรณะที่พึ่งยึดถือ จึงไปนมัสการอธิษฐานบนบាយขอความคุ้มครองรักษาจากหลวง พ่อโสธรในพระอุโบสถ เอาข้าวบ้าง ดอกไม้เหี่ยวแห้งที่บูชาแล้วบ้าง กับทั้งอธิษฐานหยดเทียนขอ น้ำมนต์จากหลวงพ่อย่าง แล้วเอามากิน มาทาและอาบ ปรากฏว่าได้ผลสมความปรารถนา โรคหาย เป็นปกติ ด้วยความดีใจที่โรคหายสมความประสงค์ จึงจัดให้มีการสมโภชแก้บนถวาย แต่นั้นมา กิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธรก็แพร่สะพัดไปในที่ต่างๆ กว้างขวางมากขึ้น จนเป็นที่

^{๙๙} เลิศลักษณ์ บุญเจริญ, วัดโสธรวรารามวรวิหาร มงคลคู่แปดริ้ว, หน้า ๕๖.

เลื่องลือนับถือกันว่า “หลวงพ่อโสทรศักดิ์สิทธิ์” ผู้ใดปรารถนาสิ่งใดที่ชอบที่ควร ท่านก็ประสิทธิ์ประสาทให้สมความประสงค์ ความศักดิ์ของหลวงพ่อก็มีมากมายเหลือจะพรรณนาให้หมดสิ้นได้ จนในกาลต่อมาถึงรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโอรงโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการในจังหวัดฉะเชิงเทราเข้าถือน้ำพิพัฒน์สัตยาในพระอุโบสถอันเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อโสทร ซึ่งแต่เดิมมากระทำที่วัดพิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ (วัดเมือง) กระทำต่อๆ มาจนสิ้นสมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสทร แม้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก็ได้ทรงกล่าวไว้เมื่อครั้งเสด็จตรวจคณะสงฆ์ในมณฑลปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๙ ว่า พระประธานในพระอุโบสถวัดนี้ เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจังหวัดนี้นับถือมาก มีคนมานมัสการไม่ขาด และมีการไหว้ประจำปี กำหนดในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ถึงวันนี้ มีเรือมาเป็นอันมาก นอกจากไหว้พระ มีการออกธรรณและแข่งเรือ^{๑๐๐}

จากความเชื่อของชาวพุทธ หลวงพ่อพุทธโสทรเปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรอันยิ่งใหญ่ให้สรรพสัตว์ได้พำนักอาศัย กางกั้นสรรพภัยอันตรายและความเดือดร้อนลำเค็ญ ดลให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นแพทย์ผู้วิเศษพยาบาลผู้อาพาธให้หายขาด เป็นสรวงที่พึงพิงของหมู่พุทธบริษัทผู้ถูกภัยคุกคาม เป็นผู้พยากรณ์ทำนายโชคชะตาวาสนา เป็นผู้บันดาลให้ทุกท่านผู้กราบหลวงพ่อบุเป็นสัพพัญญู ผู้สำเร็จวิชาทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ ดังคำกลอนที่กล่าวว่า

ลูกหลวงพ่ोजีบไข้หรือได้ป่วย	หลวงพ่อบุช่วยแก้หายคลายทุกหน
แสนประเสริฐพิชระงับแก้้อจบจน	ทั่วมณฑลลือกันอุ้หูแทบฟัง
บ้างก็บนการพนันเรื่องขันต่อ	ขอหลวงพ่อบุแก้จนน้ำมนต์ขลัง
ที่วัวควายหายไข้ป่วยช่วยระวัง	ชานวยังจะตกกล้าหาน้ำมนต์
พวกชานาชาวสวนทุกถ้วหน้า	ต่างวันทาขอให้มิมีวิผล
ได้สมมาดปรารถนามาทุกคน	ตลอดจนป้องกันภัยอันตราย
ไม่มีบุตรของสุดที่รัก	แจ้งประจักษ์เกิดบุตรตรงจุดหมาย
ขอบุตรหญิงได้หญิงชายได้ชาย	ได้สืบสายสมสกุลประยูรวงศ์
ลูกหลวงพ่อบุโสภาน้ำหมดจวด	ให้เขาหมดท่านไม่ห้ามตามประสงค์
ยังเหลือแต่หลังงอคอไม่ตรง	ท่านก็คงเลี้ยงไว้ไม่ให้เลย
มีบุตรหญิงนางสาวเขามาขอ	ถามหลวงพ่อบุเสี่ยงทายรายลูกเขย
ชายขอหญิงมีงมิตไร้ชิดเซย	เขาก็เคยเสี่ยงคว่ำหายไม้สองอัน
คนมาขอน้ำมนต์กันวันยังค่ำ	บ้างกระทำบ่น้วยกตัวสั้น

^{๑๐๐}พระมหาวิเชียร ลีริวพัฒน์, ทำเนียบขมรมโสทรสัมพันธ ๒๕๔๐, หน้า ๑๓, อ้างถึงใน กิจจา วัฒนสินธุ์, “ตำนานหลวงพ่อบุพุทธโสทร งานประจำปีหลวงพ่อบุพุทธโสทร”, ๒๕๐๕.

เขาเสียดังไรยดีทุกวัน	ต่างชวนกันตั้งอุทิศบ่นปิดทอง
หญิงตั้งครรรค์ถ้วนกำหนดทศมาส	ประชาราษฎร์ไทยจีนสิ้นทั้งผอง
ไปขอน้ำสะอาดได้สมใจปอง	ต้องปิดทองบนบานเรื่องการบุญ
บนสัมมาอาชีวะพระเจ้าช่วย	บนเจ็บป่วยคุณพระช่วยอุดหนุน
บนเรื่องบาปหยาบช้าการทารุณ	ไม่ให้คุณเกิดโทษไม่โปรดเอย ๆ

เมื่อพิจารณาคุณค่าขององค์หลวงพ่อโสธร จำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสังคม เป็นที่ระลึกถึงแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธอนุสสติ เป็นที่พึ่งของผู้ประสบทุกข์ทั้งทางกาย ทางใจ ผู้มาทำบุญขอพรตั้งจิตอธิษฐานจะได้รับผลสมความปรารถนา ๒) ด้านวัฒนธรรม ชาวแปดริ้วมีประเพณีแห่องค์หลวงพ่อโสธร และมีงานเทศกาลนมัสการองค์หลวงพ่อประจำปี ๓) ด้านเศรษฐกิจ วัดโสธรวราราม มีประชาชนเดินทางมานมัสการหลวงพ่อพุทธโสธรเป็นประจำ ทำให้มีผลต่อการค้าขายของประชาชนในบริเวณวัดและเส้นทางถนนเดินทางมาวัดโสธรวราราม

๒.๕.๒ หลวงพ่อวัดไร่ขิง

หลวงพ่อวัดไร่ขิง เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชาวจังหวัดนครปฐมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งมีประวัติจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาหลายตำนาน ตามตำนานกล่าวถึงการได้มาซึ่งหลวงพ่อวัดไร่ขิง ว่าได้ถูกอัญเชิญมาจากกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) เป็นพระพุทธรูปที่ประชาชนนับถือมาก ในวันที่อัญเชิญหลวงพ่อวัดไร่ขิงขึ้นจากท่าหน้าที่หน้าวัดไร่ขิง ตรงกับวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันสงกรานต์ มีประชาชนมาชุมนุมกันมาก ในขณะที่อัญเชิญหลวงพ่อวัดไร่ขิงขึ้นจากน้ำสู่ประรำพิธี เกิดความมหัศจรรย์แสงแดดที่แผดจ้ากลับพลันหายไป ความร้อนระอุในวันสงกรานต์กลางเดือนห้า บังเกิดมีเมฆดำทะมึน ลมปั่นป่วน ฟ้าคะนองก้องในอากาศ บันดาลให้ฝนโปรยลงมา ยิ่งความเย็นฉ่ำใจทั่วหน้าทุกคนในทีนั้นเกิดความยินดี พากันอธิษฐานจิต “ขอหลวงพ่ोजักทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ด้วความร้อนคลายความทุกข์ให้หมดไป ดุจสายฝนที่เมฆนิลทำให้ชุ่มฉ่ำ เจริญออกงามด้วยธัญญาหาร” และในบัดนี้ก็ปรากฏเป็นความจริงแจ้งประจักษ์ ว่าหลวงพ่อได้บันดาลให้เกิดสภาพการณ์อย่างนั้นแก่ทุกคนที่ประพตัตธรรม หลวงพ่อวัดไร่ขิงตามความเป็นจริงในพระพุทธศาสนา เป็นพระพุทธรูปเจ้าหรือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตามได้ด้วย เป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา

ตำนานที่ ๑ ครั้งสมเด็จพระพุทธาจารย์ (พุก) ชาวเมืองนครชัยศรี ได้มาตรวจเยี่ยมวัด ในเขตอำเภอสามพราน ได้เข้าไปในพระอุโบสถวัดไร่ขิง หลังจากกราบพระประธานแล้ว มีความเห็นว่าพระประธานมีขนาดเล็กเกินไป จึงบอกให้ท่านเจ้าอาวาสพร้อมชาวบ้านไปอัญเชิญมาจากวัดศาลาปูนวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวางลงบนแพไม้ไผ่ และนำล่องมาตามลำน้ำ และอัญเชิญขึ้นประดิษฐานในพระอุโบสถ ตรงกับวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ วันสงกรานต์

ตำนานที่ ๒ วัดไร่ขิงสร้างขึ้นเมื่อปีกุน พุทธศักราช ๒๓๙๔ ตรงกับปีสุดท้ายในรัชกาลที่ ๓ ต้นปีในรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (พุก) ซึ่งเป็นชาวนครชัยศรี ดำรงสมณศักดิ์พระราชาคณะที่พระธรรมราชาวัตร ปกครองอยู่ที่วัดศาลาปูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กลับมาสร้างวัดที่บ้าน

เกิดของตนที่ไร่ชิง เมื่อสร้างพระอุโบสถเสร็จแล้วจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งจากกรุงเก่า มาเพื่อประดิษฐานไว้ในอุโบสถ แต่การสร้างยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ สมเด็จพระเจ้า ได้ถึงแก่กรรมภาพก่อน งานที่คงเหลืออยู่ พระธรรมราชา นวตฺร (อาจ จันทโชโต) หลานชายของท่าน จึงดำเนินงานต่อจน เรียบร้อย และบูรณะดูแลมาโดยตลอดจนถึงแก่กรรมภาพ

ตำนานที่ ๓ เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับพระพุทธรูปลอยน้ำมา ๕ องค์ก็มี ๓ องค์ก็ มี โดยเฉพาะในเรื่องที่เล่าว่ามี ๕ องค์นั้นตรงกับคำว่า “ปัญญาคือปาฏิหาริย์กสิณฐิโน” ซึ่งได้เล่าเป็น นิทานว่า ในกาลครั้งหนึ่งมีพี่น้องชาวเมืองเหนือ ๕ คน ได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จน สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบันมีฤทธิ์อำนาจทางจิตมาก ได้พร้อมใจกันตั้งสัตย์อธิษฐานว่า เกิด มาชาตินี้จะขอบำเพ็ญบารมีช่วยให้สัตว์โลกได้พ้นทุกข์ แม้จะตายไปแล้วก็จะขอสร้างบารมีช่วยสัตว์ โลกให้ได้พ้นทุกข์ต่อไปจนกว่าจะถึงพระนิพพาน ครั้นพระอริยบุคคลทั้ง ๕ องค์ได้ดับขันธไปแล้ว ก็เข้า ไปสถิตอยู่ในพระพุทธรูปทั้ง ๕ องค์ จะมีความปรารถนาที่จะช่วยคนทางเมืองใต้ที่อยู่ติดริมแม่น้ำให้ได้ พ้นทุกข์ จึงได้พากันลอยน้ำลงมาตามลำแม่น้ำทั้ง ๕ สาย เมื่อชาวบ้านตามเมืองที่อยู่ติดริมแม่น้ำเห็น จึงได้อัญเชิญและประดิษฐานไว้ตามวัดต่างๆ ดังนี้

พระพุทธรูปองค์ที่ ๑ ลอยไปตามแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ขึ้นสถิตที่วัดไร่ชิง เมืองนครชัย ศรี ขนานนามว่า “หลวงพ่อวัดไร่ชิง”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๒ ลอยไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา ขึ้นสถิตที่วัดบางพลี ขนานนามว่า “หลวงพ่อด วัดบางพลี”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๓ ลอยไปตามแม่น้ำเพชรบุรี ขึ้นสถิตที่วัดเขาตะเครา เมืองเพชรบุรี ขนานนามว่า “หลวงพ่อวัดเขาตะเครา”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๔ ลอยไปตามแม่น้ำบางปะกง ขึ้นสถิตที่วัดหงส์ เมืองแปดริ้ว จังหวัด ฉะเชิงเทรา ขนานนามว่า “หลวงพ่อโสธร”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๕ ลอยไปตามแม่น้ำแม่กลอง ขึ้นสถิตที่วัดบ้านแหลม เมืองแม่กลอง ขนานนามว่า “หลวงพ่อวัดบ้านแหลม”

ส่วนตำนานของเมืองนครปฐมนั้นเล่าว่า มีพระ ๓ องค์ ลอยน้ำมาพร้อมกัน และแสดง ปาฏิหาริย์จะเข้าไปยังบ้านศรีมหาโพธิ์ ซึ่งมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ จึงได้เรียกตำบลนั้นว่า “บางพระ” พระพุทธรูป ๓ องค์ ลอยไปจนถึงปากน้ำท่าจีน แล้วกลับลอยทวนน้ำขึ้นมาใหม่จึงเรียกตำบลนั้นว่า “สามประทวน” หรือ “สัมปทวน” แต่เนื่องจากตำบลที่ชาวบ้านพากันไปชกพระขึ้นฝั่งเพื่อขึ้น ประดิษฐาน ณ หมู่บ้านของตนแต่ทำไม่สำเร็จ ต้องเปียกฝนและตากแดดตากลมจึงได้ชื่อว่า “บ้านลาน ตากฟ้า” และบ้านตากแดด” ในที่สุดพระพุทธรูปองค์แรกจึงยอมสถิต ณ วัดไร่ชิง เรียกกันว่า “หลวง พ่อวัดไร่ชิง” ส่วนองค์ที่ ๒ ลอยน้ำไปแล้วสถิตขึ้นที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม เรียกว่า “หลวงพ่อบ้านแหลม” และองค์ที่ ๓ ลอยตามน้ำไปตามจังหวัดเพชรบุรี แล้วขึ้นสถิตที่วัดเขาตะเครา เรียกว่า “หลวงพ่อวัดเขาตะเครา” ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลวงพ่อวัดทั้ง ๓ องค์ ที่ลอยน้ำมานั้นจะมีงาน เทศกาลนมัสการปิดทององค์หลวงพ่อในระยะเวลาที่ตรงกันถึง ๓ วัด ได้แก่

หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา จะจัดงานตรงกับกลางเดือน ๕ โดยนับ ตามวันทางจันทรคติ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ถึงวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ รวม ๓ วัน ๓ คืน เพราะถือว่าเป็นวันที่อัญเชิญหลวงพ่อขึ้นประดิษฐานในอุโบสถ

หลวงพ่อดำ วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ทางวัดจัดให้มีงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อดำไร่ขิง ในกลางเดือน ๕ ทางจันทรคติ แต่เนื่องด้วยตรงกับวันสงกรานต์ การรับทางสุริยคติและทางจันทรคติไม่ตรงกันทางวัดจึงยึดถือเอากลางเดือน ๕ เป็นวันจัดงาน

หลวงพ่อดำบ้านแหลม วัดเพชรสมุทธาร วรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม ทางวัดจัดให้มีงานเทศกาลสงกรานต์ตามปฏิทินทางสุริยคติ ถ้าเทียบทางจันทรคติก็อยู่ในเดือน ๕ อีกเช่นกัน

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญโญ) กล่าวไว้ว่าเคยได้ยินคำบอกเล่าสืบมาว่าหลวงพ่อดำไร่ขิง เป็นพี่น้องกับ หลวงพ่อพุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา และ หลวงพ่อดำบ้านแหลม (วัดเพชรสมุทธาร) จังหวัดสมุทรสงคราม เพราะว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธาที่ได้นำเอาเครื่องสักการบูชาไปถวายคุณคล้ายๆ กัน จึงมีความเชื่อว่าน่าจะเป็นพี่น้องกัน

นอกจากนี้ยังมีตำนานความเชื่อในเรื่องลูกศิษย์หลวงพ่อดำไร่ขิงอีก ๒ ท่าน ซึ่งไม่มีตัวตน แต่มีหน้าที่ที่คอยดูแลรับใช้ หลวงพ่อเรียกกันว่า “พี่จุก” และ “พี่แกละ” ศิษย์ทั้งสองนี้ เล่ากันว่าชอบว่าและประทัดมาก จึงเป็นที่มาของการถวายสิ่งของดังกล่าว ซึ่งเรื่องที่ทำให้มีความกระจำงขึ้น ไม่ใช่หลวงพ่อดำชอบเล่นว่าวหรือประทัดแต่อย่างใด^{๑๐๑}

เมื่อพิจารณาคคุณค่าขององค์หลวงพ่อดำไร่ขิง จำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสังคม เป็นที่ระลึกถึงแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธานุสสติ เป็นที่พึ่งของผู้ประสบทุกข์ทั้งทางกายทางใจ ผู้มาทำบุญขอพรตั้งจิตอธิษฐานจะได้รับผลสมความปรารถนา ๒) ด้านวัฒนธรรม มีงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อดำไร่ขิง ในกลางเดือน ๕ ประจำปีทุกปี ๓) ด้านเศรษฐกิจ มีประชาชนเดินทางมานมัสการหลวงพ่อดำไร่ขิงเป็นประจำ ทำให้มีผลต่อการค้าขายของประชาชนในบริเวณวัดและเส้นทางถนนเดินทางมาวัดไร่ขิง

๒.๕.๓ หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน

หลวงพ่อดำ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย (ปางสะดุ้งมาร) ลักษณะเบ็ญพระเนตร ขัดสมาธิราบ สร้างขึ้นด้วยศิลปะสมัยสุโขทัย วัสดุสัมฤทธิ์ลงรักปิดทอง มีขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๑ คืบ ตามตำนานประวัติกล่าวว่า ประมาณกาล ๒๐๐ กว่าปีล่วงมาแล้ว พระพุทธรูป ๓ องค์ บังเกิดปาฏิหาริย์ไหลล่องรอนแรมมาตามลำน้ำเจ้าพระยาตลอดมา มาตราว่า ประชากรชาลุ่มน้ำเจ้าพระยาอาราธนาสูงแม่น้ำสำคัญนี้ เพื่อหลบหลีกหนีข้าศึกและภัยสงครามอันตรายจากพม่า พระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์นี้ได้ลอยมาตามลำน้ำเรื่อยมา แลเมื่อผ่านที่ใดด้วยอิทธิปาฏิหาริย์เป็นที่โจษจันกันทั่ว สถานที่นั้นๆ จึงจะมีชื่อเรียกเกี่ยวเนื่องกับองค์พระโดยตลอด เช่น “ตำบลสามแสน” “สามพระทวน” หรือ “สัมปทวน” และ “บางพระ” เป็นต้น ซึ่งท่านสุนทรภู่ กวีเอกของโลก ยังได้พรรณนาไว้ในเรื่องนิราศพระบาท ว่า

ถึงสามแสนแจ้งความตามสำเนียง	เมื่อแรกเรียกสามแสนทั้งกรุงศรี
ประชุมจุดพุทธรูปในวาริ	ไม่เคยเลื่อนที่ชลธารบาดาลดิน
จึงสาบนามสามแสนเป็นชื่อคั้ง	เออชาวกรุงกลับเรียกสามแสนสิ้น

^{๑๐๑}อ้างแล้ว, พระมหาวิเชียร สิริวิฑฒโน, ทำเนียบชมรมโสธรสัมพันธ์ ๒๕๔๐, หน้า ๑๘ - ๒๑.

นี่หรือรักจะมิน่าเป็นราคิน	แต่ชื่อดินเจียวยังเรียกเป็นหลายคำ
ขอใจนุชที่ฉันทสุจริตรัก	ให้แนบนหนักเหมือนพุทธรูปเลขาฆ่า
ถึงแสนคนจะมาออนชะอ่อนนำ	สักแสนคำอย่าให้เคลื่อนจงเหมือนใจ

ภายหลังพระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์ ได้รับการอาราธนาขึ้นประดิษฐานในวัดต่างๆ ดังนี้
หลวงพ่อบ้านแหลม วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม อาราธนาขึ้นจากน้ำ องค์ที่ ๑
หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา อาราธนาขึ้นจากน้ำ องค์ที่ ๒ เป็นองค์

กลาง

หลวงพ่อดโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ อาราธนาขึ้นจากน้ำ องค์ที่ ๓ เป็น
 องค์น้อง เรียงกันมาตามลำดับ

สำหรับพระพุทธรูปองค์สุดท้ายได้ล่องไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วปาฏิหาริย์บังเกิด
 ลอยวกกลับเข้ามาในลำคลองสำโรง ชาวบ้านที่พบเห็นต่างอัศจรรย์ใจในความศักดิ์สิทธิ์ จึงพากัน
 อาราธนาให้ขึ้นที่ปากคลองสำโรง แต่พระพุทธรูปก็ไม่ไหวติง และในทีนั้นมีชายปัญญาดีคนหนึ่งได้ให้
 ความเห็นว่า คงเป็นด้วยบุญญาภิหารของพระพุทธรูป แม้จะใช้กำลังผู้คนเป็นจำนวนมากมายัก
 เพียงใดคงฉุดลากขึ้นฝั่งไม่สำเร็จเป็นแน่ ควรจะเสี่ยงทายต่อแพผูกชะลอกกับองค์พระพุทธรูปไว้ แล้วใช้
 เรือพายฉุดให้ลอยมาตามลำน้ำสำโรง พร้อมอธิษฐานว่า **“หากท่านประสงค์จะขึ้นโปรดที่ใด ก็ของ
 ใดแสดงอภินิหารให้แพที่ลอยมาจหยุด ณ ที่นั่นเถิด”** เมื่อชาวบ้านทั้งหลายได้เห็นพ้องต้องกันดีแล้ว
 จึงพร้อมใจกันทำตามนั้นแล้วใช้เรือพายทั้งสิ้น ช่วยกันจ้ำพายจูงแพลอยเรือมาตามลำคลอง เป็นที่น่า
 ประหลาดใจว่าเรือที่ใช้ลากจูงมานั้นล้วนแต่มีชื่อแปลกหู เช่น ม้าน้ำ เป็ดน้ำ ตู๊กแก ฯลฯ พร้อมกันนั้น
 จัดให้มีละคร ตลอดทั้งลำน้ำ ครั้นแพลอยมาถึงบริเวณหน้าวัดพลับพลาชัยชนะสงครามหรือวัดบางพลี
 ใหญ่ใน แพที่ผูกชะลอกองค์ท่านก็เกิดหยุดนิ่ง แม้พยายามออกแรงจ้ำและพายกันสักเท่าใด แพนั้นก็หา
 ได้ขยับเขยื้อนไม่ ชาวบ้านที่มากับเรือและชาวบางพลีต่างตระหนกตกใจระคนอัศจรรย์ใจยิ่ง ต่างพากัน
 ก้มกราบนมัสการด้วยความเคารพศรัทธา และพร้อมใจกันอาราธนาจิตอธิษฐานว่า **“ถ้าหลวงพ่จะ
 โปรดคุ้มครองชาวบางพลีให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขแล้ว ก็ขออาราธนาอัญเชิญองค์ท่านให้ขึ้น
 จากน้ำได้โดยง่ายเถิด”** และความมหัศจรรย์ก็บังเกิด ซึ่งใช้กำลังคนไม่มากนักก็สามารถอาราธนา
 พระพุทธรูปนั้นขึ้นจากน้ำได้อย่างง่ายดาย ชาวบ้านต่างเลื่อมใสศรัทธาในบารมีศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างยิ่ง
 และได้อัญเชิญท่านขึ้นไปประดิษฐานในวิหาร แต่ต้องชะล่อขึ้นข้ามฝาผนังวิหาร เพราะขณะนั้นหลังคา
 วิหารยังไม่สร้าง และประตู่วิหารมีขนาดเล็ก หลังจากนั้นท่านได้ประดิษฐานอยู่ในวิหารเรื่อยมา ครั้น
 ต่อมาได้มีการทำนุบำรุงวิหารอีก เพื่อสร้างเป็นอุโบสถที่ถาวรจึงต้องชะล่อองค์ท่านมาพักไว้ยังศาลา
 ชั่วคราว จนกระทั่งได้สร้างอุโบสถสำเร็จแล้ว จึงได้อาราธนาท่านไปประดิษฐานไว้ในอุโบสถ เพื่อเป็น
 พระประธานของวัดบางพลีใหญ่ใน

อภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดโตมีคณานับ ดังเช่นในด้านรักษาอาการผู้เจ็บป่วย
 โดยเมื่อนำน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตไปรักษาเพื่อเป็นสิริมงคล ปรากฏว่าอาการทุเลาจนหายเป็น
 ปกติ หรือแม้กระทั่งเหรียญบูชาหลวงพ่อดโตก็เป็นที่เลื่องลือในความศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน เพราะชาวบ้าน
 นำมาสวมใส่แก่บุตรหลานของตน จนมีเรื่องเล่าสืบมาว่า เมื่อบุตรหลานพลัดตกน้ำกลับลอยตัวได้โดย
 ไม่เป็นอันตราย แต่อย่างไรก็ตาม ยิ่งกว่านั้น หลวงพ่อดโตยังได้แสดงปาฏิหาริย์ เมื่อวันที่ ๑๒

พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ กล่าวคือ องค์พระซึ่งเป็นทองสำริดกลับนิ้มเฉกเช่นเนื้อมนุษย์ จนเป็นข่าวสะพัดทั่วหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และชาวบ้านผู้เลื่อมใสศรัทธาจากทั่วทุกสารทิศพากันมาชมบารมี ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้อีกครั้ง ซึ่งนับเป็นเรื่องมหัศจรรย์ ทุกวันนี้ชาวบางพลีต่างศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์และบารมีของหลวงพ่อดโตที่คุ้มครองชาวบางพลีให้รอดปลอดภัย จากอัคคีภัยในขณะที่ชุมชนโดยรอบล้วนแต่ประสบอัคคีภัยมาแล้วทั้งสิ้น หลวงพ่อดโตจึงสถิตอยู่ในความเคารพบูชา และมวลมหาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปเสมอมา^{๑๐๒}

งานนมัสการองค์หลวงพ่อดโต

วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองหลวงพ่อดโต เพื่อพุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสกระทำการอันเป็นกุศล รับศีลรับพร ตลอดจนเป็นสิริมงคลให้กับตนเอง โดยจัดมีงานสมโภชอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี ดังนี้

๑. งานปิดทองพระพุทธรูปจำลอง และนมัสการหลวงพ่อดโต เริ่มวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ถึงวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๓ รวม ๓ วัน

๒. งานนมัสการและปิดทองหลวงพ่อดโต เริ่มวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ถึงวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๔ รวม ๓ วัน

๓. งานประเพณีรับบัวหรือโยนบัว และนมัสการหลวงพ่อดโต ในอดีตเริ่มงานในตอนเย็นของวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ตลอดลำน้ำลำโรงจะสนุกสนานครึกครื้น เต็มไปด้วยเสียงร้องรำทำเพลง และดนตรีนาขานชนิด ทั้งซอ ปี่ กระจับ โทณ รำมานา โหม่ง กรับ ฉิ่ง ฉาบ ชาวบ้านจะพายเรือไปตลอดคลอง ถือเป็นโอกาสเยี่ยมเยียนญาติสนิทมิตรสหาย เจ้าของบ้านจะแสดงมิตรไมตรีโดยเตรียมสำหรับคาวหวานอย่างดีไว้ต้อนรับ ต่อมาประเพณีนี้ได้เลือนหายไป จนเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘-๒๔๘๑ นายชั้น วรศิริ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอในขณะนั้น ได้รื้อฟื้นประเพณีรับบัวขึ้นมาใหม่ โดยกำหนดให้เริ่มงานตั้งแต่วันขึ้น ๑๑ ค่ำ จนถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ รวม ๔ วัน มีการประดับประดาตกแต่งเรือล่องมาตามลำน้ำลำโรง จากนั้นชาวบ้านที่เรืออยู่ทั้งสองฝั่งคลองก็พากันโยนดอกบัวของตนลงไปที่เรือแห่งหลวงพ่อดโต เพื่อเป็นการสักการบูชาและประกวัดพิษผักสวนครัวอีกด้วย

๔. งานทำบุญฉลองหลวงพ่อดโตแสดงปาฏิหาริย์เป็นองค์เนื้อนิ่ม วันวิสาขบูชา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี^{๑๐๓}

อภินิหารและความศักดิ์แห่งองค์หลวงพ่อดโต

อัศจรรย์เสียงสวดมนต์ในคืน ๑๕ ค่ำ : หลังจากที่ตั้งองค์หลวงพ่อดโตได้ถูกอาราธนาขึ้นจากน้ำมาประดิษฐานเป็นมิ่งขวัญชาวบางพลีแล้วนั้น ก็ได้เกิดฤทธาภินิหารอันเกิดจากความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อดโต ให้ผู้ศรัทธาและประชาชนได้พบเห็นกันอยู่บ่อยครั้ง ดังเช่นครั้งที่องค์หลวงพ่อดโตยังคงประดิษฐานอยู่ในวิหารเก่า ในบางวันที่เป็นวันพระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ขณะเวลาค่ำคืนผู้คนละแวกนั้นมักจะได้ยินเสียงพิมพ์คำอยู่ในวิหารคล้ายเสียงสวดมนต์ ครั้นเมื่อเข้าไปดูก็ไม่พบเห็นผู้ใดอยู่ในนั้นเลย นอกจากพระพุทธรูปองค์หลวงพ่อดโตที่ประดิษฐานอยู่ ด้วยพระพักตร์อ่อนโอนและแย้มพระโอษฐ์อย่างผ่องใส จนผู้คนที่พบเห็นเข้าไปดูเกิดความศรัทธาและอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง

^{๑๐๒}อ้างแล้ว, พระมหาวิเชียร สิริวฑฒโน, ทำเนียบชมรมโสทรสัมพันธ์ ๒๕๔๐, หน้า ๙๕ - ๙๙.

^{๑๐๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

พระภิกษุชราภิรมานาม : กล่าวขานกันว่าในบางคราวพระภิกษุและสามเณรในวัดบางพลีใหญ่ใน มักจะพบเห็นพระภิกษุชรา ห่มจีวรเก่าคร่ำคร่า ในมือถือไม้เท้าเดินออกมาจากวิหาร และยื่นสบนึ่งทำสมาธิอยู่หน้าวิหารนั่นเอง ผู้พบเห็นต่างพากันประหลาดใจว่าเป็นพระภิกษุมาจากที่ใด จึงรวมตัวกันมาดู และหลังจากนั้นพระภิกษุชรารูปนั้นก็เดินหายไปในวิหารขององค์หลวงพ่อดั้นนั่นเอง

ชายชราผู้สง่างาม : บางครั้งจะมีผู้เห็นเป็นชายชรา รูปร่างสง่างาม น้าเกรงขาม มีรัศมีเปล่งปลั่งรอบกาย นุ่งขาวห่มขาว เข้ามากราบนมัสการองค์หลวงพ่อดั้น แล้วก็หายตัวไปต่อพระพักตร์ของท่าน ผู้ที่ได้พบเห็นก็มักจะปลื้มปิติต่อภาพที่เห็นนั้นอยู่เสมอมา

ปลาตะเพียนเงิน ปลาตะเพียนทองนำโชค : มีสระน้ำขนาดเล็กอยู่บริเวณข้างวิหารในบางคราว มักจะมีผู้พบเห็นปลาเงินปลาทอง หรือปลาตะเพียนเงินปลาตะเพียนทองขนาดใหญ่ ๒ ตัว ปรากฏให้เห็นลอยเล่นน้ำคู่กันอยู่ในสระนั้น ซึ่งอันที่จริงแล้วสระน้ำนั้นไม่เคยมีปลาตะเพียนมาก่อนเลย ด้วยนิมิตอันดีนี้ทางวัดบางพลีใหญ่ในจึงได้จัดทำปลาตะเพียนเงินปลาตะเพียนทองไว้สำหรับร้านค้า และบ้านเรือน เพื่อนำไปสักการบูชาประสบผลอย่างดียิ่งในการประกอบสัมมาอาชีพ การค้าขาย และโชคลาภ ประชาชนที่ศรัทธาจึงถือว่าปลาตะเพียนเงินปลาตะเพียนทองคู่นี้ เป็นปลาคู่บารมีของหลวงพ่อดั้นด้วย จึงมีผู้คนต่างนำไปบูชามากมายจนประสบผลกำไรอย่างล้นหลาม

นางไม้ต้นพิกุลรำไร กราบลาองค์หลวงพ่อดั้น : เดิมก่อนนั้นหลวงพ่อดั้นประดิษฐานอยู่ในวิหารเก่าของวัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งมีลักษณะเก่าแก่และทรุดโทรมลงไปมาก เนื่องจากก่อสร้างมาเป็นเวลายาวนาน ทางวัดและพุทธศาสนิกชนจึงพร้อมใจกันสร้างอุโบสถหลังใหม่ถวายองค์หลวงพ่อดั้น ขณะที่ทำการก่อสร้างได้รื้อวิหารหลังเก่าออกเสีย จึงอาราธนาชะล่องค์หลวงพ่อดั้นมาประดิษฐานอยู่ที่ศาลาชั่วคราว และได้ตัดต้นพิกุลหน้าวิหาร ซึ่งมีขนาดใหญ่ประมาณ ๓ คนโอบออกเสีย เพราะเห็นว่าไม้ลักษณะต้นที่ใหญ่โตและเกาะบริเวณที่จะสร้างอุโบสถใหม่ หลังจากนั้นในคืนวันหนึ่งบริเวณพื้นเบื้องหน้าทางหลวงพ่อดั้น ๒ ศอกเศษ ได้ปรากฏว่ามีรอยมือร้อยเท้าแสดงท่าคุกเข่ากราบหลวงพ่อดั้นไม่ปรากฏรอยเท้าตอนเดินเข้ามา มีเพียงแต่รอยเท้าตอนเดินกลับไปเท่านั้น เช้าวันรุ่งขึ้น ผู้คนต่างโจษจันอย่างอื้ออึงเป็นการใหญ่ ท่านผู้เฒ่าบางท่านให้ความเห็นว่าเป็นรอยมือร้อยเท้าของนางไม้ต้นพิกุลที่มากกราบลาหลวงพ่อดั้น ซึ่งผู้ที่อยู่เฝ้าองค์หลวงพ่อดั้นที่ศาลาในคืนนั้นได้กล่าวว่าตนเองได้กลิ่นหอมของดอกพิกุลมากมาย จึงผงกศีรษะขึ้นดูแล้วได้เห็นหญิงสาวสวยมีผมยาวจรดบั้นเอง นุ่งผ้าห่มสไบ คล้ายกลีบดอกจำปามารำให้กราบลาหลวงพ่อดั้น เมื่อกราบลาหลวงพ่อดั้นแล้วก็เดินรำให้ลงบันไดไป และแสดงอภินิหารฝากรอยมือร้อยเท้าปรากฏไว้ ให้เห็นต้นพิกุลนี้หลังจากที่ได้ตัดแล้ว ต่อมาภายหลังได้แกะสลักเป็นรูป “พระสังกัจจายน์” โดยหลวงปู่วัน วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ประดิษฐานหน้าวิหารหลังเล็กข้างอุโบสถ พระสังกัจจายน์ที่แกะด้วยต้นพิกุล มีชื่อเสียงมากในทางโชคลาภ จนเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป

รักษาโรคด้วยน้ำมันต่องค์หลวงพ่อดั้น : นอกจากนั้น หลวงพ่อดั้นยังได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เจ็บป่วยทั้งหลายที่มาบอกเล่าบนบาน กราบนมัสการองค์หลวงพ่อดั้น บางท่านได้นำน้ำมันต่องค์หลวงพ่อดั้นไปเพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นกำลังใจในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และได้ปรากฏว่าโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นนั้นกลับหายวันหายคืน

อาราธนาองค์หลวงพ่อดั้นเข้าอุโบสถใหม่ไม่ได้ ในพุทธศักราช ๒๔๙๕ : ในครั้งเมื่อก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่นั้น เหล่าบรรดาช่างก่อสร้างได้ทำการประมาณองค์หลวงพ่อดั้นกับขนาดของ

ประตู ซึ่งมีขนาดกว้างกว่าองค์หลวงพ่อดีประมาณ ๕ นิ้ว ซึ่งสามารถอาราธนาองค์หลวงพ่อดีเข้าไปประดิษฐานในอุโบสถหลังใหม่ได้อย่างสะดวก แต่ครั้งเมื่อถึงเวลาอุโบสถแล้วเสร็จจริงปรากฏการณ์น่าประหลาดใจก็บังเกิดขึ้น องค์หลวงพ่อดีใหญ่กว่าช่องประตูมาก จะทำอย่างไรก็ไม่สามารถอาราธนาผ่านประตูเข้าไปได้ คณะกรรมการวัดและพุทธศาสนิกชนทั้งหลายให้ความเห็นว่าต้องทุบช่องประตูออกให้กว้างขึ้นกว่าเดิม เมื่ออาราธนาองค์หลวงพ่อดีเข้าไปแล้ว จึงทำประตูกันใหม่ แต่บางคนให้ความเห็นว่าหลวงพ่อดีจะแสดงอภินิหารบารมีให้ทุกคนได้อัจฉริยะใจ โดยพระครูพิศาลสมวัฒน์ (หลวงพ่อม้วน สุเมธ งามขำ) เจ้าอาวาสในสมัยนั้น จึงพร้อมใจกันจัดรูปเทียนบูชาอธิษฐานของให้องค์หลวงพ่อดีชะลอผ่านเข้าประตูอุโบสถได้ เพื่อเป็นมิ่งขวัญคุ้มครองชาวบางพลีสืบไป เมื่อเสร็จจากอธิษฐานแล้วก็อาราธนาหลวงพ่อดีเข้าสู่ประตูอุโบสถใหม่ คราวนี้ทุกคนก็ต้องแปลกใจที่องค์หลวงพ่อดีผ่านประตูอุโบสถได้อย่างง่ายดาย โดยมีช่องว่างระหว่างองค์หลวงพ่อดีกับประตูอุโบสถเสียอีก นับว่าเป็นเรื่องราวที่น่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่งกับความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อดีที่ปรากฏให้ผู้มีศรัทธาได้พบเห็นกันอยู่เนืองๆ^{๑๐๔}

เมื่อพิจารณาคคุณค่าขององค์หลวงพ่อดี จำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสังคม เป็นที่ระลึกถึงแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธานุสสติ เป็นที่พึ่งของผู้ประสบทุกข์ทั้งทางกาย ทางใจ ผู้มาทำบุญขอพรตั้งจิตอธิษฐานจะได้รับผลสมความปรารถนา ๒) ด้านวัฒนธรรม มีงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อดีประจำปี ๓) ด้านเศรษฐกิจ มีประชาชนเดินทางมานมัสการหลวงพ่อดีเป็นประจำ ทำให้มีผลต่อการค้าขายของประชาชนในบริเวณวัดและเส้นทางถนนเดินทางมาวัด

๒.๕.๔ หลวงพ่อบ้านแหลม วัดเพชรสมุท

หลวงพ่อบ้านแหลม ประดิษฐานอยู่ ณ วัดเพชรสมุท วรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอมือสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ก่อนที่จะทราบประวัติหลวงพ่อบ้านแหลม ขอนำประวัติวัดเพชรสมุทให้ได้ทราบก่อน ดังนี้

ประวัติ วัดเพชรสมุท วรวิหาร (วัดบ้านแหลม)

วัดบ้านแหลม หรือ วัดเพชรสมุท วรวิหาร ตั้งอยู่ในตัวเมือง เดิมชื่อวัดศรีจำปา เป็นวัดสำคัญที่สุดของจังหวัด ตามพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๗ พม่ายกทัพเข้ามาตีเมืองเพชรบุรี แต่กองทัพของกรุงศรีอยุธยา ได้ยกทัพมาช่วยรักษาเมืองไว้ได้ชาวบ้านแหลมในเขตเมืองเพชรบุรีได้อพยพหนีพม่ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลแม่กลอง เหนือวัดศรีจำปาขึ้นไป และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านแหลม” ตามชื่อบ้านเดิมของตนในเมืองเพชร ได้ช่วยกันบูรณะวัดศรีจำปาแล้วเรียกว่า “วัดบ้านแหลม” ชาวบ้านแหลมนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวประมง คราวหนึ่งได้ออกไปลากอวน ในอ่าวแม่กลอง ได้พระพุทธรูปติดอวนขึ้นมา ๒ องค์ องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปนั่ง อีกองค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปยืน สำหรับพระพุทธรูป นั่งได้นำไปประดิษฐานไว้ที่วัดเขาตะเครา จังหวัดเพชรบุรี สำหรับพระพุทธรูปยืนอุ้มบาตร สูงประมาณ ๑๖๗ เซนติเมตร แต่บาตรนั้นสูญหายไปไหนเลย ได้นำไปประดิษฐานไว้ที่วัดบ้านแหลม เรียกว่า “หลวงพ่อบ้านแหลม” มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีอภินิหารเป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวบ้านทั่วไป

^{๑๐๔}อ้างแล้ว, พระมหาวิเชียร สิริวิฑฒโน, ทำเนียบชมรมโสธรสัมพันธ์ ๒๕๔๐, หน้า ๑๐๒ - ๑๐๖.

วัดบ้านแหลมซึ่งแต่เดิมเป็นวัดเล็กๆ ที่ทรุดโทรมก็กลับเจริญขึ้นเป็นวัดใหญ่ เพราะมีผู้คนมาทำบุญ และนมัสการหลวงพ่อบ้านแหลมกันอยู่เรื่อยๆ ต่อมาวัดนี้ได้รับการยกฐานะ ขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นวรวิหาร ได้รับพระราชทานนามว่า “วัดเพชรสมุทรวรวิหาร” สำหรับบาตรของหลวงพ่อบ้านแหลมนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ได้ถวายบาตรไว้ให้บาตรหนึ่ง เป็นบาตรแก้ว สีนํ้าเงิน ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ภายในบริเวณวัดเพชรสมุทรวรวิหารยังมีพิพิธภัณฑสถานจัดแสดง พระพุทธรูป และพระเครื่องสมัยต่างๆ โบราณวัตถุเครื่องลายคราม และธรรมมาศน์บุษบก สมัยกรุงศรีอยุธยาไว้ให้ชม^{๑๐๕}

ประวัติ หลวงพ่อบ้านแหลม

วัดบ้านแหลม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระอารามหลวง มีนามพระราชทานว่า วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๙๘ ตั้งอยู่ ณ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม มีพระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ เรียกกันว่า หลวงพ่อบ้านแหลม ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์และพุทธานุภาพเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว พุทธศาสนิกชนจึงให้ความเคารพ สักการบูชาและไปนมัสการกันอย่างเนืองแน่น

หลวงพ่อบ้านแหลม ทางกรมศิลปากร ได้จดทะเบียนไว้เป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ เมื่อปี พุทธศักราช ๒๔๙๖ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ อิริยาบถยืนปางอุ้มบาตร ภายในองค์พระโปร่ง ขนาดสูงตั้งแต่ปลายนิ้วพระบาทถึงยอดพระเกตุมาลาประมาณ ๑๗๐ เซนติเมตร ประดิษฐานทำยืนอยู่บนแท่น มีพุทธลักษณะเป็นศิลปะตามสมัยสุโขทัยตอนปลายจนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น มีลักษณะพิเศษ คือ พระพักตร์ตรงตาม อ่อนช้อยราวกับเทพบุตรก็ไม่ปาน บ้างกล่าวว่ามีเทวดาบนชั้นฟ้าเสด็จลงมาสิงสถิตปกปักรักษาองค์หลวงพ่อบ้านแหลมให้กลายเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ ส่วนพระหัตถ์เป็นคนละชิ้นกับบาททำให้สามารถถอดออกประกอบได้ พระบาทไม่สวมฉลอง พระบาทแบบพระพุทธรูปทรงเครื่องที่เรียกว่าพระโพธิสัตว์สมัยอยุธยา พระเกตุมาลาเป็นเปลวเพลิงแบบพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย สันนิษฐานว่าพาดยาวลงมาถึงพระชงฆ์ จีวรทำแผ่นเป็นแผ่นแฉงอยู่เบื้องหลัง แท่นฐานรองพระบาทนั้น ตอนบนทำเป็นรูปดอกบัวบานรองรับพระบาท ตอนล่างทำเป็นฐานย่อมุมสิบสอง เป็นรูปฐานพระเจดีย์ ล่างสุดทำเป็นฐานเท้าสิงห์มีลวดลายวิจิตรบรรจง เมื่อทรงเครื่องเต็มยศ กล่าวคือ สวมสายสะพายพาดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมมาจุลจอมเกล้าวิเศษ คาดรัดประคดปักดินเงิน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานถวายเป็นพุทธานุชา บาตรแก้วสีนํ้าเงิน สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ประทานถวายไว้ เวลานี้ทั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รัดประคด และบาตรแก้ว ทางวัดเก็บรักษาเป็นอย่างดีไว้ในพระอุโบสถนั่นเอง

ตามจารึกโบราณที่ได้กล่าวกันไว้ว่า หลวงพ่อบ้านแหลมได้ลอยนํ้ามาจากทางภาคเหนือพร้อมกัน ๓ องค์พี่น้อง แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้ปรากฏตลอดลำนํ้าเจ้าพระยา ไม่ว่าจะลอยผ่านไป ตามคิ่งนํ้าใดๆ ก็ไม่สามารถมีผู้มีบุญญาธิการอาราธนาให้ขึ้นจากนํ้าได้ ต่อมาองค์หนึ่งได้ขึ้นประดิษฐานที่วัดโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา นามว่า หลวงพ่อโสธร องค์หนึ่งขึ้นประดิษฐานที่วัดบางพลีใหญ่ใน

^{๑๐๕}<http://www.painaidii.com/business/135826/wat-phet-samut-woravihan-75000/lang/thTh/> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

จังหวัดสมุทรปราการ นามว่า หลวงพ่อโต จนกระทั่งในที่สุดหลวงพ่อบ้านแหลมก็ได้มาประดิษฐานเป็นมิ่งขวัญชาวสมุทรสงครามอยู่ในพระอุโบสถวัดบ้านแหลมตราบจนทุกวันนี้^{๑๐๖}

เมื่อพิจารณาคุณค่าขององค์หลวงบ้านแหลม จำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสังคม เป็นที่ระลึกถึงแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธานุสสติ เป็นที่พึ่งของผู้ประสบทุกข์ทั้งทางกายทางใจ ผู้มาทำบุญขอพรตั้งจิตอธิษฐานจะได้รับผลสมความปรารถนา ๒) ด้านวัฒนธรรม มีงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อบ้านแหลมประจำปี ๓) ด้านเศรษฐกิจ มีประชาชนเดินทางมานมัสการหลวงพ่อบ้านแหลมเป็นประจำ ทำให้มีผลต่อการค้าขายของประชาชนในบริเวณวัดและเส้นทางถนนเดินทางมาวัด

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนากานต์ วิเศษภัย^{๑๐๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ : การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสาน” ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ในภาคอีสาน พบว่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในภาคอีสานสร้างขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 1180-พ.ศ. 2350 การสร้างวัดนั้นคาดว่าสร้างขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 1180-พ.ศ. 2376 พร้อมกับการสร้างหมู่บ้าน โดยมีพระภิกษุ เป็นผู้คิดสร้างวัด สภาพปัจจุบันและปัญหาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ พบว่า ปัจจุบันบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีพิธีกรรมคือ พระสงฆ์ พราหมณ์ ประชาชน สถานที่จัดงานคือวัด มีวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดงานได้รับการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณจากประชาชน ภาครัฐและเอกชน ในงานประเพณีมีขนบของงาน กำหนดฤดูในการจัดงาน และวิธีการขั้นตอนในการจัดประเพณีพิธีกรรม ปัญหาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในภาคอีสานพบว่า พระสงฆ์ คณะกรรมการวัดคณะกรรมการชุมชน มีน้อยไม่เพียงพอกับการดูแลและดำเนินกิจกรรมประเพณีพิธีกรรม ด้านสถานที่มีบริเวณคับแคบ ด้านทุนไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เครื่องมือเครื่องใช้มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้เคารพนับถือศรัทธาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เชื่อว่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ให้โชคลาภ ความปลอดภัย หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ แคล้วคลาดปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ให้ความอุดมสมบูรณ์ บุตรธิดา และตำแหน่งหน้าที่การงาน การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ในภาคอีสาน ด้านศักยภาพการจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจพบว่าพระพุทธรูปแบบปางมารวิชัยและปางห้ามสมุทร พุทธศิลป์มีลักษณะเป็นแบบล้านช้าง การจัดประเพณีพิธีกรรมสงฆ์พระและนมัสการพระ มีการตักบาตรประจำวันเกิดตักบาตรร้อยแปด ตักบาตรประจำเดือนเกิด การเสี่ยงทายเสี่ยงโชค บูชาวัตถุมงคล เพื่อ

^{๑๐๖} อุดมรัตน์ ผู้จินดา, ยิ่งพิศ ยิ่งเจริญ ๒ วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง, หน้า ๑๑๔ - ๑๑๕.

^{๑๐๗} ชนากานต์ วิเศษภัย, พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ : การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสาน, ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

ความเป็นสิริมงคล บริเวณรอบวัดและในวัดมีทิวทัศน์ธรรมชาติสวยงาม มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยืนต้นมีโต๊ะ ม้านั่ง สำหรับนั่งพักผ่อน รอบพระพุทธรูปมีการจัดอย่างเป็นระเบียบ พระสงฆ์สามเณร มีหน้าที่รับสังฆทาน ทำพิธีบำ-บณ ให้ศีล-พร รดน้ำมนต์ ส่วนชุมชนมีส่วนร่วมในการทำโรงทาน ทำความสะอาดและจัดสถานที่ และเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรม ศักยภาพการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีการแจกเอกสารแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ วัดพระพุทธรูป และชุมชน มีที่พักสำหรับพระสงฆ์ มีศาลา โต๊ะ เก้าอี้ นั่งพักผ่อนบริเวณใกล้เคียงมี โรงแรม ที่พัก รีสอร์ท สำหรับประชาชนทั่วไป มีการจัดห้องน้ำ-ห้องส้วม แยกชาย-หญิง มีอ่างล้างหน้า-ล้างมือ ผ้าเช็ดมือ รองเท้าเปลี่ยนเข้าห้องน้ำ-ห้องส้วม มีห้องน้ำ-ห้องส้วมสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ อาคารสถานที่อย่างเป็นสัดส่วน มีร้านจำหน่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายของที่ระลึกวัตถุ มงคล มีบริเวณจอดรถกว้างขวาง

รอบทิศ ไวยสุศรี^{๑๐๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม” พบว่า คำว่า"พระเครื่อง"นั้น มาจากคำว่า"พระเครื่องราง" หมายถึง พระพุทธรูปองค์เล็กๆ ที่นับถือว่าเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันอันตราย โดยในสมัยเริ่มแรกนั้น ถูกสร้างขึ้นในลักษณะของพระพิมพ์ที่สร้างไว้เพื่อสืบอายุพระศาสนา แต่ไม่สามารถระบุชัดเจนได้ว่า ในประเทศไทยนั้น มีคติความเชื่อในการนำพระพิมพ์ต่างๆไปปลุกเสกสร้างเป็นพระเครื่องกันตั้งแต่สมัยใดการสร้างพระเครื่องให้ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักที่โบราณจารย์ได้วางเอาไว้นั้นมี กระบวนการในการสร้างที่ละเอียดซับซ้อนหลายขั้นตอน การบวงสรวงไหว้ครูบาอาจารย์เพื่อขอขงให้มีมาช่วยในการสร้างพระเครื่อง การปลุกเสกพระเครื่องด้วยการทำสมาธิภาวนาท่องมนต์คาถาต่างๆ ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ตามที่ต้องการพระเครื่องมีบทบาทอยู่ในวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยเป็นอย่างมาก บางคนบูชาพระเครื่องในฐานะเป็นเครื่องรางของขลังที่สามารถช่วยคุ้มครองป้องกันอันตราย พกพาไปไหนก็เป็นที่ยรักของผู้พบเห็น บางคนบูชาพระเครื่องในฐานะเป็นปูชนียวัตถุทางพระพุทธศาสนา เป็นอนุสสติ เป็นสัญลักษณ์ที่ระลึกไว้ให้ผู้ใช้พระเครื่องได้มีโอกาสกราบไหว้บูชาระลึกถึงพระรัตนตรัย บางคนก็บูชาพระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม

ไฉไลฤดี ยูวะศิริ และคณะ^{๑๐๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาสารัตถะตำนานพื้นบ้านล้านนาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจากเอกสารโบราณ” พบว่า ตำนานพระเจ้าเลียบโลก เป็นตำนานที่กล่าวถึงการเผยแผ่เข้ามาของพระพุทธศาสนาในล้านนา โดยกล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าเพื่อทรงประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระเกศาธาตุ พระพุทธรูปและทรงตรัสพยากรณ์ชื่อบ้านนามเมืองรวมถึงอนาคตของพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น มูลเหตุของการเขียนตำนานพระเจ้าเลียบโลกเป็นผลมาจากเหตุการณ์ วิวาทะเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ในล้านนาและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางศาสนาและสถาบันทางการเมือง โดยการกล่าวถึงภูมิสังคม

^{๑๐๘}รอบทิศ ไวยสุศรี, การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๐๙}ไฉไลฤดี ยูวะศิริ และคณะ, ศึกษาสารัตถะตำนานพื้นบ้านล้านนาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจากเอกสารโบราณ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

ทางศาสนา กล่าวคือการผนวกขอบเขตดินแดนทางการเมืองและศาสนาเข้าด้วยกัน ทำให้มีการเขียนตำนานและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนามากมาย ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ โดยได้มีการกล่าวถึงบรรทัดฐานทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม รวมทั้งการสอดแทรกคติชนวิทยาเกี่ยวกับการยอมรับและความขัดแย้งของความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาและจากการศึกษาตำนานพระเจ้าเสียบโลกทำให้พบว่า องค์ประกอบ ๓ ประการ กล่าวคือ ประการแรก พระธาตุเจดีย์และพระพุทธรูปเป็นถาวรวัตถุ เป็นศูนย์กลางของความเชื่อศรัทธา ประการที่สอง ตำนานเป็นเครื่องขัดเกลาศรัทธาและประการที่สาม ธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุเป็นเครื่องรักษาศรัทธาท้ายที่สุดคือการสร้างสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการเผยแพร่ศาสนา การสร้างประชาคมและการพัฒนาสังคมไปพร้อมกัน

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย^{๑๑๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ” พบว่า แนวคิดเรื่องการสร้างพระพุทธรูปและมีพัฒนาการมาจนปัจจุบันนั้นตามหลักฐานเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิเช่นพระไตรปิฎก อรรถกถาและตำราวิชาการต่างๆ ที่สืบค้นได้ ดังนี้

๑. ในคัมภีร์พระไตรปิฎกพบคำว่ารูปปฏิมา ส่วนในอรรถกถาพบคำว่าพระปฏิมาอยู่หลายที่แต่มีอยู่ที่หนึ่งมีความหมายที่คล้ายตามคำว่าSculpture หมายถึงประติมากรรมเช่นข้อความว่าเจดีย์ คือ พระปฏิมา [พระพุทธรูป] คำในวงเล็บนั้นมาในอรรถกถาซึ่งมีขึ้นภายหลังพระไตรปิฎกหลายร้อยปี ในช่วงที่พระพุทธโกศจารย์นั้นพระพุทธรูปในลังกาคงได้รับจากอินเดียต่างๆ แล้ว หรือในการทำสังคายนาแต่ละครั้งคงเพิ่มเติมภาษาร่วมสมัยในครั้งนั้นๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม คำว่ารูปปฏิมาและพระปฏิมาไม่ใช่พระพุทธรูปแต่เป็น พระเจดีย์คือรัศมีที่เสมอด้วยพระตถาคต แม้เพราะอรรถกถาทำให้เกิดความเคลือบแคลง ส่วนพระปฏิมาที่พบในที่ต่างๆ อีกหลายแห่งนั้นเป็นข้อความอุปมาบ้างเป็นรูปพระวรกายของพระพุทธเจ้าบ้างเช่น ตรีศกกับพระวัชกสิ หรือตรีศกต่างๆ ในอดีตชาติของพระองค์ก็ดี ของพระสาวกก็ดี ที่ทำความถึงเหตุการณ์ต่างๆ เช่น อานิสงส์การทำทานในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ มา

๒. ในเอกสารประวัติศาสตร์หลังพุทธปรินิพพานยืนยันตรงกันว่าพระพุทธรูปหรือพุทธศิลป์เรื่องการสร้างพระพุทธรูปนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในอินเดียสมัยคันธาระ โดยได้รับอิทธิพลจากการทำรูปปั้นเทพเจ้าของชาวกรีกที่เข้ามายึดครองบางส่วนของชมพูทวีปโดยกษัตริย์ชาวกรีกทรงพระนามว่าเมนันเดอร์หรือพระเจ้ามีลิทท์ผู้ทรงพระปรีชาในการปกครองและศาสนาแต่ภายหลังทรงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเพราะพระธรรมเทศนาของพระอรหันต์นาคเสน ดังนั้น พระเจ้ามีลิทท์จึงทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราชเช่น การสร้างถาวรวัตถุต่างๆ รวมทั้งพระพุทธรูปมากมาย ดังนั้นจึงเกิดมีพัฒนาการการทำพระพุทธรูปไว้สักการบูชากันมาผ่านยุคแล้วยุคเล่าจนได้แพร่หลายเข้ามาถึงประเทศไทยอาทิเช่นทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ตามลำดับ ตามเอกสารที่ได้สืบค้นแล้ว

^{๑๑๐}ประพันธ์ กุลวินิจฉัย, วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

สุรศิษฐ์ โรจนนันต์^{๑๑๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กรณีศึกษาการวิเคราะห์ความเสียหายของงานเชื่อมพระพุทธรูปทองเหลือง” พบว่า ลักษณะภายนอกของชิ้นงานเชื่อมมีบริเวณรอยเชื่อมไม่เต็มด้านราก โครงสร้างจุลภาคบริเวณรอยเชื่อมประกอบด้วยเฟสแอลฟา+บีตา รูพรุน และสารมลทิน ผลการวิเคราะห์ส่วนผสมทางเคมีพบว่า มีสารมลทินประกอบด้วยตะกั่ว เหล็ก อะลูมิเนียม และดีบุก ทำให้ความแข็งแรงบริเวณรอยเชื่อมมีค่าน้อยที่สุด ส่งผลให้ความต้านทานแรงดึงสูงสุดมีค่าลดลง ค่าร้อยละการยึดตัวของชิ้นงานเชื่อมลดลง ชิ้นงานขาดออกจากกันบริเวณรอยเชื่อม ลักษณะผิวการแตกหักของรอยเชื่อมเป็นการแตกแบบเหนียว สรุปได้ว่าการมีรอยเชื่อมไม่เต็มด้านราก มีรูพรุนและมีสารมลทินมาก เป็นสาเหตุของการเสียหาย ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมงานเชื่อมทองเหลือง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันการเสียหายต่อไป

โชติมา จตุรวงศ์ และคณะ^{๑๑๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมในศาสนสถานและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์” พบว่า ปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นภายในเขตโบราณสถานและศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากการที่ผู้ดูแลพื้นที่ดังกล่าวขาดความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์และความสำคัญของพื้นที่ จึงนำไปสู่การก่อสร้างเพิ่มเติมและรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้ครอบครอง จึงควรมีแนวทางแก้ไขให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยชี้ให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญ และร่วมกันมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จนนำไปสู่การปฏิรูปการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกต้องในที่สุด

จันทน์นิภา ดวงวิไล^{๑๑๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม” พบว่า ตำนานพระพุทธรูปเป็นเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กล่าวถึงประวัติความเป็นมา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญที่ประดิษฐานอยู่ในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ซึ่งคนในชุมชนให้ความเคารพศรัทธาและเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูปนอกจากจะสื่อความหมายทางวัฒนธรรมแล้ว พระพุทธรูปยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนชายแดนไทย-ลาว อีกทั้งยังสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมพุทธศาสนาในชุมชนอุษาคเนย์ วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในตำนานพระพุทธรูปที่ปรากฏในบริเวณชุมชนชายแดนไทย-ลาว ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ตำนานพระพุทธรูปทั้งที่เป็นข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูล มุขปาฐะ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยา

^{๑๑๑}สุรศิษฐ์ โรจนนันต์, กรณีศึกษาการวิเคราะห์ความเสียหายของงานเชื่อมพระพุทธรูปทองเหลือง, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๑๑๒}โชติมา จตุรวงศ์ และคณะ, การบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมในศาสนสถานและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์, รายงานการวิจัย, (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๑๑๓}จันทน์นิภา ดวงวิไล, ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

โดยใช้แนวคิดหลักคือ แนวคิดเรื่องภาษาของตำนานปรัมปราและเรื่องเล่า (Mythical Language and Narrative) แนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม (the Interpretation of Cultures) และ แนวคิด เรื่องชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

อรวัฒน์ ชินพันธ์^{๑๑๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการแสดงละครรำแก้บนประกอบพิธีกรรมความเชื่อ : กรณีการแสดงที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า วัดบ้านแหลมหรือวัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นวัดที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบ้านแหลม อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงมีประชาชนให้ความเคารพบูชาเป็นอย่างมาก รวมถึงการขนานศาลกล่าวขอพรกราบไหว้เป็นประจำด้วยดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องสังเวद्यต่าง ๆ และละครรำแก้บนหรือละครแก้บน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของคณะละครรำแก้บนที่วัดบ้านแหลมที่มีชื่อเสียงและมีการบริหารจัดการแสดง เพื่อแก้บนที่วัดบ้านแหลมเป็นประจำจนถึงปัจจุบัน คือ คณะ ส. สงวนศรี บรรยายศิลป์ เดิมใช้ชื่อคณะว่า คณะแม่ห่อ วัดปากน้ำ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นคณะละครรำแก้บนที่เก่าแก่ที่สุด สถานที่ตั้งอยู่เขตตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นคณะละครแก้บนที่เจ้าคณะสงฆ์วัดปากน้ำเป็นผู้ตั้งชื่อคณะ ส่วนคณะ ส. ลูกเพชรพินิจ นาฏศิลป์ เป็นคณะละครรำแก้บนที่มีสถานที่ตั้งคณะอยู่เขตตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ก่อตั้งคณะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ และคณะศรีสมปอง บันเทิง เป็นคณะที่ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙ สถานที่ตั้งคณะอยู่ที่ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยเจ้าของคณะและผู้แสดงทั้ง ๓ คณะเป็นคนจังหวัดสมุทรสงครามโดยกำเนิด ซึ่งแต่ละคณะได้รับการสืบทอดจากมารดาหรือทางสายเลือดในเรื่องศิลปะการแสดงละครรำแก้บนและขั้นตอนของการจัดพิธีการแก้บนให้แก่ผู้ที่มาว่าจ้างหรือเจ้าภาพได้อย่างครบถ้วน

^{๑๑๔}อรวัฒน์ ชินพันธ์, รูปแบบการแสดงละครรำแก้บนประกอบพิธีกรรมความเชื่อ : กรณีการแสดงที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ผู้วิจัยทำการสำรวจ พระพุทธรูปมีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา มีคุณค่าและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ที่มีข้อมูลหลักฐานและความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเข้าข่ายของความเป็นพระพุทธรูปสำคัญ คัดเลือกได้พระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ประกอบด้วย หลวงพ่อโสธร, หลวงพ่อวัดไร่ขิง, หลวงพ่อโต, หลวงพ่อบ้านแหลม เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยเป็นการลงพื้นที่ศึกษาแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยเป็นการวิจัย ๒ รูปแบบ ดังนี้

๓.๑.๑ ข้อมูลเชิงเอกสาร

สำหรับการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) นั้น โดยเบื้องต้นทางผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการศึกษา ตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๑.๒ ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการสัมภาษณ์นั้น ในการกำหนดกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้มีกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้แบบ

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างลักษณะเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัย (methodology) ที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นเจ้าของอาสา ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ โดยลงพื้นที่ ๔ แห่ง ซึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

สำหรับการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยโดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายไว้ คือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับหัวข้อการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๑๗ รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยดำเนินการกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาการศึกษา จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือการสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเองเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษานี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ประกอบด้วย หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๑๗ รูป/คน ดังต่อไปนี้

๑. พระราชเสนาบดี เจ้าอาวาสวัดใหญ่บางพลีใน พระอารามหลวง จังหวัดสมุทรปราการ
๒. พระราชภาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร รองเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา
๓. พระครูสมุทรวิชานันตโร วัดเพชรสมุท วรวิหาร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๔. พระครูสมุทรวิชารัตน วัดเพชรสมุท วรวิหาร เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๕. พระครูปฐมธีรวัฒน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

๖. พระมหาสมพร สมส่วโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม
๗. พระมหาพลพิพัฒน์ ฐิตวิริโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
๘. พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีพิโล วัดศรีวนาราม จังหวัดสมุทรสาคร
๙. คุณสุทธิรักษ์ หนูฉิ่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๐. คุณชาคริต ปริกพัตร์ เจ้าหน้าที่วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม
๑๑. คุณไพสม สายหยุด ชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๒. คุณธนภุต เทพอำนวยผล ศิษย์เก่าวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๓. คุณมยุรี ธนธูปณานนท์ เจ้าหน้าที่สำนักงานหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๑๔. คุณดารุณี สีหาบุตร ผู้ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดำ วัดบางพลีใหญ่ใน
๑๕. คุณสิทธิกร พันศิริ ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๑๖. คุณวารุณี กราบตุ้ม ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๑๗. คุณวิลาวรรณ กันธิยาธา ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก และการศึกษาจากข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น (Unobtrusive Research) โดยลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ กำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้แก่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าโดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้างในการสัมภาษณ์

การตั้งคำถามในแบบสัมภาษณ์สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๔ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและปัญญาในสังคมไทย

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจาก Internet ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา บทความ วารสารวิชาการ สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Internet) และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

๒.๑ ผู้วิจัยได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๒.๒ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการบันทึกเสียง

๒.๓ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

๒. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลออกมาในลักษณะของการพรรณนาซึ่งนำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทยต่อไป

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ผู้วิจัยทำการสำรวจ พระพุทธรูปมีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา มีคุณค่าและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ที่มีข้อมูลหลักฐานและความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเข้าข่ายของความเป็นพระพุทธรูปสำคัญ คัดเลือกได้พระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ประกอบด้วย หลวงพ่อโสธร, หลวงพ่อวัดไร่ขิง, หลวงพ่อโต, หลวงพ่อบ้านแหลม เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น ๕ ส่วน ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยเป็นการลงพื้นที่ศึกษาแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยเป็นการวิจัย ๒ รูปแบบ ดังนี้

๓.๑.๑ ข้อมูลเชิงเอกสาร

สำหรับการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) นั้น โดยเบื้องต้นทางผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการศึกษา ตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๑.๒ ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการสัมภาษณ์นั้น ในการกำหนด

กระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้มีกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างลักษณะเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัย (methodology) ที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นเจ้าของอาสา ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ โดยลงพื้นที่ ๔ แห่ง ซึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

สำหรับการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยโดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายไว้ คือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับหัวข้อการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๑๗ รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย โดยดำเนินการกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาการศึกษา จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือการสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเองเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ ๔ องค์ ประกอบด้วย หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน ๑๗ รูป/คน ดังต่อไปนี้

๑. พระราชเสนาบดี เจ้าอาวาสวัดใหญ่บางพลีใน พระอารามหลวง จังหวัดสมุทรปราการ
๒. พระราชภาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร รองเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา
๓. พระครูสมุทรวิชานันต์ วัดเพชรสมุท วรวิหาร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๔. พระครูสมุทรวิชารักษ์ วัดเพชรสมุท วรวิหาร เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๕. พระครูปฐมธีรวัฒน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๖. พระมหาสมพร สมส่วโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม
๗. พระมหาพลพิพัฒน์ ฐิตวีริโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
๘. พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีพิโล วัดศรีวนาราม จังหวัดสมุทรสาคร
๙. คุณสุทธิรักษ์ หนูฉิ่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๐. คุณชาคริต ปริกพัตร์ เจ้าหน้าที่วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม
๑๑. คุณไพสม สายหยุด ชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๒. คุณธนภฤต เทพอำนวยผล ศิษย์เก่าวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๓. คุณมยุรี ธนธูปณานนท์ เจ้าหน้าที่สำนักงานหลวงพ่อดาวไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๑๔. คุณดารุณี สีหาบุตร ผู้ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดาวไร่ขิง วัดบางพลีใหญ่ใน
๑๕. คุณสิทธิกร พันศิริ ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดาวไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๑๖. คุณวารุณี กราบตุ้ม ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดาวไร่ขิง จังหวัดนครปฐม
๑๗. คุณวิลาวรรณ กันธิยาธา ประชาชนผู้มานมัสการหลวงพ่อดาวไร่ขิง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก และการศึกษาจากข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น (Unobtrusive Research) โดยลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ กำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้แก่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าโดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้างในการสัมภาษณ์

การตั้งคำถามในแบบสัมภาษณ์สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๔ ตอนดังนี้

- ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับการพัฒนาจิตใจ และปัญญาในสังคมไทย

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจาก Internet ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา บทความ วารสารวิชาการ สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Internet) และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

๒.๑ ผู้วิจัยได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๒.๒ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการบันทึกเสียง

๒.๓ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

๒. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลออกมาในลักษณะของการพรรณนาซึ่งนำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทยต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น ๔ ตอน ดังนี้

- ๔.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๔.๒ คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๔.๓ การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
- ๔.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

๔.๑.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธร

แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธรโดยความเชื่อส่วนตัวแล้ว เป็นเรื่องของความเดือดร้อนของปวงชนคนทั่วไป เมื่อหาเหตุผล วิธีการแก้ไขแล้วยังไม่สำเร็จ และเมื่อได้ข่าวว่า มีหลวงพ่อโสธรซึ่งอยู่ที่แปดริ้ว เป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์ ใครไปกราบไหว้ ไปบน ก็ประสบความสำเร็จ นี่คือการเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนที่มีต่อองค์หลวงพ่อโสธร และก็มีกรบอกรกล่าวต่อๆ กันมา เมื่อมีความเดือดร้อน ก็มาพึ่ง มาขอพรหลวงพ่อโสธรให้ประสบความสำเร็จ และเมื่อประสบความสำเร็จก็จะมาที่การให้คำมั่นสัญญา หรือสิ่งที่ได้บนบานไว้ ก็ต้องมาแก้บน นี่คือการเชื่อตามแนวคิดของอาตมา บางคนทำงาน และมีการโยกย้ายตำแหน่ง ซึ่งอาจจะต้องอยู่ห่างไกลจากครอบครัว ก็มาขอพรหลวงพ่อโสธร อย่าให้ได้ถูกย้ายไปที่อื่นไกล ๆ เพื่อที่จะได้อยู่ใกล้ๆ กับพ่อแม่ หรือไม่ไกลบ้าน นี่คือการที่บุคคลที่มาขอพรหลวงพ่อโสธร บางคนก็มาขอพรเรื่องขอให้เลื่อนตำแหน่ง ขอมหาหลายปีก็สำเร็จ ก็มาขอพรหลวงพ่อแล้ว มีความเชื่อว่า มีลูกยาก แต่งงานมาแล้วหลายปีก็ไม่มีลูก แล้วก็มาขอพรหลวงพ่อ ขอให้ได้บุตร ขอให้ได้ลูก ก็ได้ตั้งใจ^๑

เชื่อว่าหลวงพ่อโสธรเป็นพระพุทธรูปพิเศษ เพราะว่ามีประชาชนทั่วประเทศต่างก็มากราบไหว้สักการะ ถ้าเป็นจังหวัดฉะเชิงเทราก็ต้องนึกถึงหลวงพ่อโสธร^๒ จากที่ได้ยินได้ฟังมา เดิมทีหลวงพ่อโสธรเป็นไม้ และต่อมามีการโบกปูนทับขึ้นมา ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธร โดยส่วนตัวแล้ว เมื่อออกนอกบ้านต้องมีเหรียญหลวงพ่อโสธรติดตัวตลอดเวลา ซึ่งเป็นมาตั้งแต่สมัยเด็กๆ แล้ว ตั้งแต่จำ

^๑สัมภาษณ์ พระราชภาวนาพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร รองเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์นายสุทธิรักษ์ หนูฉิ่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

ความได้ ก็จะมีเหรียญอาร์มหลวงพ่อโสธร รุ่นปี ๒๕๑๔ แขนงจनोंคพระสิริ ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่ และ
ก็เวลาออกไปไหนมาไหนก็ต้องพกหลวงพ่อโสธรอยู่เป็นประจำ ซึ่งหากวันไหนไม่ได้แขวน หรือพกหลวง
พ่อโสธรออกจากบ้าน ก็จะมีรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ ซึ่งเราก็อุ่นใจอย่างหนึ่งที่มีหลวงพ่อโสธรติดตัวไว้ และ
ความเชื่อที่สำคัญๆ คือ การบนบานศาลกล่าว การขอลูก และห้ามบนเรื่องเภทภัยทหาร เพราะโดยสถิติ
ที่ผ่านมา คนแถวบ้าน ๑๐ คน ไปเกณฑ์ทหาร ปรากฏว่าติดทหารหมดทั้ง ๑๐ คน เพราะไปบนขอ
ไม่ให้ติดทหาร และเป็นผลัดแรกตลอด ซึ่งโดยส่วนตัวแล้วคิดว่า หลวงพ่อโสธรน่าจะชอบทหารเกณฑ์
ซึ่งต้องไปรับใช้ชาติ และของแก่บนส่วนใหญ่ที่เห็นมาตั้งแต่เด็กก็คือ ไข่ต้ม ถ้าพูดถึงเรื่องความศักดิ์สิทธิ์
โดยส่วนตัวแล้วเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธร เพราะพื้นเพเป็นคนจังหวัดฉะเชิงเทราอยู่แล้ว
และถูกปลุกฝังมาตั้งแต่เด็ก จากปู่ย่า ตายาย ส่วนเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ที่เห็นกับตา นั้น ยังไม่เคยเห็น แต่
ถามว่าเชื่อไหม ก็ยังเชื่ออยู่ เพราะทุกวันนี้ก็ยังแขวนพระหลวงพ่อโสธรอยู่ตลอดเวลา และจากที่เคยได้
ยินได้ฟังมาจากคนรอบบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งผมไม่ได้เจอด้วยตนเอง แต่เขาได้เล่าว่า จะเป็นหลวง
พ่อโสธรรุ่นกระเบื้องที่รื้อจากโบสถ์เก่า ซึ่งเมื่อก่อนกองไว้โดยไม่ได้ทำอะไร และมีพระวัดบ้านนา ถ้าจำ
ไม่ผิด ท่านก็ไปเอากระเบื้องโบสถ์หลังเก่า ไปให้โรงหล่อ หรือโรงทำพระ หลอมเป็นผงเล็กๆ และอัดทำ
เป็นองค์พระ ซึ่งก็ทำให้พระรุ่นนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ ตามที่เขาว่า เขาไปโดนยิงมาแล้ว ไม่ตาย เขาไปรด
คว่ำแล้ว ไม่ตาย ซึ่งเป็นรุ่นแรกๆ ที่คนนิยมกัน ซึ่งผมก็เชื่อ เพราะว่า โบสถ์หลวงพ่อโสธร ทุกวันพระ
ไม่ว่าจะเป็น ๘ คำ หรือ ๑๕ คำ พระสงฆ์ก็จะลงทำวัตรสวดมนต์ โดยเฉพาะวันพระใหญ่ พระสงฆ์ก็จะ
สวดพระปาฏิโมกข์ ฉะนั้นผมจึงเชื่อว่า จึงทำให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ก็เป็นไปได้^๓

เห็นได้ศรัทธาในกฤษฎาภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธรเป็นที่ขจรกระจายไป
ทั่ว อาจเป็นเพราะมนุษย์โดยทั่วไปยังมีความปรารถนาในเรื่องลาภยศสรรเสริญและความสุข ความ
เชื่อถือในพุทธานุภาพที่ช่วยคลายทุกข์ บารมีอันคุ้มครองให้เกิดความสุข และอัศจรรย์บันดาลที่คลให้
เกิดความเจริญรุ่งเรือง จึงเป็นสิ่งร้อยรัดจิตใจของผู้คนไว้อย่างแน่นเหนียว เมื่อใดที่เกิดความสิ้นหวัง
หรือทุกข์ร้อนในชีวิต ชาวบ้านมักใช้วิธีบนบานศาลกล่าวกับหลวงพ่อที่ตนเคารพนับถือ เพื่อให้ได้สิ่งอัน
ต้องประสงค์หรือเพื่อขจัดความทุกข์นั้น ครั้นเมื่อตนได้สิ่งอันประสงค์ ความเลื่อมใสศรัทธาก็ยิ่งเพิ่มทวี
จนองค์หลวงพ่อกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจและที่พักพิงของคนไทยทั่วทั้งประเทศ

ตามหนังสือประวัติหลวงพ่อโสธร ที่ท่านพระราชเชมกร (ก่อ เขมทสสี ป.ธ.๗) อดีตเจ้า
อาวาสวัดโสธรได้เขียนไว้ มีความตอนหนึ่งว่า เมื่อหลวงพ่อได้มาประดิษฐานอยู่ในวัดโสธรแล้ว
ประชาชนชาวเมืองนับถือมาก กล่าวกันว่าถ้าได้บอกหลวงพ่อแล้วสินคำก็ซื้อง่ายขายคล่องเป็นหน้า
ท่า ครั้นต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้นจึงมีผู้คนไปนมัสการมากขึ้น ผู้ใดเจ็บไข้ได้ป่วยก็มาขอ
ความคุ้มครองรักษาจากหลวงพ่อโสธร มักจะได้ผลสมความปรารถนาเป็นส่วนมาก มูลเหตุอีกอันหนึ่งที่
กิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธรได้แผ่ไพศาลไปในท้องที่ต่างเล่ากันว่า ในสมัยหนึ่งบ้านโสธรเกิด
ทุกข์ภัยภัย ข้าวยากหมากแพง ฝนแล้ง ข้าวกล้าในนา ผลไม้ในสวนเหี่ยวแห้ง สัตว์พาหนะเกิดโรค
ระบาดล้มตาย ผู้คนทั้งเด็กและผู้ใหญ่เป็นโรคฝีดาษต่างพากันอพยพหนี ทั้งบ้านช่องเอาตัวรอด ใน
กาลครั้งนั้นยังมีบุรุษหัวหน้าครอบครัวหนึ่ง เมื่อเกิดโรคระบาดนี้ขึ้น ตนหาที่พึ่งไม่ได้ก็หันเข้าหาพระ
เป็นสรณะที่พึ่งยึดถือ จึงไปนมัสการอธิษฐานบนบานขอความคุ้มครองรักษาจากหลวงพ่อโสธรในพระ
อุโบสถ เอาข้าวป่าง ดอกไม้เทียนแห่งที่บูชาแล้วบ้าง กับทั้งอธิษฐานหยดเทียนขอน้ำมนต์จากหลวงพ่อ

^๓สัมภาษณ์นายไพสม สายหยุด ชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

บ้าง แล้วเอามากิน มาทาและอาบ ปรากฏว่าได้ผลสมความปรารถนา โรคหายเป็นปกติ ด้วยความดีใจ
ที่โรคหายสมความประสงค์ จึงจัดให้มีการสมโภชแก่นบนถวายเป็นต้นมา กิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของ
หลวงพ่อโสธรก็แพร่สะพัดไปในที่ต่างๆ กว้างขวางมากขึ้น จนเป็นที่เลื่องลือนับถือกันว่า “หลวงพ่อโส
ธรรศักดิ์สิทธิ์” ผู้ใดปรารถนาสิ่งใดที่ชอบที่ควร ท่านก็ประสิทธิ์ประสาทให้สมความประสงค์ ความศักดิ์
สิทธิ์ของหลวงพ่อมิมากมายเหลือจะพรรณนาให้หมดสิ้นได้ จนในกาลต่อมาถึงรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองรโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการในจังหวัดฉะเชิงเทราเข้าถือน้ำ
พิพัฒน์สัตยาในพระอุโบสถอันเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อโสธร ซึ่งแต่เดิมมากระทำที่วัดปิตุลลธิ
ราชรังสฤษฎ์ (วัดเมือง) กระทำต่อๆ มาจนสิ้นสมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อโสธร แม้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ก็ได้ทรงกล่าวไว้เมื่อครั้งเสด็จตรวจคณะสงฆ์ในมณฑลปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๕๙ ว่า พระประธานในพระ
อุโบสถวัดนี้ เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจังหวัดนี้นับถือมาก มีคนมานมัสการไม่ขาด และมีการไหว้
ประจำปี กำหนดในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ถึงวันนี้ มีเรือมาเป็นอันมาก นอกจากไหว้พระ มีการออกธำ
และแข่งเรือ^๔

จากความเชื่อของชาวพุทธ หลวงพ่อพุทธโสธรเปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรอันยิ่งใหญ่ให้
สรรพสัตว์ได้พำนักอาศัย กางกั้นสรรพภัยอันตรายและความเดือดร้อนลำเค็ญ ดลให้เกิดความอยู่เย็น
เป็นสุข เป็นแพทย์ผู้วิเศษพยาบาลผู้พาให้หายขาด เป็นสรวงที่พึงพิงของหมู่พุทธบริษัทผู้ถูกภัย
คุกคาม เป็นผู้พยากรณ์ทำนายโชคชะตาวาสนา เป็นผู้บันดาลให้ทุกท่านผู้กราบหลวงพ่อเป็นสัพพัญญู
ผู้สำเร็จวิชาทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ ดังคำกลอนที่กล่าวว่า

ลูกหลวงพ่อเจ็บไข้หรือได้ป่วย	หลวงพ่อบรรเทาภัยคลายทุกหน
แสนประเสริฐพิชระงับแก้้อัจจน	ทั่วมณฑลลือกันอุ้หู่แทบพัง
บ้างก็บนการพนันเรื่องขันต่อ	ขอหลวงพ่อบรรเทาภัยคลายทุกหน
ที่วิวควายหายไข้ป่วยช่วยระวัง	ชวานายังจะตกกล้าหาน้ำมนต์
พวกชวานาชาวสวนทุกถ้วนหน้า	ต่างวันทาขอให้มิ่งวิผล
ได้สมมาดปรารถนามาทุกคน	ตลอดจนป้องกันภัยอันตราย
ไม่มีบุตรของสุดที่รัก	แจ้งประจักษ์เกิดบุตรตรงจุดหมาย
ขอบุตรหญิงได้หญิงชายได้ชาย	ได้สืบสายสมสกุลประยูรวงศ์
ลูกหลวงพ่อโสภาน้ำหน้าหมดจด	ให้เขาหมดท่านไม่ห้ามตามประสงค์
ยังเหลือแต่หลังงอคอไม่ตรง	ท่านก็คงเลี้ยงไว้ไม่ให้เลย
มีบุตรหญิงนางสาวเขามาขอ	ถามหลวงพ่อเสี่ยงทายรายลูกเขย
ชายขอหญิงมิ่งมิตรไว้ชิดเชย	เขาก็เคยเสี่ยงคว้าหงายไม้สองอัน
คนมาขอน้ำมนต์กันวันยังค่ำ	บ้างกระทำบนนิ้วยกนิ้วสัน
เขาเสี่ยงโชคร้ายดีทุกวี่วัน	ต่างชวนกันตั้งอุทิศบนปิดทอง
หญิงตั้งครรภ์ถ้วนกำหนดทศมาส	พระราชารัฐไทยจีนสิ้นทั้งผอง
ไปขอน้ำสะอาดได้สมใจปอง	ต้องปิดทองบนบานเรื่องการบุญ

^๔พระมหาวชิธร สิริวิฑฒโน, ทำเนียบชมรมโสธรสัมพันธ์ ๒๕๔๐, หน้า ๑๓, อ้างถึงใน กิจจา วัฒนสินธุ์,
“ตำนานหลวงพ่อพระพุทธโสธร งานประจำปีหลวงพ่อพระพุทธโสธร”. ๒๕๐๕.

บนสัมมาอาชีวะพระจึงช่วย บนเจ็บป่วยคุณพระช่วยอุดหนุน
บนเรื่องบาปหยาบช้าการทารุณ ไม่ให้คุณเกิดโทษไม่โปรดเอ๋ย ฯ

แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธร พบว่า เป็นพระพุทธรูปพิเศษ มีประชาชนจากทั่วทุกสารทิศมากราบไหว้สักการะ และเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ถ้าเป็นจังหวัดฉะเชิงเทราก็ต้องนึกถึงหลวงพ่อโสธร โดยประชาชนที่มากกราบไหว้สักการะ มีความเชื่อว่าหลวงพ่อโสธร เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงพ่อโสธร ส่วนใหญ่เชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ ใครไปกราบไหว้ ไปบน ส่วนใหญ่ก็จะประสบความสำเร็จ และมีการบอกกล่าวต่อ ๆ กันมา เมื่อผู้คนมีความเดือดร้อน ก็มาขอพรหลวงพ่อโสธรให้ประสบความสำเร็จ และเมื่อประสบความสำเร็จแล้ว ก็มีการให้คำมั่นสัญญา หรือสิ่งที่ได้บนบานไว้ ก็จะกลับมาแก้บนต่อหลวงพ่อโสธร และสิ่งของที่ผู้คนนิยมนำมาแก้บน ได้แก่ ไข่ต้ม, รำละคร เป็นต้น

๔.๑.๒ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อวัดไร่ขิง

จุดเด่นของหลวงพ่อวัดไร่ขิง จะมีพุทธลักษณะที่ไม่เหมือนใคร เป็นศิลปะผสมผสานระหว่างสุโขทัย และอยุธยาตอนต้น ตามคำบอกเล่าคือ ได้อัญเชิญมาเมื่อ ๒๐ ปีก่อนหน้านั้นได้เปิดให้คนเข้าไปปิดทองที่องค์หลวงพ่อ ตอนหลังๆ ได้มีการลอกทองออก แล้วก็ปิดทองแท้ ได้มีการตกแต่งอย่างเช่นหน้า หน้าก็มีการลงลัก^๕ ตามประวัติความเป็นมา ตามตำนานมี ๒ ตำนาน สมเด็จพระพุฒาจารย์ บ้านเดิมท่านอยู่ที่บ้านหวาย ช่วงรัชกาลที่ ๓ ท่านก็กลับมาเยี่ยมบ้านเกิด ก็อธิษฐานว่า วัดไร่ขิงเป็นวัดสร้างใหม่ บ้านร่องรอยโบราณต่างๆ จะไม่มีเหมือนวัดบ้านหวาย ซึ่งมีโบราณวัตถุ พระพุทธรูปโบราณเยอะ ซึ่งเทียบกับวัดไร่ขิงแล้วซึ่งเป็นวัดสร้างใหม่ สมเด็จพระพุฒาจารย์ท่านก็มา ก็บอกว่าพระพุทธรูปในโบสถ์องค์เล็ก ให้ไปอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการล่องแพมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา เข้ามาทางแม่น้ำนครชัยศรี แล้วมาขึ้นที่วัดไร่ขิง^๖

หลวงพ่อวัดไร่ขิง เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชาวจังหวัดนครปฐมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งมีประวัติจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาหลายตำนาน ตามตำนานกล่าวถึงการได้มาซึ่งหลวงพ่อวัดไร่ขิง ว่าได้ถูกอัญเชิญมาจากกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) เป็นพระพุทธรูปที่ประชาชนนับถือมาก ในวันที่อัญเชิญหลวงพ่อวัดไร่ขิงขึ้นจากท่าน้ำที่หน้าวัดไร่ขิง ตรงกับวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันสงกรานต์ มีประชาชนมาชุมนุมกันมาก ในขณะที่อัญเชิญหลวงพ่อวัดไร่ขิงขึ้นจากน้ำสู่ประรำพิธีเกิดความมหัศจรรย์แสงแดดที่แผดจ้ากลับพลันหายไป ความร้อนระอุในวันสงกรานต์กลางเดือนห้าบังเกิดมีเมฆดำทะมึน ลมปั่นป่วน ฟ้าคะนองก้องในอากาศ บันดาลให้ฝนโปรยลงมา ยังความเย็นฉ่ำใจทั่วหน้าทุกคนในที่นั้นเกิดความยินดี พากันอธิษฐานจิต “ขอหลวงพ่ोजักทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ดับความร้อนคลายความทุกข์ให้หมดไป ดุจสายฝนที่เมฆนี้ตกลงมาให้ชุ่มฉ่ำ เจริญออกงามด้วยธัญญาหาร” และในบัดนี้ก็ปรากฏเป็นความจริงแจ้งประจักษ์ ว่าหลวงพ่อได้บันดาลให้เกิดสภาพการณ์อย่างนั้นแก่ทุกคนที่ประพฤดิธรรม หลวงพ่อวัดไร่ขิงตามความเป็นจริงในพระพุทธศาสนา

^๕สัมภาษณ์ พระครูปฐมธีรวัฒน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ คุณมยุรี ธนบุณณานนท์ เจ้าหน้าที่สำนักงานหลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

เป็นพระพุทธเจ้าหรือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตามได้ด้วย เป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา

ตำนานที่ ๑ ครั้งสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) ชาวเมืองนครชัยศรี ได้มาตรวจเยี่ยมวัด ในเขตอำเภอสามพราน ได้เข้าไปในพระอุโบสถวัดไร่ขิง หลังจากกราบพระประธานแล้ว มีความเห็นว่า พระประธานมีขนาดเล็กเกินไป จึงบอกให้ท่านเจ้าอาวาสพร้อมชาวบ้านไปอัญเชิญมาจากวัดศาลापูนวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวางลงบนแพไม้ไผ่ และนำล่องมาตามลำน้ำ และอัญเชิญขึ้นประดิษฐานในพระอุโบสถ ตรงกับวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ วันสงกรานต์

ตำนานที่ ๒ วัดไร่ขิงสร้างขึ้นเมื่อปีกุน พุทธศักราช ๒๓๙๔ ตรงกับปีสุุดท้ายในรัชกาลที่ ๓ ต้นปีในรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) ซึ่งเป็นชาวนครชัยศรี ดำรงสมณศักดิ์พระราชาคณะที่ พระธรรมราชาวุฒิตร ปกครองอยู่ที่วัดศาลापูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กลับมาสร้างวัดที่บ้านเกิดของตนที่ไร่ขิง เมื่อสร้างพระอุโบสถเสร็จแล้วจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งจากกรุงเทพฯ เพื่อประดิษฐานไว้ในอุโบสถ แต่การสร้างยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ สมเด็จฯ ได้ถึงแก่มรณภาพก่อน งานที่ค้างเหลืออยู่ พระธรรมราชาวุฒิตร (อาจ จันทโชโต) หลานชายของท่าน จึงดำเนินงานต่อจนเรียบร้อย และบูรณะดูแลมาโดยตลอดจนถึงแก่มรณภาพ

ตำนานที่ ๓ เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับพระพุทธรูปลอยน้ำมา ๕ องค์ก็มี ๓ องค์ก็มี โดยเฉพาะในเรื่องที่เล่าว่ามี ๕ องค์นั้นตรงกับคำว่า “ปัญญาภาคิปาฏิหาริย์กสิณธุโน” ซึ่งได้เล่าเป็นนิทานว่า ในกาลครั้งหนึ่งมีพี่น้องชาวเมืองเหนือ ๕ คน ได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จนสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบันมีฤทธิ์อำนาจทางจิตมาก ได้พร้อมใจกันตั้งสัตย์อธิษฐานว่า เกิดมาชาตินี้จะขอบำเพ็ญบารมีช่วยให้สัตว์โลกได้พ้นทุกข์ แม้จะตายไปแล้วก็จะขอสร้างบารมีช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ต่อไปจนกว่าจะถึงพระนิพพาน ครั้นพระอริยบุคคลทั้ง ๕ องค์ได้ดับขันธไปแล้ว ก็เข้าไปสถิตในพระพุทธรูปทั้ง ๕ องค์ จะมีความปรารถนาที่จะช่วยคนทางเมืองใดที่อยู่ติดริมแม่น้ำให้ได้พ้นทุกข์ จึงได้พากันลอยน้ำลงมาตามลำแม่น้ำทั้ง ๕ สาย เมื่อชาวบ้านตามเมืองที่อยู่ติดริมแม่น้ำเห็นจึงได้อัญเชิญและประดิษฐานไว้ตามวัดต่างๆ ดังนี้

พระพุทธรูปองค์ที่ ๑ ลอยไปตามแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ขึ้นสถิตที่วัดไร่ขิง เมืองนครชัยศรี ขนานนามว่า “หลวงพ่อดไร่ขิง”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๒ ลอยไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา ขึ้นสถิตที่วัดบางพลี ขนานนามว่า “หลวงพ่อดไร่ วัดบางพลี”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๓ ลอยไปตามแม่น้ำเพชรบุรี ขึ้นสถิตที่วัดเขาตะเครา เมืองเพชรบุรี ขนานนามว่า “หลวงพ่อดไร่เขาตะเครา”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๔ ลอยไปตามแม่น้ำบางปะกง ขึ้นสถิตที่วัดหงส์ เมืองแปดริ้ว จังหวัดฉะเชิงเทรา ขนานนามว่า “หลวงพ่อดไร่”

พระพุทธรูปองค์ที่ ๕ ลอยไปตามแม่น้ำแม่กลอง ขึ้นสถิตที่วัดบ้านแหลม เมืองแม่กลอง ขนานนามว่า “หลวงพ่อดไร่บ้านแหลม”

ส่วนตำนานของเมืองนครปฐมนั้นเล่าว่า มีพระ ๓ องค์ ลอยน้ำมาพร้อมกัน และแสดงปาฏิหาริย์จะเข้าไปยังบ้านศรีมหาโพธิ์ ซึ่งมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ จึงได้เรียกตำบลนั้นว่า “บางพระ” พระพุทธรูป ๓ องค์ ลอยไปจนถึงปากน้ำท่าจีน แล้วกลับลอยทวนน้ำขึ้นมาใหม่จึงเรียกตำบลนั้นว่า

“สามประทวน” หรือ “สัมประทวน” แต่เนื่องจากตำบลที่ชาวบ้านพากันไปชักพระขึ้นฝั่งเพื่อขึ้นประดิษฐาน ณ หมู่บ้านของตนแต่ทำไม่สำเร็จ ต้องเปียกฝนและตากแดดตากลมจึงได้ชื่อว่า “บ้านลานตากฟ้า” และบ้านตากแดด” ในที่สุดพระพุทธรูปองค์แรกจึงยอมสถิต ณ วัดไร่ขิง เรียกกันว่า “หลวงพ่อดังไร่ขิง” ส่วนองค์ที่ ๒ ลอยน้ำไปแล้วสถิตขึ้นที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม เรียกว่า “หลวงพ่อบ้านแหลม” และองค์ที่ ๓ ลอยตามน้ำไปตามจังหวัดเพชรบุรี แล้วขึ้นสถิตที่วัดเขาตะเครา เรียกว่า “หลวงพ่อดังเขาตะเครา” ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลวงพ่อดังทั้ง ๓ องค์ ที่ลอยน้ำมานั้นจะมีงานเทศกาลนมัสการปิดทององค์หลวงพ่อดังในเวลาเดียวกันถึง ๓ วัด ได้แก่

หลวงพ่อดัง วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา จะจัดงานตรงกับกลางเดือน ๕ โดยนับตามวันทางจันทรคติ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ถึงวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ รวม ๓ วัน ๓ คืน เพราะถือว่าเป็นวันที่อัญเชิญหลวงพ่อดังประดิษฐานในอุโบสถ

หลวงพ่อดังไร่ขิง วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ทางวัดจัดให้มีงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อดังไร่ขิง ในกลางเดือน ๕ ทางจันทรคติ แต่เนื่องด้วยตรงกับวันสงกรานต์ การรับทางสุริยคติและทางจันทรคติไม่ตรงกันทางวัดจึงยึดถือเอากลางเดือน ๕ เป็นวันจัดงาน

หลวงพ่อดังบ้านแหลม วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม ทางวัดจัดให้มีงานเทศกาลสงกรานต์ตามปีปฏิทินทางสุริยคติ ถ้าเทียบทางจันทรคติก็อยู่ในเดือน ๕ อีกเช่นกัน

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญโญ) กล่าวไว้ว่าเคยได้ยินคำบอกเล่าสืบมาว่า หลวงพ่อดังไร่ขิง เป็นพี่น้องกับ หลวงพ่อดังโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา และ หลวงพ่อดังบ้านแหลม (วัดเพชรสมุทรวรวิหาร) จังหวัดสมุทรสงคราม เพราะว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธาที่ได้นำเอาเครื่องสักการบูชาไปถวายคุณคล้ายๆ กัน จึงมีความเชื่อว่าจะพี่น้องกัน

นอกจากนี้ยังมีตำนานความเชื่อในเรื่องลูกศิษย์หลวงพ่อดังไร่ขิงอีก ๒ ท่าน ซึ่งไม่มีตัวตนแต่มีหน้าที่ที่คอยดูแลรับใช้ หลวงพ่อดังเรียกกันว่า “พี่จุก” และ “พี่แกละ” ศิษย์ทั้งสองนี้ เล่ากันว่าชอบว่าและประทัดมาก จึงเป็นที่มาของการถวายสิ่งของดังกล่าว ซึ่งเรื่องที่ช่วยทำให้มีความกระจำงขึ้นไม่ใช่หลวงพ่อดังชอบเล่นว่าหรือประทัดแต่อย่างใด^๗

หลวงพ่อดังไร่ขิง มีเสียงเล่าลือกันจากปากต่อปากของประชาชนทั่วไป จากเหนือสู่ใต้ว่า หลวงพ่อดังมีอิทธิฤทธิ์และอภินิหารต่างๆ มากมายเป็นอเนกประการ แต่ละคนที่มีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดังไร่ขิง มีเรื่องที่น่าอัศจรรย์ปรากฏแก่ตนเองเกือบทุกคน หลวงพ่อดังพระเดชพระคุณ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้นำอภินิหารและอิทธิฤทธิ์ บางส่วนจากผู้ศรัทธาหลวงพ่อดัง มาบันทึกไว้ในหนังสือ ประวัติวัดและหลวงพ่อดังไร่ขิง เช่น

- หลวงพ่อดังไร่ขิง มีอภินิหารปิดทองไม่ติด ทั้ง ๆ ในแต่ละปีมีประชาชนมาปิดทองหลวงพ่อดังเป็นจำนวนนับไม่ถ้วน
- หลวงพ่อดังไร่ขิง มีความศักดิ์สิทธิ์และอภินิหาร ในการป้องกันสิ่งต่างๆ ตามความรู้สึกของแต่ละคนที่ตั้งใจปรารถนา
- น้ำมันและน้ำมันต์ของหลวงพ่อดัง รักษาโรคร้ายต่างๆ ได้สมใจปรารถนา
- หลวงพ่อดังไร่ขิง ช่วยให้อรอดพ้นจากความตาย เพียงแค่ตั้งจิตถึงหลวงพ่อดัง
- หลวงพ่อดังไร่ขิง ปิดตาขโมยได้ ป้องกันไฟไหม้

^๗วัดไร่ขิง พระอารามหลวง, (กรุงเทพมหานคร : พี.วาย.พรินติ้ง, ๒๕๕๘), หน้า ๑๘-๒๑.

- หลวงพ่อวัดไร่ขิง เป็นทุกอย่างได้ตามแรงอธิษฐานของคนอยากให้เป็น
แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดาวเรือง พบว่า เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชาว
จังหวัดนครปฐมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งมีประวัติจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาหลายตำนาน
ประชาชนมีความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ และอิทธิฤทธิ์ ในการป้องกันสิ่งภัยอันตรายต่างๆ

๔.๑.๓ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดาว

อิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดาวมีคณานับ ดังเช่นในด้านรักษาอาการผู้เจ็บป่วย
โดยเมื่อนำน้ำพระพุทธมนต์หลวงพ่อดาวไปรักษาเพื่อเป็นสิริมงคล ปรากฏว่าอาการทุเลาจนหายเป็น
ปกติ หรือแม้กระทั่งเหรียญบูชาหลวงพ่อดาวก็เป็นสิ่งสื่อในความศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน เพราะชาวบ้าน
นำมาสวมใส่แก่บุตรหลานของตน จนมีเรื่องเล่าสืบมาว่า เมื่อบุตรหลานพลัดตกน้ำกลับลอยตัวได้โดย
ไม่เป็นอันตราย แต่อย่างไรก็ตาม ยิ่งกว่านั้น หลวงพ่อดาวยังได้แสดงปาฏิหาริย์ เมื่อวันที่ ๑๒
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ กล่าวคือ องค์พระซึ่งเป็นทองสำริดกลับนิ่มเฉกเช่นเนื้อมนุษย์ จนเป็นข่าว
สะพัดทั่วหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และชาวบ้านผู้เลื่อมใสศรัทธาจากทั่วทุกสารทิศพากันมาชมบารมี ต่อมา
ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้อีกครั้ง ซึ่งนับเป็นเรื่องมหัศจรรย์ ทุกวันนี้ชาวบาง
พลีต่างศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์และบารมีของหลวงพ่อดาวที่คุ้มครองชาวบางพลีให้รอดปลอดภัยจาก
อัคคีภัยในขณะที่ชุมชนโดยรอบล้วนแต่ประสบอัคคีภัยมาแล้วทั้งสิ้น หลวงพ่อดาวจึงสถิตอยู่ในความ
เคารพบูชา และมวลมหาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปเสมอมา^๔

อัศจรรย์เสียงสวดมนต์ในคืน ๑๕ ค่ำ : หลังจากที่ตั้งองค์หลวงพ่อดาวได้ถูกอาราธนาขึ้นจาก
น้ำมาประดิษฐานเป็นมิ่งขวัญชาวบางพลีแล้วนั้น ก็ได้เกิดฤทธาอิทธิฤทธิ์อันเกิดจากความศักดิ์สิทธิ์ของ
องค์หลวงพ่อดาว ให้ผู้ศรัทธาและประชาชนได้พบเห็นกันอยู่บ่อยครั้ง ดังเช่นครั้งที่องค์หลวงพ่อดาวยังคง
ประดิษฐานอยู่ในวิหารเก่า ในบางวันที่เป็นวันพระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ขณะเวลาค่ำคืนผู้คนละแวกนั้นมักจะได้
ยินเสียงพิมพ์อยู่ในวิหารคล้ายเสียงสวดมนต์ ครั้นเมื่อเข้าไปดูก็ไม่พบเห็นผู้ใดอยู่ในนั้นเลย นอกจาก
พระพุทธรูปองค์หลวงพ่อดาวที่ประดิษฐานอยู่ ด้วยพระพักตร์อ่อนโยนและแย้มพระโอษฐ์อย่างผ่องใส
จนผู้คนที่พบเห็นเข้าไปดูเกิดความศรัทธาและอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง

พระภิกษุชราภิรมนาม : กล่าวขานกันว่าในบางคราวพระภิกษุและสามเณรในวัดบางพลี
ใหญ่ใน มักจะพบเห็นพระภิกษุชรา ห่มจีวรเก่าคร่ำคร่า ในมือถือไม้เท้าเดินออกมาจากวิหาร และยื่น
สบนึ่งทำสมาธิอยู่หน้าวิหารนั่นเอง ผู้พบเห็นต่างพากันประหลาดใจว่าเป็นพระภิกษุมาจากที่ใด จึง
รวมตัวกันมาดู และหลังจากนั้นพระภิกษุชรารูปนั้นก็เดินหายไปในวิหารขององค์หลวงพ่อดาวนั่นเอง

ชายชราผู้สง่างาม : บางครั้งจะมีผู้เห็นเป็นชายชรา รูปร่างสง่างาม น่าเกรงขาม มีรัศมี
เปล่งปลั่งรอบกาย นุ่งขาวห่มขาว เข้ามากราบนมัสการองค์หลวงพ่อดาว แล้วก็หายตัวไปต่อพระพักตร์
ของท่าน ผู้ที่ได้พบเห็นก็มักจะปลื้มปิติต่อภาพที่เห็นนั้นอยู่เสมอ

ปลาตะเพียนเงิน ปลาตะเพียนทองนำโชค : มีสระน้ำขนาดเล็กอยู่บริเวณข้างวิหารในบาง
คราว มักจะมีผู้พบเห็นปลาเงินปลาทอง หรือปลาตะเพียนเงินปลาตะเพียนทองขนาดใหญ่ ๒ ตัว
ปรากฏให้เห็นลอยเล่นน้ำคู่กันอยู่ในสระนั้น ซึ่งอันที่จริงแล้วสระน้ำนั้นไม่เคยมีปลาตะเพียนมาก่อนเลย

^๔อุตมรัตน์ ตูจันดา (บรรณาธิการ), ยิ่งพิศ ยิ่งเจริญ ๒ วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง, (ม.ป.ท. :
อุตมรัตน์การพิมพ์และดีไซน์, ๒๕๕๘), หน้า ๙๕-๙๙.

ด้วยนิมิตอันดีนี้ทางวัดบางพลีใหญ่ในจึงได้จัดทำปลาตะเพียนเงินปลาตะเพียนทองไว้สำหรับร้านค้า และบ้านเรือน เพื่อนำไปสักการบูชาประสบผลอย่างดียิ่งในการประกอบสัมมาอาชีพ การค้าขาย และโชคลาภ ประชาชนที่ศรัทธาจึงถือว่าปลาตะเพียนเงินปลาตะเพียนทองคู่นี้ เป็นปลาคู่บารมีของ หลวงพ่อโตด้วย จึงมีผู้คนต่างนำไปบูชามากมายจนประสบผลกำไรอย่างล้นหลาม

นางไม้ต้นพิกุลรำไร กราบลาองค์หลวงพ่โต : เดิมก่อนนั้นหลวงพ่โตประดิษฐานอยู่ใน วิหารเก่าของวัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งมีลักษณะเก่าแก่และทรุดโทรมลงไปมาก เนื่องจากก่อตั้งมาเป็นเวลา ยาวนาน ทางวัดและพุทธศาสนิกชนจึงพร้อมใจกันสร้างอุโบสถหลังใหม่ถวายองค์หลวงพ่โต ขณะที่ ทำการก่อสร้างได้รื้อวิหารหลังเก่าออกเสีย จึงอาราธนาชะลอองค์หลวงพ่โตมาประดิษฐานอยู่ที่ศาลา ชั่วคราว และได้ตัดต้นพิกุลหน้าวิหาร ซึ่งมีขนาดใหญ่ประมาณ ๓ คนโอบออกเสีย เพราะเห็นว่ามี ลักษณะต้นที่ใหญ่โตและเกาะกะบริเวณที่จะสร้างอุโบสถใหม่ หลังจากนั้นในคืนวันหนึ่งบริเวณพื้นเบื้อง หน้าห้างหลวงพ่ราว ๒ คอกเศษ ได้ปรากฏว่ามีรอยมือรอยเท้าแสดงท่าคูกเขากกราบหลวงพ่โต ไม่ ปรากฏรอยเท้าตอนเดินเข้ามา มีเพียงแต่รอยเท้าตอนเดินกลับไปเท่านั้น เช้าวันรุ่งขึ้น ผู้คนต่างโจษจัน อย่างอื้ออึงเป็นการใหญ่ ท่านผู้เฒ่าบางท่านให้ความเห็นว่าเป็นรอยมือรอยเท้าของนางไม้ต้นพิกุลที่มา กราบลาหลวงพ่โต ซึ่งผู้ที่อยู่เฝ้าองค์หลวงพ่โตที่ศาลาในคืนนั้นได้กล่าวว่าตนเองได้กลิ่นหอมของดอก พิกุลมากมาย จึงผงกศีรษะขึ้นดูแล้วได้เห็นหญิงสาวสวยมีผมยาวจรดบั้นเอง นุ่งผ้าห่มสบไคคล้ายกลีบ ดอกจำปามารำให้กราบลาหลวงพ่โต เมื่อกราบลาหลวงพ่โตแล้วก็เดินรำให้ลงบันไดไป และแสดง อภินิหารฝากรอยมือรอยเท้าปรากฏไว้ ให้เห็นต้นพิกุลนี้หลังจากที่ได้ตัดแล้ว ต่อมาภายหลังได้แกะสลัก เป็นรูป “พระสังกัจจายน์” โดยหลวงปู่วัน วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ประดิษฐานหน้าวิหาร หลังเล็กข้างอุโบสถ พระสังกัจจายน์ที่แกะด้วยต้นพิกุล มีชื่อเสียงมากในทางโชคลาภ จนเป็นที่เคารพ นับถือของประชาชนทั่วไป

รักษาโรคด้วยน้ำมันตองค์หลวงพ่โต : นอกจากนั้น หลวงพ่โตยังได้ให้ความช่วยเหลือแก่ ผู้เจ็บป่วยทั้งหลายที่มาบอกเล่าบนบาน กราบนมัสการองค์หลวงพ่โต บางท่านได้นำน้ำมันตองค์หลวง พ่โตไปเพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นกำลังใจในการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ และได้ปรากฏว่าโรคร้ายไข้เจ็บที่ เป็นนั้นกลับหายวันหายคืน

อาราธนาองค์หลวงพ่โตเข้าอุโบสถใหม่ไม่ได้ ในพุทธศักราช ๒๔๙๕ ในครั้งเมื่อก่อสร้าง อุโบสถหลังใหม่นั้น เหล่าบรรดาช่างก่อสร้างได้ทำการประมาณองค์หลวงพ่โตกับขนาดของประตู ซึ่ง มีขนาดกว้างกว่าองค์หลวงพ่โตประมาณ ๕ นิ้ว ซึ่งสามารถอาราธนาองค์หลวงพ่โตเข้าไป ประดิษฐานในอุโบสถหลังใหม่ได้อย่างสะดวก แต่ครั้นเมื่อถึงเวลาอุโบสถแล้วเสร็จจริงปรากฏการณ์น่า ประหลาดใจก็บังเกิดขึ้น องค์หลวงพ่โตใหญ่กว่าช่องประตูมาก จะทำอย่างไรก็ไม่สามารถอาราธนา ผ่านประตูเข้าไปได้ คณะกรรมการวัดและพุทธศาสนิกชนทั้งหลายให้ความเห็นว่าต้องทุบช่องประตู ออกให้กว้างขึ้นกว่าเดิม เมื่ออาราธนาองค์หลวงพ่โตเข้าไปแล้ว จึงทำประตูกันใหม่ แต่บางคนให้ ความเห็นว่าหลวงพ่โตคงจะแสดงอภินิหารบารมีให้ทุกคนได้อัจฉริยะใจ โดยพระครูพิศาลสมวัฒน์ (หลวงพ่อม้วน สุขเมโธ งามขำ) เจ้าอาวาสในสมัยนั้น จึงพร้อมใจกันจัดรูปเทียนบูชาอิฐฐานของให้องค์ หลวงพ่โตชะลอผ่านเข้าประตูอุโบสถได้ เพื่อเป็นมิ่งขวัญคุ้มครองชาวบางพลีสืบไป เมื่อเสร็จจาก อิฐฐานแล้วก็อาราธนาหลวงพ่โตเข้าสู่ประตูอุโบสถใหม่ คราวนี้ทุกคนก็ต้องแปลกใจที่องค์หลวงพ่โต ผ่านประตูอุโบสถได้อย่างง่ายดาย โดยมีช่องว่างระหว่างองค์หลวงพ่โตกับประตูอุโบสถเสียอีก

นับว่าเป็นเรื่องราวที่น่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่งกับความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อดอที่ปรากฏให้ผู้มีศรัทธาได้พบเห็นกันอยู่เสมอๆ^๙

แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดอ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์^{๑๐} เช่น ด้านรักษาอาการผู้เจ็บป่วย โดยเมื่อนำน้ำพระพุทธมนต์หลวงพ่อดอไปรักษาเพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นกำลังใจในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การอธิษฐานบนบานขอให้ประสบความสำเร็จในต่างๆ ตอนหลังเมื่อประสบความสำเร็จแล้ว ก็แก้บนด้วยไข่ต้ม ไข่ดิบ ไข่หวาน นอกจากนี้หลวงพ่อดอยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ช่วยให้มีความสุข มีจิตใจสงบยิ่งขึ้น และช่วยให้ผ่อนคลายจากความเครียดในที่ทำงานได้^{๑๑}

๔.๑.๔ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อบ้านแหลม

ความโดดเด่นทางด้านประวัติของหลวงพ่อดอวัดบ้านแหลม ตามประวัติเป็นพระพุทธรูปลอยน้ำมา แล้วมาขึ้นที่หน้าวัด เพราะสมัยก่อน คนจะสัญจรไปมาทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นวัดจึงหันหน้าไปทางแม่น้ำ และมีการอัญเชิญขึ้นจากน้ำ โดยมีลักษณะคล้ายกับหลวงพ่อดอ หลวงพ่อดอ หลวงพ่อดอ วัดเขาตระเครา คนสมัยก่อน สัญจรด้วยทางเรือ ไปกับเรือ ก็คือลอยไปกับน้ำ การขนย้าย วัตถุสิ่งของ ดีความหมายว่า ลอยน้ำมา จะขนจะย้ายก็ต้องลอยน้ำความเป็นจริงเป็นอย่างนั้น หลวงพ่อดอเจ้าประคุณ สมเด็จพระธีรญาณมุนี ท่านได้ให้แนวคิดที่ สมัยก่อน อำเภอบ้านแหลมใช้ไม้ไผ่ทำข้าวหลาม แล้วไปรวบรวมไม้ไผ่มาทำแพ เพื่อที่จะขนย้าย เอาพระพุทธรูปวางไว้ด้านบน พอตั้งไว้ข้างบนแล้ว มันมีลักษณะปริมน้ำ เพราะว่าหนัก ก็เลยดูเหมือนลักษณะลอยมา ซึ่งนี่ก็เป็นที่มาของหลวงพ่อดอลอยน้ำมา ส่วนลักษณะการที่จะนำพระพุทธรูปไปวัดใหญ่ ทั้งนี้เกิดจากฝนที่ตกลงมา เลยแฉะที่วัดบ้านแหลมก่อน สมัยก่อนแถววัดใหญ่เป็นที่ที่เจริญมาก ในระหว่างที่อัญเชิญไปวัดใหญ่ ก็เกิดคลื่นพายุลมแรง เลยต้องนำขึ้นที่วัดบ้านแหลม เดิมแต่ก่อนอัญเชิญขึ้นมาอยู่ตรงหน้าเขื่อน ไม่ได้อยู่ในโบสถ์ทีเดียว ตอนหลังด้วยความศักดิ์สิทธิ์ มีคนมากราบไหว้ ขอพร ขอโชคขอลา ก็ประสบความสำเร็จ ตอนหลังเลยอัญเชิญเข้าไปไว้ในโบสถ์คนสมุทรสงคราม เวลาไปเดินทางไปไหนมาไหนจะนึกถึงคุณพ่อบ้านแหลมเป็นหลัก เขาไม่เรียกหลวงพ่อดอ แต่ถ้าคนต่างถิ่นจะเรียกว่าหลวงพ่อดอ ส่วนที่มาขอคำว่าว่าคุณพ่อดอ อาจจะเหมือนพ่อเรียกลูก ลูกเรียกว่าพ่อ จะให้ความสำคัญว่าดูแลลูกดีหน่อย เหมือนเป็นพ่อเป็นแม่ ซึ่งเป็นแบบนี้มานานแล้วตั้งแต่สมัยเหรียญหล่อ สมัย ๒๔๕๕ เขียนว่าปฏิมากรคุณพ่อดอวัดบ้านแหลม ขุนประชานิยม ในสมัยที่เกิดโรคติดต่อ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ตอนที่มีคนล้มป่วย มีคนตายเยอะมาก เหมือนเป็นโรคติดต่อ ฟันว่า เกิดนิมิตว่า หลวงพ่อดอให้ไปที่โบสถ์ มีของติดอยู่ที่พระหัตถ์ พอเข้าไปก็ไปเจอศาลาที่อยู่บนฝาพระหัตถ์เบื้องขวา นะ มะ ะ ะ ะ ะ เบื้องซ้ายว่า นะ เท ะ ะ ะ ซึ่งสมเด็จพระธีรญาณมุนี สมัยก่อนเป็นเจ้าของ อาวาสวัดเพ็ชรฯ ที่พระธรรมปิฎก ก่อนที่จะมีพระบัญชาให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร ท่านก็เลยบอกว่า ดีความหมายว่า นะ มะ ะ ะ ะ หมายถึงว่า เทวดาไม่ตาย นะ เท

^๙อุตมรัตน์ ผู้จินดา (บรรณาธิการ), ยิ่งพิศ ยิ่งเจริญ ๒ วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง, (ม.ป.ท. : อุตมรัตน์การพิมพ์และดีไซน์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๒-๑๐๖.

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระราชเสนาบดี เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์คุณดารุณี สี่หาบุตร ผู้มากราบไหว้หลวงพ่อดอ วัดบางพลีใหญ่ใน เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

วะ หะ เทวดาไม่ได้อยู่อย่างอมตะ ในความหมายของท่าน ท่านบอกว่าเป็นเรื่องมหัศจรรย์ที่ว่า ชุน
 ประชานิยม เมื่อไปเจอคาถานี้มา แล้วจำจมา พอเข้าไปดูที่พระหัตถ์หลวงพ่อก็ไม่มี ถือตะเกียงขึ้นไป
 ตอนนั้นท่านยังเป็นเด็ก กลัวผี เลยไปกับหลวงพ่อก็ พระสมเด็จจสมณคุณ ถือตะเกียงไปส่ง พอไปถึงก็ได้
 คาถานี้มา แล้วก็มาทำน้ำมันต์ พอทำน้ำมันต์แล้ว ใครที่ดื่มกิน กลับไม่มีโรคภัยเบียดเบียน มันหายไป
 หมดเลย ตั้งแต่นั้นมาชื่อเสียงของหลวงพ่อก็โด่งดังไปทั่ว มันก็เป็นเรื่องอัศจรรย์ คนที่ออกจากบ้านก็
 กลัวตาย เพราะมันเป็นโรคติดต่อ^{๑๒}

หลวงพ่อบ้านแหลม เป็นพระพุทธรูปยืนปางอุ้มบาตร ศิลปะสุโขทัย องค์พระทำด้วย
 ทองเหลือง สูงใกล้เคียงกับคนจริง (ประมาณ ๑๗๐ เซนติเมตร) เป็นหนึ่งในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์
 คู่บ้านคู่เมือง ถึงขนาดมีคำกล่าวที่ว่า หากไปถึงเมืองสมุทรสาครแล้วไม่ได้ไปกราบหลวงพ่อบ้านแหลม ก็
 เหมือนไม่ได้ไปเมืองสมุทรสาคร หลวงพ่อบ้านแหลมเป็นพระที่มีความเป็นมารวมกับหลวงพ่โสร
 วัตโสรธรรมารามวรวิหาร และหลวงพ่โต่ วัดพลับพลาชัยขณะสงคราม ทั้งยังเป็นองค์พระที่มีชื่อเสียง
 โด่งดังในเรื่องของการขอพรให้สมปรารถนาเช่นเดียวกัน โดยนิยมบนบานขอพรด้วยละครและ
 พวงมาลัย หรือบางครั้งก็มีการจุดประทัดแก้บนหากสมความปรารถนาแล้ว และนอกจากการบนบาน
 ขอพรแล้ว ยังมีธรรมเนียมความเชื่อจากชาวประมงท้องถิ่นว่า หากอยากออกเรือเดินทางปลอดภัย
 แคล้วคลาดจากภัยอันตราย คำขอรุ่งเรือง ให้มาไหว้หลวงพ่อบ้านแหลมก่อนออกเดินทาง ซึ่งความเชื่อ
 นี้ยังได้รับการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้

เรื่องการบนบานขอให้หลวงพ่อบ้านแหลมช่วยเหลือนั้น ผู้เฒ่าผู้แก่เล่ากันมาว่า ท่านช่วย
 ทุกเรื่องที่คุณเข้ามาขอความเมตตา ยกเว้นเรื่องทหาร หากมาขอให้ไม่ถูกเกณฑ์ทหาร คนนั้นเป็นต้อง
 ถูกเกณฑ์อย่างแน่นอน เพราะกล่าวกันว่าท่านชอบทหารนั่นเอง และเมื่อสิ่งที่คุณบนบานไว้ได้ดังประสงค์
 มักจะนิยมแก้บนกันด้วยพวงมาลัยเป็นส่วนใหญ่ จะมีประทัดบ้างก็ประปราย

โดยลักษณะความเชื่อเป็นแนวเดียวกันคล้ายๆ กับโรคห่าที่อยู่วัดสุทัศน์ฯ กรุงเทพมหานคร
 คือคนไม่สบาย คนป่วย ที่นี้มีหลวงพ่อบ้านแหลมมาเข้าฝันเจ้าอาวาสองค์เก่า ให้ไปดูคาถาที่ฝ่าพระ
 หัตถ์ด้านขวา กับฝ่าพระหัตถ์ด้านซ้าย มีอักขระเขียนไว้ว่า นะ มะ ะ ะ ะ ให้เอาไปบริกรรมทำน้ำมันต์
 แล้วก็นำไปให้ประชาชนได้ดื่มกิน โรคภัยก็ได้หายไป ส่วนเรื่องการสวดทำน้ำมันต์ก็อาจจะสวดพระ
 ปริตร เหมือนกับสมัยที่เมืองไพสาลีของพระพุทธเจ้า คงจะสวดอะไรก่อนแล้วก็บริกรรมคาถาไปด้วย
 อันนี้เป็นเรื่องของความเชื่อ^{๑๓}

แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อบ้านแหลม พบว่า หลวงพ่อบ้านแหลม เป็นหนึ่งใน
 พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองสมุทรสาคร มีชื่อเสียงโด่งดังในเรื่องของการขอพรให้สมปรารถนา
 โดยนิยมบนบานขอพรด้วยละคร พวงมาลัย และการจุดประทัดแก้บนหากสมความปรารถนาแล้ว

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิชานันท์ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
 จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิชานันท์ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมือง
 สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงครามเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

๔.๒ คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

๔.๒.๑ คุณค่าเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธร

ด้านจิตใจ หลวงพ่อโสธรเป็นพระพุทธรูปสักสิทธิ์ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งใกล้และไกล ต่างเดินทางมากราบนมัสการขอพรให้ร่มเย็นเป็นสุข แคล้วคลาดปลอดภัย เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีคุณค่าต่อจิตใจและวิถีชีวิตของคนในสังคมมาอย่างยาวนาน

คุณค่าทางด้านสังคม สำหรับประชาชนในจังหวัดฉะเชิงเทราโดยส่วนใหญ่แล้วนับถือหลวงพ่อโสธร ไม่ว่าจะว่าเป็นคุณค่าหรือความศักดิ์สิทธิ์ แต่หลวงพ่อโสธร มีคุณค่าสำหรับคนจังหวัดฉะเชิงเทรา จะเห็นได้ว่า บ้านของคนในจังหวัดฉะเชิงเทราโดยส่วนใหญ่ จะต้องรูปหรือพระพุทธรูปตั้งอยู่ไว้ภายในบ้าน เพื่อกราบไหว้สักการะบูชา และวัดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อโสธรได้ให้การความช่วยเหลือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน โรงเรียน โรงพยาบาลต่างๆ โดยนำเงินบริจาคที่มาจากประชาชนทั่วไปที่มาราบไหว้หลวงพ่อโสธร ไปช่วยส่งเสริมสนับสนุนสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยภาพรวมอย่างเห็นได้ชัด

ด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวบ้านรอบข้างมีอาชีพ เช่น การรำแก้มัน ตามโบราณเชื่อว่า อยู่คู่กันมากับหลวงพ่อโสธร พอใครมาบน ก็จะมีคนด้วยการถวายละคร^{๑๔} เมื่อประชาชนหลั่งไหลกันมาสักการะหลวงพ่อโสธร ก็จะมีการจับจ่ายใช้สอยร้านค้าต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านรอบข้างมีอาชีพ มีรายได้ เช่น การรำแก้มัน ตามโบราณเชื่อว่า อยู่คู่กันมากับหลวงพ่อโสธร พอใครมาบน ก็จะมีคนด้วยการถวายละคร ก่อให้เกิดอาชีพให้กับชาวบ้านตั้งแต่หน้าปากซอย ยันท้ายซอยได้รับอานิสงส์จากคนอื่นซึ่งเดินทางมาราบไหว้หลวงพ่อ พ่อค้าแม่ค้ามีอาชีพเกิดขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะวันเสาร์วันอาทิตย์ คนจะเยอะมาก แต่วันธรรมดา คนก็ยังเยอะอยู่ ยังมีคนมาราบไหว้ขอพรหลวงพ่ออยู่เป็นประจำ ซึ่งก็บ่งบอกถึงความศักดิ์สิทธิ์ ถึงความมีคุณค่าขององค์หลวงพ่อ^{๑๕}

ด้านวัฒนธรรม มีการจัดงานเทศกาลที่จัดขึ้นเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธรโดยตรง เช่น งานนมัสการหลวงพ่อโสธร ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี โดยชาวแปดริ้วจะอัญเชิญหลวงพ่อโสธรขึ้นรถคันใหญ่พร้อมกับน้ำมนตร์ที่จะคอยประพรมให้กับประชาชนที่เข้าไปนมัสการองค์หลวงพ่อตามสองข้างทางที่แล่นผ่าน ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่าแห่ทางบก สำหรับวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ จะเป็นการอัญเชิญหลวงพ่อโสธรลงในเรือกระแจะ หรือเรือขนาดใหญ่ ซึ่งประดับด้วยธงทิวสีสวยงามล่องไปตามลำน้ำบางปะกง เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ริมน้ำได้ทำการสักการะบูชา^{๑๖}

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระราชภานุพิธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร รองเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์คุณไพสม สายหยุด ชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระมหาพลพิพัฒน์ วิฑูรวิริโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

๔.๒.๒ คุณค่าเกี่ยวกับหลวงพ่อดำไร่ชิง

หลวงพ่อดำไร่ชิง ถือว่าเป็นศูนย์จิตใจของชุมชน ปัจจัยที่ได้มาก็นำไปใช้ในการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการศึกษา สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน ด้านเศรษฐกิจก็ทำให้ชาวบ้านได้มีอาชีพ มีรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมานมัสการหลวงพ่อดำไร่ชิง

ด้านวัฒนธรรม การสร้างความสามัคคี มีการส่งเสริมให้มีการแข่งเรือ ซึ่งจัดเป็นงานประจำปี เป็นงานนมนัสการหลวงพ่อดำไร่ชิง ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่จัดต่อๆ กันมาเป็นประจำทุกปี เวลาถึงงานทุกปี ก็จะมีการมารวมตัวกัน จะมีที่นี้ที่เดียวที่เวลาหลังเที่ยงคืน จะมีการรวมตัวกันระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้านมาช่วยกันทำความสะอาดวัด^{๑๗} สำหรับงานนมนัสการปิดทองหลวงพ่อดำไร่ชิงเป็นงานประเพณีที่จัดขึ้น ณ วัดไร่ชิง ตำบลไร่ชิง ระหว่างวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ถึงวันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี มีการออกร้านจำหน่ายสินค้าจากหน่วยงานต่าง ๆ และเกษตรกรผู้ผลิต มีการประกวดผลไม้ และจัดแสดงมหรสพตลอดคืน ซึ่งทางวัดได้จัดให้มีงานนมนัสการหลวงพ่อดำไร่ชิง ๓ ครั้ง คือ ๑) ในเทศกาลวันออกพรรษา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ทางวัดได้จัดงานตักบาตรเทโว และฟังเทศน์ จึงถือเป็นโอกาสให้มีการปิดทองนมนัสการหลวงพ่อดำไร่ชิงด้วย ๒) ในเทศกาลตรุษจีน เพื่อให้ชาวจีนที่เคารพบูชาหลวงพ่อดำไร่ชิง ได้มีโอกาสกราบไหว้ปิดทองถวายเป็นพุทธบูชา ๓) ในงานเทศกาลนมนัสการปิดทองรูปหลวงพ่อดำไร่ชิง ประจำปี ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ จนถึง แรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ งานเทศกาลนมนัสการหลวงพ่อดำไร่ชิงทุกงาน จะเนืองแน่นไปด้วยผู้คนจากใกล้ไกลที่มีจิตศรัทธาอย่างแรงกล้าเพื่อมากราบไหว้องค์หลวงพ่อดำไร่ชิงอย่างแท้จริง เพราะทุกคนเชื่อว่า หลวงพ่อดำไร่ชิงไม่ได้เป็นแค่พระอิฐพระปูนธรรมดาๆ เท่านั้น

๔.๒.๓ คุณค่าเกี่ยวกับหลวงพ่อดำไร่ชิง

หลวงพ่อดำไร่ชิง ถือว่ามีคุณค่าหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยเฉพาะเรื่องด้านวัฒนธรรม ประเพณีรับบัว ซึ่งจัดขึ้นเกี่ยวกับหลวงพ่อดำไร่ชิงโดยเฉพาะ ซึ่งประเพณีรับบัวทางกระทรวงวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ถือเป็นประเพณีรับบัวหนึ่งเดียวในโลก ซึ่งทำให้ประชาชนได้รู้จักหลวงพ่อดำไร่ชิงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้หลวงพ่อดำไร่ชิงยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับพุทธบริษัทเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๑๘} ซึ่งในปัจจุบันการรับบัว-โยนบัวจะเป็นการจัดให้มีการแห่องค์หลวงพ่อดำไร่ชิงไปตามลำคลองสำโรงระหว่างบางพลีกับหัวตะเข้หรือกระเข้ใหญ่และสำโรง ในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ กลางคืนมีมหรสพตลอดคืนที่บริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน โดยเริ่มมาตั้งแต่วันขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ในช่วงเช้าตรู่ของวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ จะเป็นงานประเพณีการส่งบัว-รับบัว ระหว่างชาวไทยชาวลาว กับชาวมอญในอดีต ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นการที่ชาวบางพลีโยนดอกบัวลงในเรือขบวนแห่พระพุทธรูปจำลองของหลวงพ่อดำไร่ชิง เพื่อเป็นการทำบุญร่วมกัน การจัดงานดังกล่าวประกอบด้วยงานนมนัสการและขบวนแห่หลวงพ่อดำไร่ชิง แห่งวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งทางบกและทางน้ำ

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูปฐมธีรวัฒน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ชิง จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระราชเสนาบดี เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

และยังจัดให้มีการแข่งขันกิจกรรมพื้นบ้าน อาทิ การจัดพานดอกบัว การประกวดเรือ และการแสดง การละเล่นพื้นบ้าน เช่น เพลงเรือ เป็นต้น ปัจจุบันยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีก อาทิ การจัดลานวัฒนธรรม และวิถีความเป็นอยู่ของคนไทย คนลาวและคนมอญในอดีต การจัดแข่งขันตอบปัญหาเรื่องประเพณีรับ บัว การแข่งเรือมาด การแข่งขันการประกวดเรือที่เข้าร่วมขบวนพิธี เป็นต้น

๔.๒.๔ คุณค่าเกี่ยวกับหลวงพ่อบ้านแหลม

ด้านจิตใจถือว่าเด่นชัดที่สุด เพราะกำลังใจของคนเริ่มจากการอธิษฐาน มาบน มาขอพร เป็นการสร้างคุณค่าให้ใจคน คือปักหลักคิดที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ด้านสังคม คนในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนมากแล้วคนเฒ่าคนแก่จะเรียกหลวงพ่อบ้านแหลมว่า หลวงพ่อบ้านแหลม ไม่ได้เรียกว่าหลวงพ่อ เพราะฉะนั้น แสดงให้เห็นว่า คนสมัยก่อน อยู่กลางปากกลางสวน เวลาตกต้นตาล เขาหามาไม่ได้ เขาจุดธูปบอกตรังโน้น เด็กไม่สบาย ก็จุดธูปบอก หันหน้ามาทางวัด บ้านแหลม แล้วอธิษฐานส่งใจนี้ถึงหลวงพ่อบ้านแหลมตามความเชื่อคนโบราณ

ด้านเศรษฐกิจ ที่เห็นได้ชัดคือการท่องเที่ยว คนที่มากราบไหว้หลวงพ่อ ก็ไปมาจับจ่ายใช้ สอย ซื่อของ ทำให้ชาวบ้านเกิดอาชีพ มีรายได้ ซึ่งหลวงพ่อบ้านแหลมก็อยู่ในคำขวัญของจังหวัด สมุทรสงครามด้วย

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ก็จะมีการสมโภชหลวงพ่อบ้านแหลมในเดือนเมษายน ของทุก ปี ซึ่งทำเป็นประจำทุกปี ที่ทำสืบต่อ ๆ กันมา^{๑๔} ซึ่งเทศกาลเกี่ยวกับหลวงพ่อบ้านแหลม งานประจำปีปิดทองหลวงพ่อบ้านแหลม จัดให้มีขึ้นปีละ ๓ ครั้ง คือ ในวันที่ ๑๓ เดือนเมษายน ของ ทุกปี ซึ่งตรงกับเทศกาลสงกรานต์ของไทยและชาวมอญ และครั้งที่ ๒ งานสารท เดือน ๑๑ (ประมาณเดือนตุลาคม) และช่วงเทศกาลตรุษจีนโดยมีครั้งละ ๗ วัน ความเชื่อและวิธีการบูชา เชื่อกันว่าหากได้มาสักการะปิดทองคำเปลวหลวงพ่อบ้านแหลม แล้วจะช่วยเสริมอำนาจบารมีแก่ชีวิต บังเกิดแต่ความเป็นสิริมงคลสืบไป คำอธิษฐานของพรหลวงพ่อบ้านแหลมไว้จะได้สมความปรารถนาและกลับมา แก่บนหลวงพ่อด้วยการว่าจ้างคณะละครร่ำมาร่ำแก้บนถวาย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปะการเส ดงละคร

๔.๓ การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของหลวงพ่อโสธร หลวงพ่อวัดไร่ขิง หลวงพ่อโต หลวงพ่อบ้านแหลม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหา กัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชน เลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังปรารถนา สามารถคุ้มครองปกป้องภัยอันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จ ในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิชานันวัตร วัดเพชรสมุทรวรวิหาร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

คุณค่าด้านจิตใจ พระพุทธรูปสำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่พึ่งพิงทางใจให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจ สบายใจ และเป็นสิ่งเตือนใจในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง พระพุทธรูปสำคัญยังเป็นสัญลักษณ์ให้พุทธศาสนิกชนได้มีพุทธานุสสติ คือระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงมีพระคุณอันล้ำเลิศเพื่อประโยชน์สุขต่อมนุษยชาติและสัตว์โลกทั้งปวง พระพุทธรูปคุณดังกล่าวได้แก่ พระกรุณาคุณ ที่ทรงช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ พระปัญญาคุณ ที่ทรงตรัสรู้ความจริงอันประเสริฐ แล้วนำมาเปิดเผยให้ชาวโลกได้ทราบอย่างถูกต้อง พระบริสุทธิคุณ ที่ทรงพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง เป็นตัวอย่างที่ถูกต้องของสัตว์โลกอย่างแท้จริง การได้บูชาพระพุทธรูป ด้วยความรู้และศรัทธาอย่างถูกต้อง ตามหลักพุทธศาสนา จึงจะอำนวยประโยชน์แก่ตนเองและแก่ผู้อื่น โดยปราศจากโทษ มีแต่คุณประโยชน์แก่ทุกฝ่ายสถานเดียว

คุณค่าด้านสังคม ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดที่มีความหลากหลาย ตลอดจนความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และมีความเชื่อพื้นฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกันในสังคมอันเกิดจากพระพุทธรูปสำคัญ นอกจากนี้พระพุทธรูปสำคัญยังมีส่วนช่วยให้การหล่อหลอมคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในสังคมขึ้นด้วย และสะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และความเชื่อของคนไทย เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับมารยาท อธิยาศัย ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาไพเราะ และความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นต้น

คุณค่าด้านวัฒนธรรม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญซึ่งมีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ช่วยก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นั้นๆ แต่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น เห็นได้จากงานเทศกาลที่จัดขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญทั้ง ๔ องค์ ได้แก่ ๑) หลวงพ่อโสธร มีการจัดงานนมัสการหลวงพ่โสธร ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี โดยชาวแปดริ้วจะอัญเชิญหลวงพ่โสธรขึ้นรถคันใหญ่พร้อมกับน้ำมนตร์ที่จะคอยประพรมให้กับประชาชนที่เข้าไปนมัสการองค์หลวงพ่ตามสองข้างทางที่แล่นผ่าน ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่าแห่ทางบก สำหรับวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ จะเป็นการอัญเชิญหลวงพ่โสธรลงในเรือกระแจะ หรือเรือขนาดใหญ่ ซึ่งประดับด้วยธงทิวสีสันทวยงามล่องไปตามลำน้ำบางปะกง เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ริมน้ำได้ทำการสักการะบูชา ๒) หลวงพ่อโต มีการจัดการประเพณีรับบัว ซึ่งจัดขึ้นเกี่ยวกับหลวงพ่โตโดยเฉพาะซึ่งประเพณีรับบัวทางกระทรวงวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ถือว่าเป็นประเพณีรับบัวหนึ่งเดียวในโลก ๓) หลวงพ่อบ้านแหลม มีการจัดงานสมโภชหลวงพ่อบ้านแหลม ในวันที่ ๑๗ เมษายน ของทุกปี ซึ่งทำเป็นประเพณีเป็นประจำทุกปี ที่ทำสืบทอด ๆ กันมา ๔. หลวงพ่อดำไร่ชิง มีการจัดงานนมัสการหลวงพ่ ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่จัดต่อๆ กันมาเป็นประจำทุกปี และในช่วงนี้เวลาหลังเที่ยงคืน จะมีการรวมตัวกันระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้านมาช่วยกันทำความสะอาดวัด เป็นการสร้างความสามัคคี และมีการส่งเสริมให้มีการแข่งเรือ ซึ่งจัดเป็นงานประจำปี

คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ช่วยทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดดียิ่งขึ้น เมื่อประชาชนหลั่งไหลกันมาสักการะ ก็จะมีการจับจ่ายใช้สอยร้านค้าต่าง ๆ ช่วยทำให้ชาวบ้านในบริเวณโดยรอบมีอาชีพ มีรายได้ การจำหน่ายดอกไม้ ธูป เทียน และบริเวณวัดมีการจัดพื้นที่สำหรับร้านค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อหา โดยส่วนมากเป็นร้านขายของฝาก ขนมหวาน อาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงร้านพระเครื่อง พระ

บูชา วัตถุมงคล ลอตเตอรี่ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยรอบ ซึ่งการเดินทางของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย เกิดค่าอาหารและเครื่องดื่ม ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ค่าที่พัก ค่าใช้จ่าย เพื่อความบันเทิง ค่าพาหนะเดินทางในจังหวัด ค่าบริการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และการใช้จ่ายอื่น ๆ เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ

สรุปการวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรลุในสิ่งที่ตนประสงค์ได้ คนที่ไปเกี่ยวข้องกับผู้อ้างฤทธิ์หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักไปเพื่อขอความช่วยเหลือ หวังอำนาจลดบันดาลให้ เกิดโชคลาภเป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นกรรมวาท กิริยวาท ละวิริยวาท สอนให้คนหวังผลสำเร็จจากการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตามผล การมัว หวังผลจากการอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลดบันดาล อาจทำให้เป็นคนมีนิสัยเฉื่อยชา กลายเป็นคนงอมืองอเท้า อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความเพียรพยายาม ไม่ริบเร่งทำสิ่งที่ควรทำ ไม่เร่งเว้น ในสิ่งที่ควรเว้น ขัดกับหลักความไม่ประมาท^{๒๐} โดยชาวพุทธส่วนใหญ่มองว่า การได้กราบไหว้ สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยไม่ปฏิบัติธรรมให้ตรงกับเป้าหมาย และ นิยมไปไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ โดยการเล่าลือกันมาอย่างนี้ก็ถือว่าเป็น การถือมงคลตื่นข่าวซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรฝึกตนให้ทำ ปาฏิหาริย์นั้นได้เองจะดีกว่า เพราะการฝึกฝนหวังผลจากอิทธิปาฏิหาริย์ของผู้อื่น หรือจากอำนาจลด บันดาลทั้งหลาย เป็นการพึ่งสิ่งภายนอก ทำให้ชีวิตขึ้นต่อสิ่งอื่นมากยิ่งขึ้น แทนที่จะอาศัยอำนาจ ภายนอกน้อยลง และเป็นตัวของตัวเองมากยิ่งขึ้น จึงอาจทำให้กลายเป็นคนมีชีวิตที่เลื่อนลอย มัก เป็นอยู่ด้วยความเพ้อฝัน เป็นคนขาดประสิทธิภาพ ขาดอำนาจและความมั่นใจในตนเอง ขัดต่อหลัก การพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้ทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ หรือสามารถพึ่งตนได้ และสอนมรรคาแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ซึ่งในขั้นสุดท้าย ให้ข้ามพ้นได้แม้กระทั่งศรัทธาที่มีเหตุผล ไปสู่ความเป็นอยู่ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ต้องอิงอาศัยแม้กระทั่งพระศาสดา เริ่มต้นมรรคาจากการอิง อาศัยปัญญาส่องนำขององค์พระศาสดาผู้เป็นกัลยาณมิตร ไปสู่การยืนได้ลำพังตน โดยไม่ต้องอาศัยการ ประคับประคองของพระศาสดา^{๒๑}

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษา “การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

๑. แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า พระพุทธรูปสำคัญ แต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหากัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำ เป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยลดบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังปรารถนา

^{๒๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, การพิมพ์ครั้งแรก ของฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์, ๒๕๕๕, หน้า ๙๕๐ .

^{๒๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕๐.

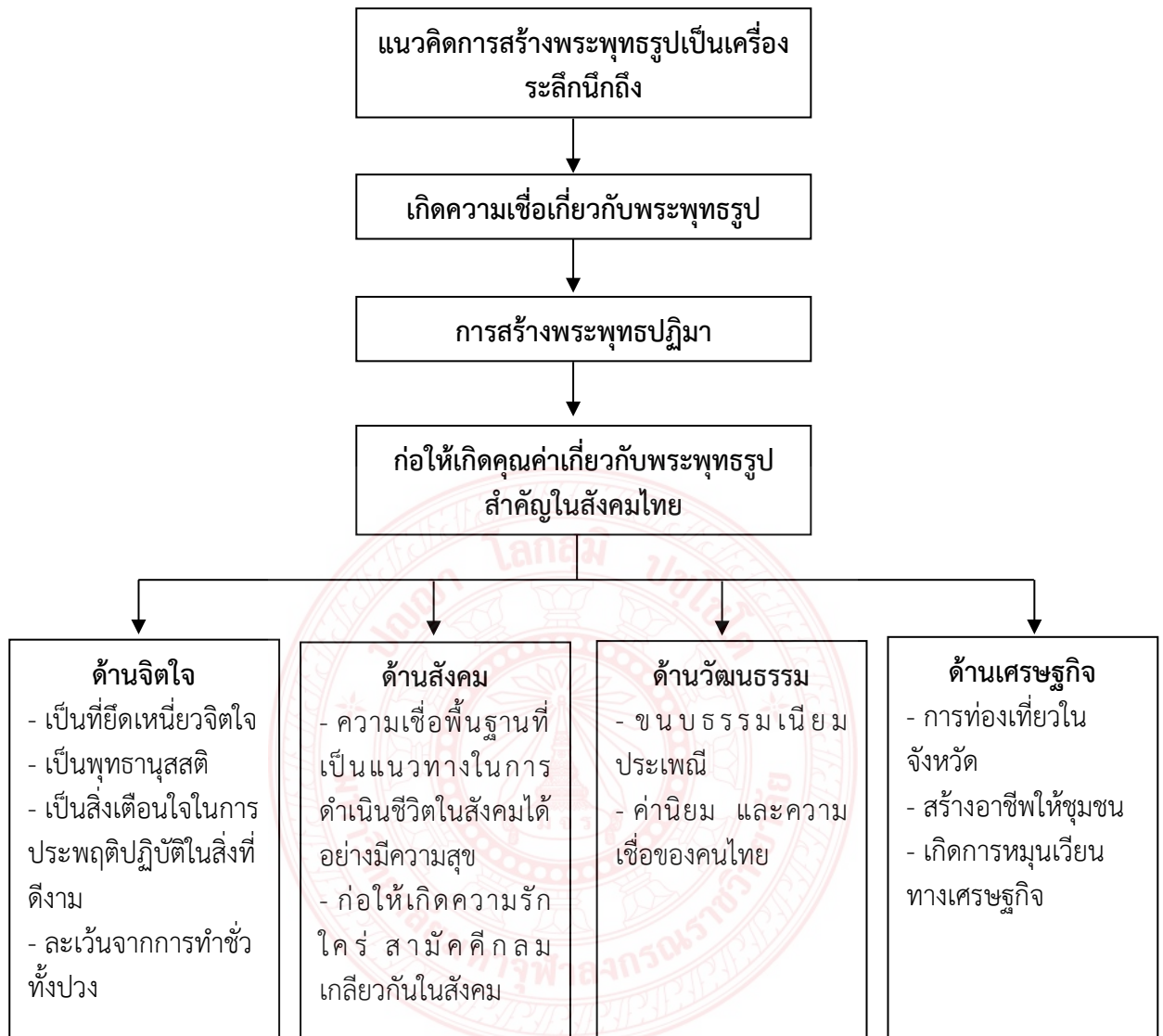
สามารถคุ้มครองปกป้องอันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จ ในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้

๒. คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ๑) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ช่วยทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดดีขึ้น เมื่อประชาชนหลังไหลกันมาสักการะ ก็จะมีการจับจ่ายใช้สอย ร้านค้าต่าง ๆ ช่วยทำให้ชาวบ้านในบริเวณโดยรอบมีอาชีพ มีรายได้ ๒) คุณค่าด้านสังคม ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดที่มีความหลากหลาย ตลอดจนความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และมีความเชื่อพื้นฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม ๓) คุณค่าด้านวัฒนธรรม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญที่มีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ช่วยก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นั้นๆ แต่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ๔) คุณค่าด้านจิตใจ พระพุทธรูปสำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีที่พึ่งพิงทางใจให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจ สบายใจ และเป็นสิ่งเตือนใจในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง

๓. การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรลุในสิ่งที่ตนประสงค์ได้ คนที่ไปเกี่ยวข้องกับผู้อ้างฤทธิ์หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักไปเพื่อขอความช่วยเหลือ หวังอำนาจลดบันดาลให้เกิดโชคลาภเป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นกรรมวาท กิริยวาท ละวิริยวาท สอนให้คนหวังผลสำเร็จจากการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตามผล การมัวหวังผลจากการอ่อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลดบันดาล อาจทำให้เป็นคนมีนิสัยเฉื่อยชา กลายเป็นคนงอมืองอเท้า อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความเพียรพยายาม ไม่ริบเร่งทำสิ่งที่ควรทำ ไม่เร่งเว้น ในสิ่งที่ควรเว้น ขัดกับหลักความไม่ประมาท^{๒๒} โดยชาวพุทธส่วนใหญ่มองว่า การได้กราบไหว้สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยไม่ปฏิบัติธรรมให้ตรงกับเป้าหมาย และนิยมไปไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ โดยการเล่าลือกันมาอย่างนี้ก็คือว่าเป็น การถือมงคลตื่นข่าวซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรฝึกตนให้ทำ ปาฏิหาริย์นั้นได้เองจะดีกว่า เพราะการฝึกฝนหวังผลจากอิทธิปาฏิหาริย์ของผู้อื่น หรือจากอำนาจลดบันดาลทั้งหลาย เป็นการพึ่งสิ่งภายนอก ทำให้ชีวิตขึ้นต่อสิ่งอื่นมากยิ่งขึ้น แทนที่จะอาศัยอำนาจภายนอกน้อยลง และเป็นตัวของตนเองมากยิ่งขึ้น จึงอาจทำให้กลายเป็นคนมีชีวิตที่เลื่อนลอย มักเป็นอยู่ด้วยความเพ้อฝัน เป็นคนขาดประสิทธิภาพ ขาดอำนาจและความมั่นใจในตนเอง ขัดต่อหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้ทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ หรือสามารถพึ่งตนได้ และสอนมรรคาแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ซึ่งในขั้นสุดท้าย ให้ข้ามพ้นได้แม้กระทั่งศรัทธาที่มีเหตุผล ไปสู่ความเป็นอยู่ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ต้องอิงอาศัยแม้กระทั่งพระศาสดา เริ่มต้นมรรคาจากการอิงอาศัยปัญญาส่องนำขององค์พระศาสดาผู้เป็นกัลยาณมิตร ไปสู่การยืนได้ลำพังตน โดยไม่ต้องอาศัยการ ประคับประคองของพระศาสดา^{๒๓}

^{๒๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, การพิมพ์ครั้งแรกของฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์, ๒๕๕๕, หน้า ๙๕๐.

^{๒๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕๐.

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย เพื่อศึกษาคุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และเพื่อวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน ๑๗ รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า พระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหากัน และมีความเกี่ยวข้องข้องกับการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยลดบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังปรารถนา สามารถคุ้มครองปกป้องภัยอันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้

๕.๑.๒ คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ๑) คุณค่าด้านจิตใจ พระพุทธรูปสำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีที่พึ่งพิงทางใจให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจ สบายใจ และเป็นสิ่งเตือนใจในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง ๒) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ช่วยทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดดีขึ้น เมื่อประชาชนหลงใหลกันมาสักการะ ก็จะมีการใช้จ่ายใช้สอยร้านค้าต่าง ๆ ช่วยทำให้ชาวบ้านในบริเวณโดยรอบมีอาชีพ มีรายได้ ๓) คุณค่าด้านสังคม ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดที่มีความหลากหลาย ตลอดจนความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และมีความเชื่อพื้นฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม ๔) คุณค่าด้านวัฒนธรรม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญที่มีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ช่วยก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นั้นๆ แต่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

๕.๑.๓ การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรลุนสิ่งที่ตนประสงค์ได้ คนที่ไปเกี่ยวข้องกับผู้อ้างฤทธิ์หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักไปเพื่อขอความช่วยเหลือ หวังอำนาจลดบันดาลให้เกิดโชคลาภเป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นกรรมวาท กิริยาท ละวิริยวาท สอนให้คนหวังผลสำเร็จจากการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตามผล การมัวหวังผลจากการอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลดบันดาล อาจทำให้เป็นคนมีนิสัยเฉื่อยชา กลายเป็นคนงอมืองอเท้า อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความเพียรพยายาม ไม่รีบเร่งทำสิ่งที่ควรทำ ไม่เร่งเว้น ในสิ่งที่ควรเว้น ขัดกับหลักความไม่ประมาท^๑ โดยชาวพุทธส่วนใหญ่มองว่า การได้กราบไหว้สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยไม่ปฏิบัติธรรมให้ตรงกับเป้าหมาย และนิยมไปไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งเชื่อว่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยการเล่าลือกันมาอย่างนี้ก็คือว่าเป็น การถือนมกลตื้นขาวซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรฝึกตนให้ทำ ปาฏิหาริย์นั้นได้เองจะดีกว่า เพราะการฝึกใจหวังผลจากอิทธิปาฏิหาริย์ของผู้อื่น หรือจากอำนาจลด บันดาลทั้งหลาย เป็นการพึ่งสิ่งภายนอก ทำให้ชีวิตขึ้นต่อสิ่งอื่นมากยิ่งขึ้น แทนที่จะอาศัยอำนาจ ภายนอกน้อยลง และเป็นตัวของตัวเองมากยิ่งขึ้น จึงอาจทำให้กลายเป็นคนมีชีวิตที่เลื่อนลอย มัก เป็นอยู่ด้วยความเพ้อฝัน เป็นคนขาดประสิทธิภาพ ขาดอำนาจและความมั่นใจในตนเอง ขัดต่อหลัก การพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้ทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ หรือสามารถพึ่งตนได้ และสอนมรรคาแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ซึ่งในขั้นสุดท้าย ให้ข้ามพ้นได้แม้กระทั่งศรัทธาที่มีเหตุผล ไปสู่ความเป็นอยู่ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ต้องอิงอาศัยแม้กระทั่งพระศาสดา เริ่มต้นมรรคาจากการอิง อาศัยปัญญาส่องนำขององค์พระศาสดาผู้เป็นกัลยาณมิตร ไปสู่การยืนได้ลำพังตน โดยไม่ต้องอาศัยการ ประคับประคองของพระศาสดา^๒ พระพุทธรูปเป็นสื่อให้เข้าถึงพระธรรม และพระสงฆ์

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ผู้วิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า พระพุทธรูป สำคัญแต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหากัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจร ทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึด เหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยลดบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดัง ปราณณา สามารถคุ้มครองปกป้องภัยอันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, การพิมพ์ครั้งแรกของฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์, ๒๕๕๕, หน้า ๙๕๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕๐.

ความสำเร็จในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ มณี พยอมยงค์^๓ กล่าวว่า ความเชื่อยังเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งด้านดีและด้านร้าย สามารถแยกประโยชน์ของความเชื่อได้ดังนี้ ๑. ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ ๒. ความเชื่อทำให้เกิดพลัง ๓. ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์ ๔. ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี ๕. ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม ๖. ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา ๗. ความเชื่อทำให้การนับถือศาสนาได้อย่างมั่นคง ๘. ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ แม้ความเชื่อจะมีประโยชน์แต่ก็สามารถก่อให้เกิดผลเสียได้เช่นกัน หากความเชื่อที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความมงายที่ไม่ใช้วิจารณญาณ นั่นคือเชื่อตามการบอกเล่าโดยไม่มีการศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผลซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาสังคมได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทน์ภา ดวงวิไล^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม” พบว่า ตำนานพระพุทธรูปเป็นเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กล่าวถึงประวัติความเป็นมา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญที่ประดิษฐานอยู่ในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ซึ่งคนในชุมชนให้ความเคารพศรัทธาและเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูปนอกจากจะสื่อความหมายทางวัฒนธรรมแล้ว พระพุทธรูปยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนชายแดนไทย-ลาว อีกทั้งยังสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมพุทธศาสนาในชุมชนอุษาคเนย์ วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในตำนานพระพุทธรูปที่ปรากฏในบริเวณชุมชนชายแดนไทย-ลาว ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ตำนานพระพุทธรูปทั้งที่เป็นข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูล มุขปาฐะ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยาโดยใช้แนวคิดหลักคือ แนวคิดเรื่องภาษาของตำนานปรัมปราและเรื่องเล่า (Mythical Language and Narrative) แนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม (the Interpretation of Cultures) และ แนวคิด เรื่องชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

๕.๒.๒ คุณค่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ๑) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ช่วยทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดดีขึ้น เมื่อประชาชนหลังไหลกันมาสักการะ ก็จะมีการจับจ่ายใช้สอยร้านค้าต่าง ๆ ช่วยทำให้ชาวบ้านในบริเวณโดยรอบมีอาชีพ มีรายได้ ๒) คุณค่าด้านสังคม ทำให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดที่มีความหลากหลาย ตลอดจนความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และมีความเชื่อพื้นฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม ๓) คุณค่าด้านวัฒนธรรม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญที่มีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ช่วยก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นั้นๆ แต่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ๔) คุณค่าด้านจิตใจ พระพุทธรูปสำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีที่พึ่งพิงทางใจให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจ สบายใจ และเป็นสิ่ง

^๓มณี พยอมยงค์, “ความเชื่อของคนไทย” ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, เพ็ญศรี ติ๊ก, ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ปิยนาค บุณนาค และวราภรณ์ จิวชัยศักดิ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๗๐-๗๑.

^๔จันทน์ภา ดวงวิไล, ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

เตือนใจในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ**^๕ ได้ศึกษาเรื่อง ศีลศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประวัติและความสำคัญของศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ศาสนสถาน ดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธาแสดงประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างศาสนสถาน ด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศ จะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีต และคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งศาสนสถานจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดี จะเห็นได้ว่าศาสนสถานทีกล่าวข้างต้น แต่ละประเภทก็จะมีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมได้อย่างดี เช่น พระอุโบสถและพระวิหารหลวงจะแสดงสถาปัตยกรรมการออกแบบตามแบบแผนสกุลช่างของแต่ละยุค และยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูปแสดงภาพจิตรกรรม ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในพระอุโบสถ และพระวิหารหลวงจะแสดงอดีตพุทธประวัติพระพุทธเจ้าและชาดก ซึ่งแสดงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักยึดถือร่วมกัน ภาพจิตรกรรมนี้ในแต่ละสมัยจะมีภาพที่แสดงแตกต่างกัน ภาพเดียวกันในแต่ละยุคก็จะวาดต่างกัน สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนมิติทางความเชื่อและวัฒนธรรมของผู้สร้างได้นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาจะเข้าใจสังคมไทยได้อย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อรวิวัฒนา ชินพันธ์**^๖ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการแสดงละครรำแก๊บนประกอบพิธีกรรมความเชื่อ : กรณีการแสดงที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า วัดบ้านแหลมหรือวัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นวัดที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบ้านแหลม อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงมีประชาชนให้ความเคารพบูชาเป็นอย่างมาก รวมถึงการขนานศาลกล่าวขอพรกราบไหว้เป็นประจำด้วยดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องสังเวद्यต่าง ๆ และละครรำแก๊บนหรือละครแก๊บน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของคณะละครรำแก๊บนที่วัดบ้านแหลมที่มีชื่อเสียงและมีการบริหารจัดการแสดง เพื่อแก๊บนที่วัดบ้านแหลมเป็นประจำจนถึงปัจจุบัน คือ คณะ ส. สงวนศรี บรรยายศิลป์ เดิมใช้ชื่อคณะว่า คณะแม่ห่อ วัดปากน้ำ ก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นคณะละครรำแก๊บนที่เก่าแก่ที่สุด สถานที่ตั้งอยู่เขตตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นคณะละครแก๊บนที่เจ้าคณะสงฆ์วัดปากน้ำเป็นผู้ตั้งชื่อคณะ ส่วนคณะ ส. ลูกเพชร พิณิจ นาฏศิลป์ เป็นคณะละครรำแก๊บนที่มีสถานที่ตั้งคณะอยู่เขตตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ก่อตั้งคณะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ และคณะศรีสมpong บันเทิง เป็นคณะที่ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙ สถานที่ตั้งคณะอยู่ที่ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยเจ้าของคณะและผู้แสดงทั้ง ๓ คณะเป็นคนจังหวัดสมุทรสงครามโดยกำเนิด ซึ่งแต่ละคณะได้รับการสืบทอดจากมารดาหรือทางสายเลือดในเรื่องศิลปะการแสดงละครรำแก๊บนและขั้นตอนของการจัดพิธีการแก๊บนให้แก่ผู้ที่มาว่าจ้างหรือเจ้าภาพได้อย่างครบถ้วน

^๕นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, ศีลศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๖อรวิวัฒนา ชินพันธ์, รูปแบบการแสดงละครรำแก๊บนประกอบพิธีกรรมความเชื่อ : กรณีการแสดงที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

๕.๒.๓ การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรลุในสิ่งที่ตนประสงค์ได้ คนที่ไปเกี่ยวข้องกับผู้อ้างฤทธิ์หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักไปเพื่อขอความช่วยเหลือ หวังอำนาจลบล้างบาปให้เกิดโชคลาภเป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นกรรมวาท กิริยวาท ละวิริยวาท สอนให้คนหวังผลสำเร็จจากการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตาม ผล การมัวหวังผลจากการอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลบล้างบาป อาจทำให้เป็นคนมีนิสัย เฉื่อยชา กลายเป็นคนงอมืองอเท้า อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความเพียรพยายาม ไม่ริบเร่งทำสิ่งที่ควรทำ ไม่เร่งเว้นในสิ่งที่ควรเว้น ขัดกับหลักความไม่ประมาท” โดยชาวพุทธส่วนใหญ่มองว่า การได้กราบไหว้สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยไม่ปฏิบัติธรรมให้ตรงกับเป้าหมาย และนิยมไปไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งเชื่อว่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยการเล่าลือกันมาอย่างนี้ก็ถือว่าเป็น การถือมงคลตื่นข่าวซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรฝึกตนให้ทำ ปาฏิหาริย์นั้นได้เองจะดีกว่า เพราะการฝึกฝนหวังผลจากอิทธิปาฏิหาริย์ของผู้อื่น หรือจากอำนาจลบล้างบาปทั้งหลาย เป็นการพึ่งสิ่งภายนอก ทำให้ชีวิตขึ้นต่อสิ่งอื่นมากยิ่งขึ้น แทนที่จะอาศัยอำนาจ ภายนอกน้อยลง และเป็นตัวของตัวเองมากยิ่งขึ้น จึงอาจทำให้กลายเป็นคนมีชีวิตที่เลื่อนลอย มัก เป็นอยู่ด้วยความเพ้อฝัน เป็นคนขาดประสิทธิภาพ ขาดอำนาจและความมั่นใจในตนเอง ขัดต่อหลัก การพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้ทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ หรือสามารถพึ่งตนได้ และสอนมรรคาแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ซึ่งในขั้นสุดท้าย ให้ข้ามพ้นได้แม้กระทั่งศรัทธาที่มีเหตุผล ไปสู่ความเป็นอยู่ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ต้องอิงอาศัยแม้กระทั่งพระศาสดา เริ่มต้นมรรคาจากการอิง อาศัยปัญญาส่องนำขององค์พระศาสดาผู้เป็นกัลยาณมิตร ไปสู่การยืนได้ลำพังตน โดยไม่ต้องอาศัยการ ประคับประคองของพระศาสดา^๘ สอดคล้องกับ **พระมหาสมจินต์ สมมาปณโณ**^๙ กล่าวว่า พระพุทธรูปเป็นสื่อให้เข้าถึงพระธรรม และพระสงฆ์ ชาวพุทธกราบไหว้พระรัตนตรัย ไหว้ครั้งที่ ๑ ระลึกถึงพระพุทธเจ้า ไหว้ครั้งที่ ๒ ระลึกถึงพระธรรม ไหว้ครั้งที่ ๓ ระลึกถึงพระสงฆ์ การไหว้ พระพุทธเจ้าทำได้ ๒ แบบ คือ แบบพุทธานุสสติล้วน คือ ระลึกถึงพระพุทธเจ้า แสดงความเคารพในใจ หรือแสดงออกทางกายก็ได้ และแบบพุทธานุสสติ ระลึกถึงพระพุทธเจ้าโดยผ่านพระพุทธรูป ประเพณีชาวพุทธคือ "ไหว้พระ" จะฟังธรรมก็ต้องไหว้พระ จะปฏิบัติธรรมก็ต้องไหว้พระ จะนอนก็ต้อง ไหว้พระ คำว่า "ไหว้พระ" ก็คือไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ในการไหว้พระสงฆ์ที่เป็นบุคคลปัจจุบัน นี้ก็เช่นกัน จะไหว้พระ ก. พระ ข. ในจิตใจของชาวพุทธทุกคน จะไหว้พระ ก. พระ ข. ได้สนิทใจก็ ต่อเมื่อรู้สึกนึกอยู่ในใจว่า "มีพระพุทธเจ้าเป็นเจ้าของศาสนา" ชาวพุทธไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งใด ในประเทศ ไทยหรือต่างประเทศ ขาดพระพุทธรูปไม่ได้ ความคิดจิตใจเกิดความกระด้างขึ้นมาเมื่อใด ครั้นเห็น พระพุทธรูปย่อมรู้สึกอ่อนโยนลงมา ความอ่อนโยนนั่นแหละคือ ตัวธรรม ความคิดจิตใจแผ่ซ่านมัวหมอง เมื่อใด ครั้นเห็นพระพุทธรูป กลับละเว้นชว้นั้นเสีย นั่นแหละคือธรรม เกิดความเดือดร้อนใจเมื่อใดเมื่อ

^๘พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (การพิมพ์ครั้งแรกของฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์, ๒๕๕๕), หน้า ๙๕๐.

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕๐.

^{๑๐}พระมหาสมจินต์ สมมาปณโณ, **กำเนิดและพัฒนาการแห่งพระพุทธรูป**, <https://www.mcu.ac.th/article/detail/502>, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

อยู่ต่อหน้าพระพุทธรูป ได้ก้มกราบพระพุทธรูป จิตใจก็เย็นสงบลง อธิษฐานจิตให้มันคงได้ นั่นแหละคือธรรม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญต่างๆ ให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทย

๒) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ส่งเสริมสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง

๓) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนแต่งกายให้สะอาด สุภาพ และมีความเหมาะสมในการเข้าวัด

๔) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดูแลรักษาบริเวณโดยศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็นแห่งจิตใจและเป็นที่ยุติหาความรู้เกี่ยวกับศาสนสถานและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติแก่ประชาชนทั่วไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาพระพุทธรูปสำคัญ ตามแนวคิดความเชื่อ และคุณค่าที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๒) ควรศึกษารูปแบบการเจริญปัญญาเกี่ยวกับการสักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย:

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **มหาจุฬาเตปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาบาลี**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือภาษาไทย

ไชศรี ศรีอรุณ. **พระพุทธรูปปางต่างๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปตั้งแต่มหากษัตริย์จนถึง มหาปรินิพพาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด. ๒๕๕๓.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. **“ผู้หญิงห้ามเข้า” จารีตและความเชื่อที่ต้องอธิบาย**. กรุงเทพมหานคร : พีเอ็นพี กรุ๊ป. ๒๕๔๘.

จรัส พยัคฆราชศักดิ์. **เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น**. มหาสารคาม : ปริดาการพิมพ์. ม.ป.ป.

ทิพย์สุดา นัยทรัพย์. **ภาษากับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศ กรมการฝึกหัดครู. ๒๕๓๕.

ทัศนีย์ ทานตวนิช. **คติชาวบ้าน**. ชลบุรี : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓.

ธวัช ปุณโณทก. **ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

นันทนา ชุนภักดี. **การวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๐.

ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๒๕.

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

พระเทพเวที (ประยูรย์ปยุตโต). พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙. **ราชบัณฑิตพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำ
วัด**. กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม. ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ประยูรย์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘.

_____ . **สถานการณ์พระพุทธรูป** : กระแสไสยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘.

_____ . **สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวฤทธิ์ ปาฏิหาริย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก
จำกัด. ๒๕๓๘.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **กาลานุกรมในอารยธรรมโลก**. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการ
พิมพ์. ๒๕๕๒.

_____ . **สนทนา คติจิตุคามรามเทพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
๒๕๕๐.

_____ . **พุทธธรรม**. การพิมพ์ครั้งแรกของฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์. ๒๕๕๕.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด. ๒๕๕๑.

พระพรหมราชปัญญา, ผู้แต่ง, แสง มนวิฑูร, ผู้แปล. **รัตนพิมพ์วงศ์ ตำนานพระแก้วมรกต**. พิมพ์ครั้งที่
๒. เชียงราย : หอรัตนชัยการพิมพ์. ๒๕๓๐.

พระมหาวิเชียร สิริวิฑูโน. **ทำเนียบขมรมโสธรสัมพันธ์ ๒๕๔๐**. หน้า ๑๓. อ้างถึงใน กิจจา วัฒน
สินธุ์. “ตำนานหลวงพ่พระพุทธรูปโสธร งานประจำปีหลวงพ่พระพุทธรูปโสธร”. ๒๕๐๕.

พิสิษฐ โครตรสุโพธิ์. **ศาสนาเบื้องต้น**. เชียงใหม่; ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๗.

มณี พะยอมยงค์. **วัฒนธรรมล้านนาไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๙.

_____ . **ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. เพ็ญศรี ดูก. ไพฑูรย์
สินลาร์ตัน,ปิยนารถ บุนนาค และวารานภรณ์ จิวชัยศักดิ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๖.

มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. **มิลินทปัญหาฉบับแปลในมหาหมกุฎราชวิทยาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์. ๒๕๔๖.

เรณู อรรถาเมศร์. **คติชนวิทยา**. เชียงใหม่ : คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
เชียงใหม่. ๒๕๓๓.

เลิศลักษณ์ บุญเจริญ. **วัดโสธรวรารามวรวิหาร มงคลคู่แปดริ้ว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดาวฤกษ์, ๒๕๓๙.

วัดไร่ขิง พระอารามหลวง. กรุงเทพมหานคร : พี.วาย.พริ้นติ้ง. ๒๕๕๘.

วิทย์ พิณคันเงิน. **ความเป็นมาของมนุษยชาติ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๑๕.

วิทย์เที่ยงบรรณธรรม. **พจนานุกรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ห.จ.ก. ประชุมทองการพิมพ์๒๒. ๒๕๓๖.

สงวน รอดบุญ. **พุทธศิลป์สุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์. ๒๕๓๓.

สุจิตต์ วงศ์เทศ. บรรณาธิการ. **พระพุทธลีลิต์ “จริง” ทุกองค์ ไม่มี “ปลอม” แต่ไม่ได้มาจากลังกา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน). ๒๕๔๖.

สุวัฒน์ จันทร์จำนง. **ปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ. ๒๕๔๐.

เสถียรโกเศศ. **การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน**. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา. ๒๕๒๑.

เสฐียร พันธงสี. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

เสรี พงศ์พิศ. “ไสยศาสตร์ในสังคมไทย”. ในเอกสารการสอนชุดวิชา **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๓๓.

แสง จันทร์งาม. **ศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๓๔.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **นวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๑๙.

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย**. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๓๖.

อมรา พงศาพิชญ์. “หน่วยที่ ๗ พุทธศาสนาชาวบ้าน” ใน **เอกสารการสอนชุด ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๓๓.

อุดมรัตน์ ตูจันดา (บรรณาธิการ). **ยิ่งพิศ ยิ่งเจริญ ๒ วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง**. ม.ป.ท. : อุดมรัตน์การพิมพ์และดีไซน์. ๒๕๕๘.

เอ็ดเวิร์ด โคนซ์. **พุทธศาสนาประวัติสังเขป**. แปลโดย สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม. ๒๕๑๖.

๑.๒.๒ รายงานการวิจัย

จันทน์นิภา ดวงวิไล. **ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๖.

ไฉไลฤดี ยูวะศิริ และคณะ. **ศึกษาสารัตถะตำนานพื้นบ้านล้านนาเกี่ยวกับพระพุทธรูปจากเอกสารโบราณ**. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ชนากานต์ วิเศษภัย. **พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ : การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาค**

อีสาน. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๗.

โชติมา จตุรวงศ์ และคณะ. การบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมในศาสนสถานและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์.

รายงานการวิจัย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๓.

นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดใน กรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาปรโมภาโส (กองคำ). ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวไทยในปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

รอบทิศ ไวยสุศรี. การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุรศิษฐ์ โรจนนันต์. กรณีศึกษาการวิเคราะห์ความเสียหายของงานเชื่อมพระพุทธรูปทองเหลือง.

รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖.

อรวิวัฒนา ชินพันธ์. รูปแบบการแสดงละครรำแก้บนประกอบพิธีกรรมความเชื่อ : กรณีการแสดงที่วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๓.

๑.๒.๓ เว็บไซต์

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ์). “คุณค่าของการปฏิบัติธรรม.” ออนไลน์.

<http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=jummaip&month=04-2007&date=14&group=9&gblog=339>

พระมหาสมจินต์ สมมาปณโณ. กำเนิดและพัฒนากาถแห่งพระพุทธรูป.

<https://www.mcu.ac.th/article/detail/502>. สืบค้นเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

พุทธทาสอินทปณโณ. “เรื่องเรียนพุทธศาสนาใน ๑๕ นาที”. หนังสือชุมนุมเรื่องสั้นพุทธทาสภิกขุ. ๒๔๙๕. (เว็บไซต์พุทธทาส.คอม www.buddhadasa.com.)

<http://www.painaidii.com/business/135826/wat-phet-samut-woravihan75000/lang/thTh/> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

๑.๒.๔ วารสาร

สุภาวดี เจริญเศรษฐมท. “ความเชื่อ : มิติแห่งเหตุผล และความมกมาย”. วารสารรามคำแหง. ปีที่ ๒๒. ฉบับที่ ๓ (ก.ค. - ก.ย. ๒๕๔๘), ๗๔-๑๐๑.

๑.๒.๕ หนังสือภาษาอังกฤษ

Paul Edwards (Editor-in-Chief), *The Encyclopedia of Philosophy*, vols. 8, (London : Collier-Macmillan Limited, 1967.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย”

๑. แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๔ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและปัญญาในสังคมไทย

๓. โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ให้ครบทุกข้อเพื่องานวิจัยครั้งนี้จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพสามารถนำผลมาใช้ในการประโยชน์ต่อไป

ผู้วิจัยหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามด้วยดีและขอขอบคุณให้ความร่วมมือ

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา/นามสกุล.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่ / สถานที่ทำงาน.....

.....

ผู้สัมภาษณ์ (ผู้วิจัย)

วิธีการสัมภาษณ์ (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ. เวลา.....น.

สถานที่.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

๒.๑ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพิเศษเฉพาะด้านประวัติและลักษณะพุทธศิลป์
ของพระพุทธรูปสำคัญอย่างไร ?

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

๓.๑ ท่านมีแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปสำคัญอย่างไร อย่างไร ?

.....

.....

.....

๓.๒ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญอย่างไร ด้านไหนบ้าง และ
ด้านเด่นชัดที่สุด ? (เช่น ด้านสังคม, เศรษฐกิจ, วัฒนธรรม, อื่นๆ...)

.....

.....

.....

๓.๓ ท่านคิดว่าลักษณะพิเศษเฉพาะเกี่ยวกับแนวความคิดด้านความเชื่อและคุณค่าของ
พระพุทธรูปสำคัญอย่างไร อย่างไร ?

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและปัญญาใน
สังคมไทย

๔.๑ ท่านคิดว่า พระพุทธรูปสำคัญอย่างไร มีอิทธิพลต่อตัวท่าน ต่อครอบครัว และต่อ
สังคมอย่างไร ในด้านใดบ้าง ? (เช่น ด้านสังคม, เศรษฐกิจ, วัฒนธรรม, อื่นๆ...)

.....

.....

.....

๔.๒ ท่านคิดว่า พระพุทธรูปสำคัญอย่างไร ส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของท่านอย่างไรบ้าง
และต่อพุทธศาสนิกชนอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

๔.๓ ท่านคิดว่า พระพุทธรูปสำคัญอย่างไร เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง ?

.....

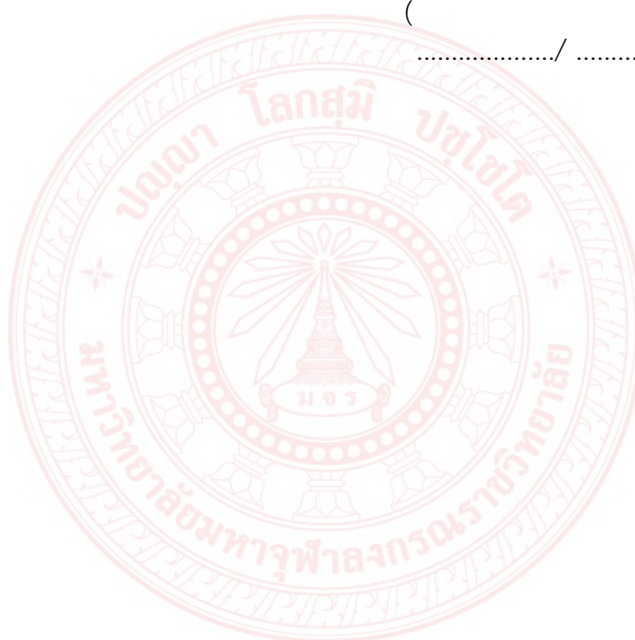
.....

.....

.....

ขอขอบคุณ/เจริญพรที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcua.ac.th>

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระครูสมุทรวิชานันท์ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิดคุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcru.ac.th>

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระครูสมุทรชราภรณ์ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิดคุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภริมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcu.ac.th>

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระมหาสมพร สมสัโร วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิดคุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภริมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcru.ac.th>

๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระราชภาวนาพิธาน รองเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “**พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย**” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcua.ac.th>

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระมหาพลพิพัฒน์ ฐิตวีริโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม วรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิดคุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภริมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcu.ac.th>

๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฉะเชิงเทรา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “**พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิดคุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย**” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภริมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcua.ac.th>

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระเทพศาสนานิกบาล เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง พระอารามหลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภริมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcru.ac.th>

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระครูปฐมธีรวัฒน์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิดคุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๑

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๘ ถนน ศรีโสธร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐ โทร. ๐ ๓๘๘๒ ๐๙๑๖

โทรสาร ๐ ๓๘๘๒ ๑๑๑๙ <http://sothorn.mcua.ac.th>

๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระราชเสนาบดี เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นายภูริทัต ศรีอร่าม และคณะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานวิจัย เรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ : แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายภูริทัต ศรีอร่าม)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน

นายภูริทัต ศรีอร่าม

๐๘๑ ๕๕๑ ๓๙๑๖

นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

๐๘๑ ๐๐๐ ๐๖๑๕

นายพรภริมย์ ยอดบุญ

๐๙ ๔๐๐๙ ๖๔๘๙

ภาคผนวก ค

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ง

การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า... ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล พรหมมี... ตำแหน่ง... ประธานสาขาวิชาสังคมศึกษา
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน... วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่... ตำบลหน้ามือ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐
โทรศัพท์... ๐๙๖-๘๘๗-๕๔๐๙... โทรสาร...

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ นายเจตนิพัทธ์ พิริยานุวัฒน์ และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๒ จนถึง ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
- นำผลที่ได้จากการวิจัยมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในรายวิชา พุทธศิลปะ ศิลปกรรมใน
พระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนากับสังคม

- มีสติมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญและเป็นนำไปพัฒนาสื่อในการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาได้

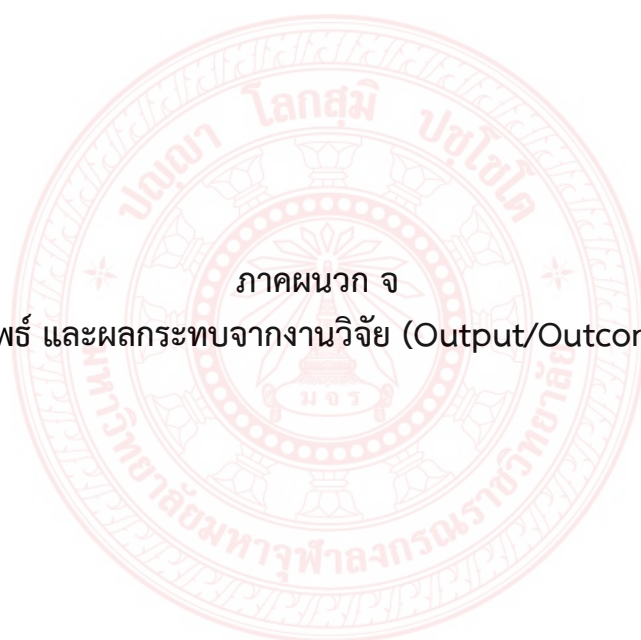
- นำผลที่ได้จากการวิจัยมาประยุกต์ใช้การบริหารจัดการเสนาสนะภายในวัด และเป็นสื่อในการ
แนะนำพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมได้ตระหนักและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับพุทธศิลปะมากยิ่งขึ้น

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล พรหมมี)
ตำแหน่ง ประธานสาขาวิชาสังคมศึกษา

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

๑. ผลผลิต (Output)

สามารถนำกระบวนการและผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาสังคมศึกษา และสาขาวิชาพระพุทธศาสนาในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง นำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยเป็นการศึกษาเอกสารและลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ในส่วนของกิจกรรมด้านวิชาการสามารถนำเสนอผลงานวิจัยลงตีพิมพ์บทความในวารสาร และการประชุมวิชาการระดับชาติ

๒. ผลลัพธ์ (Outcome)

๑) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดั่งามเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญต่างๆ ให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทย

๒) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ส่งเสริมสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง

๓) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนแต่งกายให้สะอาดสุภาพ และมีความเหมาะสมในการเข้าวัด

๔) คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการดูแลรักษาบริเวณโดยศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่นเป็นที่ร่มเย็นแห่งจิตใจและเป็นพื้นที่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนสถานและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติแก่ประชาชนทั่วไป

๓. ผลกระทบจากงานวิจัย (Impact)

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ คณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ และพุทธศิลปะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อความเจริญและยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายเจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Mr. Chetniphath Phithiyanuwat
๒. ตำแหน่งวิชาการ อาจารย์
๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๓๘-๘๒๐๙๑๖, มือถือ ๐๘-๑๐๐๐-๐๖๑๕
E-mail: chetniphath2507@yahoo.co.th
๔. ประวัติการศึกษา
- ๑) ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา ห้องเรียนวัดโสธรวราราม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๒
- ๒) ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
- ๑) หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัด
ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ (แหล่งทุน วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มจร)
- ๒) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงในพระวินัยปิฎกของ
พระพุทธศาสนาเถรวาท ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ (แหล่งทุน วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มจร)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายพรภิรมย์ ยอดบุญ
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Mr. Pornpirom Yodboon
๒. ตำแหน่งวิชาการ -
๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๙๔-๐๐๙-๖๔๘๙,
E-mail: p.pirom1986@gmail.com
๔. ประวัติการศึกษา
- ๑) สำเร็จการศึกษา (วุฒิต่างศาสนา) น.ธ. เอก, ป.ธ. ๗
 - ๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยปทุมธานี
๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
- ๑) ผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร)
 - ๒) ผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง สัมฤทธิผลการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาโยนิโสมนสิการตามแบบเบญจศีลเบญจธรรมในการสร้างสัมมาทิฐิให้กับประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๙ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร)
 - ๓) ผู้ร่วมโครงการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของอาจารย์ตามทัศนะของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๙ (แหล่งทุน วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มจร)
 - ๔) ผู้ร่วมโครงการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ (แหล่งทุน วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มจร)